

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMLARININ VE DERS KİTAPLARININ FİNANSAL
OKURYAZARLIK BECERİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

AYŞE YALÇIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ EDA BÜTÜN KAR

SİNOP- 2025

TEZ KABUL

AYŞE YALÇIN tarafından hazırlanan “İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ VE DERS KİTAPLARININ FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ” başlıklı bu çalışma, 18.09.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Sıtkı ÇEKİRDEKÇİ
Sinop Üniversitesi/Eğitim Fakültesi

İmza

**Üye
(Danışman)**

Dr. Öğr. Üyesi Eda BÜTÜN KAR
Sinop Üniversitesi/Eğitim Fakültesi

İmza

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Elif MERCAN UZUN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Eğitim Fakültesi

İmza

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Onur ŞAHİN

.....

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayşe YALÇIN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ VE DERS KİTAPLARININ FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

AYŞE YALÇIN

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

SINIF EĞİTİMİ

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ EDA BÜTÜN KAR

ÖZET

Bu araştırmada, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programları ile ders kitaplarında finansal okuryazarlık becerilerine nasıl yer verildiğini incelemek amaçlanmıştır. Bu araştırmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. İlkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf ders kitapları incelenerek, finansal okuryazarlık ile ilgili bilgi, beceri ve etkinliklerin hangi düzeyde yer aldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda, her sınıf düzeyinde program açısından finansal okuryazarlık ile ilgili kazanımların bulunduğu tespit edilmiştir. Bilgi düzeyinde ise kazanımlara bakıldığında öğrencilerin öğrenmesi gereken bilgiler yer almaktadır. İlkokul 1., 2. ve 3. sınıf düzeyinde verilen beceriler incelendiğinde finansal okuryazarlık becerisinin dolaylı olarak diğer beceriler içinde verildiğini görmekteyiz. 4. Sınıf düzeyinde ise finansal okuryazarlık becerisinin doğrudan yer aldığını görülmektedir. Hayat Bilgisi programlarında finansal okuryazarlık becerisinin verilmeye çalışıldığı becerilere örnek olarak araştırma, girişimcilik, karar verme, iş birliği, kariyer bilinci geliştirme, kaynakların doğru kullanımı gibi becerileri örnek verebiliriz. Alan yazında belirtilen uygulamalara yakın örneklerin ders kitaplarında yer bulduğu görülmektedir.

Araştırma neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin, ihtiyacın istekten önce geldiğinin farkında olarak istek ve ihtiyaç kavramlarını birbirinden ayırabilmeleri, alışveriş öncesi ihtiyaç listesi oluşturarak gereksiz harcamalardan kaçınmaları, alışveriş sırasında mutlaka satın aldıkları ürünün son kullanma tarihini kontrol etmeleri gerektiği, ürün fiyatlarının kaliteleri ile orantılı olup olmadığını sorgulamaları gerektiği, fiyat araştırması yaptıktan sonra alışverişini gerçekleştirmenin önemli olduğunu, alışverişten sonra mutlaka fiş/fatura istemenin gerekli olduğu satın alınan ürünlerde varsa eğer garanti belgesinin istenmesi gerektiği, alışverişlerde paranın yetmediği durumlarda borçlanmanın doğru bir karar olup olmadığı, doğal kaynakları bilinçli kullanmanın önemli olduğu ders kitaplarında etkinliklerle, görsellerle desteklenerek öğrencilere verilmeye çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Finansal Okuryazarlık; İlkokul Öğrencileri; Ders Kitabı; Hayat Bilgisi; Sosyal Bilgiler.

Eylül, 2025, 114 sayfa.

ABSTRACT

MSC THESIS

AN ANALYSIS OF ELEMENTARY SCHOOL LIFE SKILLS AND SOCIAL STUDIES CURRICULA AND TEXTBOOKS IN TERMS OF FINANCIAL LITERACY SKILLS

AYŞE YALÇIN

SINOP UNIVERSITY INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS

DEPARTMENT OF BASIC EDUCATION

CLASSROOM EDUCATION

SUPERVISOR:ASST. PROF. DR. EDA BÜTÜN KAR

This study aims to examine how financial literacy skills are incorporated into the Life Skills and Social Studies programs and textbooks. In this study, the document review method was used. Elementary school 1st, 2nd, 3rd, and 4th grade textbooks were examined to determine the level of financial literacy-related information, skills, and activities included. The findings of the studies indicate that financial literacy gains are present in the program at every grade level. In terms of knowledge level, the learning outcomes include the information that students need to learn. When examining the skills taught in grades 1, 2, and 3 of elementary school, we see that financial literacy skills are indirectly taught within other skills. At the 4th grade level, financial literacy skills are directly incorporated. Examples of skills that are attempted to be taught in Life Skills programs as part of financial literacy include research, entrepreneurship, decision-making, collaboration, career awareness development, and the proper use of resources. Examples similar to the applications mentioned in the literature are found in textbooks.

Upon examining the findings obtained as a result of the research, it is important for students to be able to distinguish between the concepts of desire and need, recognizing that need comes before desire; to avoid unnecessary spending by creating a list of needs before shopping; to always check the expiration date of the product they are purchasing while shopping; to question whether product prices are proportional to their quality; that it is important to shop around after researching prices, that it is necessary to request a receipt/invoice after shopping, that a warranty certificate should be requested for purchased products if available, that it is important to use natural resources consciously, and that it is important to consider whether borrowing money is the right decision when funds are insufficient for shopping. These concepts were conveyed to students through activities and visuals in textbooks.

KEYWORDS:Financial Literacy; Primary School Students; Course Book; Life Science; Social Science

September 2025, 114 Page

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının gerçekleştirilmesinde bana rehberlik eden ve destek olan sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Eda Bütün Kar’a en içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam süresince bana sağladığı yönlendirmeler, teşvik ve eleştiriler, bu tezin ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır. Ayrıca tezimin geliştirilmesinde katkılarını esirgemeyen Doç. Dr. Sıtkı Çekirdekci ve Dr. Öğr. Üyesi Elif Mercan Uzun’a teşekkür ederim.

Ayrıca, ihtiyaç duyduğumda her an yanımda olan ve devam etmenin imkânsız görüldüğü zamanlarda beni cesaretlendiren değerli eşim Muhammet Raşit Yalçın’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayşe YALÇIN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ KABUL	i
ETİK BEYANI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
GÖRSELLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Önemi	4
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Problem Durumu	7
1.4. Problem Cümlesi	9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Finansal Okuryazarlık.....	11
2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi	15
2.3. Finansal Eğitim Kavramı	18
2.4. Finansal Eğitim Neden Gerekli?	20
2.5. Türkiye’de ve Dünyada Finansal Okuryazarlık Eğitimi	21
2.5.1. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB).....	23
2.5.1.1. Hayat bilgisi ve finansal okuryazarlık	24
2.5.1.2. Sosyal bilgiler ve finansal okuryazarlık.....	26
2.5.2. Sermaye Piyasası Kurulu	29
2.5.3. Borsa İstanbul	30
2.5.4. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası	31
2.5.5. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	32

2.5.6. Finansal Okuryazarlık Derneği	33
2.6. Uluslararası Kurum ve Kuruluşların Finansal Okuryazarlık Eğitimi Çalışmaları.....	34
2.6.1. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD).....	34
2.6.2. Dünya Bankası	35
2.6.3. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)	36
2.6.4. Aflatoun International.....	37
2.6.5. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansmanı (CYFI)	37
2.6.6. PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)	38
2.6.7. Jumpstart.....	39
3. YÖNTEM	40
3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Verilerin Toplanması	41
3.3. Veri Kaynağı.....	41
3.4. Verilerin Analizi	42
3.5. Geçerlik ve Güvenilirlik	42
4. BULGULAR.....	44
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	84
5.1. Sonuç	84
5.2. Öneriler	91
5.2.1. Uygulayıcıya yönelik öneriler	91
5.2.2. Araştırmacılara yönelik öneriler	92
KAYNAKLAR	93
ÖZGEÇMİŞ	102

TABLÖLER DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 4.1 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programlarında ve Ders Kitaplarında Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar Beceri, Bilgi, Etkinlik, Kavram, Görsellere İlişkin Frekans Tablosu	44
Tablo 4.2 Hayat Bilgisi Programlarında (1,2,3.Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar	44
Tablo 4.3 Hayat Bilgisi Programlarında (1,2,3. Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Beceriler	47
Tablo 4.4 Hayat Bilgisi Programlarında (1,2,3. Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Bilgiler.....	48
Tablo 4.5 Hayat Bilgisi Programlarında (1,2,3. Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Etkinlikler	51
Tablo 4.6 Hayat Bilgisi Programlarında (1,2,3.Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kavramlar	53
Tablo 4.7 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Finansal Okuryazarlık Kazanımları	71
Tablo 4.8 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Finansal Okuryazarlık Becerileri.....	72
Tablo 4.9 Sosyal Bilgiler (4. Sınıf) Dersinde Okutulan Kitapta Yer Alan Finansal Okuryazarlıkla İlgili Bilgiler	72
Tablo 4.10 Sosyal Bilgiler (4. Sınıf) Dersinde Okutulan Kitapta Yer Alan Finansal Okuryazarlıkla İlgili Etkinlikler	74
Tablo 4.11 Sosyal Bilgiler (4. Sınıf) Dersinde Okutulan Kitapta Yer Alan Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kavramlar	76

GÖRSELLER DİZİNİ

	Sayfa
Görsel 1.1 Işıkları Gereksiz Yere Yakmamalıyız. İşimiz Bittikten Sonra Işıkları Kapatmalıyız	56
Görsel 1.2 Kullanmadığım Elektrikli Eşyaları Kapatmalıyız	56
Görsel 1.3 Kaynaklarımızı Tasarruflu Kullanalım	57
Görsel 1.4 Kaynaklarımızı En Doğru Şekilde Kullanalım	57
Görsel 1.5 İstek ve İhtiyaçlarımızı Ayırt Edelim	58
Görsel 2.1 Kaynaklarımızı En Doğru Şekilde Kullanalım	59
Görsel 2.2 İstek ve İhtiyaçlarımı Ayırt Ediyorum	59
Görsel 2.3 İstek ve İhtiyaçlarımı Belirliyorum	60
Görsel 2.4 Kaynakları Kullanırken İsraf Etmem	61
Görsel 2.5 Kaynakları Kullanırken İsraf Etmem	61
Görsel 2.6 Kaynakları İsraf Etmeden Kullanırım	62
Görsel 2.7 Kaynakları Kullanırken Tasarruf Ederim	63
Görsel 3.1 Kaynakları Verimli Kullanırım	64
Görsel 3.2 Kaynakları İsraf Etmem	65
Görsel 3.3 Kaynakları İsraf Etmem	65
Görsel 3.4 Kaynakları İsraf Etmem	66
Görsel 3.5 Kaynakları İsraf Etmem	66
Görsel 3.6 İsraftan Kaçınmalıyız	67
Görsel 3.7 İsraftan Kaçınmalıyız	67
Görsel 3.8 Önce İhtiyaçlarımı Almalıyım	68
Görsel 3.9 Önce İhtiyaçlarımı Almalıyım	68
Görsel 3.10 Tasarruf ve Birikim Yapmalıyım	69
Görsel 3.11 Bütçeme Uygun Fiyatlarla Alışveriş Yapmalıyım	69
Görsel 3.12 Fiyat Araştırması Yaparak Alışveriş Yapmalıyız	70
Görsel 4.1 İstek ve İhtiyaç Arasındaki İlişkiyi Anlatan Görsel	77
Görsel 4.2 Öğrencinin Parasını Doğru Harcamasını Anlatan Etkinlik Görseli	78
Görsel 4.3 Ekonomik Faaliyetleri Temsil Eden Görsel	78
Görsel 4.4 E-Ticareti Temsilden Bir Görsel	79
Görsel 4.5 Aile Bütçesi Yapan Anne, Baba ve Çocuk	79

Görsel 4.6 Market Alışverişi Yapan Anne ve Çocuğu	80
Görsel 4.7 Satış Fişi	81
Görsel 4.8 Garanti Belgesi Örneği.....	81
Görsel 4.9 Market Alışverişinde Kredi Kartı Kullanımı	82
Görsel 4.10 Bütçe Yapma	82
Görsel 4.11 Ekmek İsrafını Önleme Konulu Afiş	83

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

vb. : Ve Benzeri

Kısaltmalar

PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
FODER	: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
OECD	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

1. GİRİŞ

İnsanı diğer canlılardan ayrı kılan niteliklerinin başında ön görülerini kullanarak bir sonuca varmaya çalışması gelmektedir. Kişi, “karar alma veya karar verme” sırasında bilinçli olarak seçtiği tercihlerle yaşamını olumlu anlamda düzenleyebilir. Son yıllarda karar alma süreçlerinde özellikle mali kararlar alma süreci, giderek daha da önemli hale gelmiştir. Küreselleşmenin artışı, pazar risklerinin yükselmesi ve finansal ürünler ile hizmetlerin karmaşıklığı açısından bakıldığında, bireylerin bilinçli ve doğru tercihler yapmaları büyük bir gereklilik arz etmektedir. Bireylerin finansal bilgi düzeyi ne kadar yüksekse, ekonomik büyüme ve kalkınmaya o ölçüde katkı sağladıkları söylenebilir.

Günümüzde ekonomi kavramı, ekonomi bilimiyle doğrudan ilgili olmayan kişiler de dahil olmak üzere, her insanın yaşamında çok önemli bir role sahiptir. Ekonomi kavramı insanlık tarihi boyunca insan yaşamının bir parçası olmuş değişik dönemlerde farklı şekillerde insanın hayatının bir parçası olmaya devam etmiştir. İnsanlar tarihin ilk zamanlarından beri yaşamlarını devam ettirebilmek için devamlı olarak sahip oldukları kaynakları en verimli ve yararlı biçimde kullanmak durumunda kalmışlardır. İlk çağlarda avcılık ve toplayıcılıkla başlayan insanın yaşam mücadelesi, tarım toplumlarının ortaya çıkmasıyla çiftçiliğe evrilmiş; ardından çiftçilikten tüccarlığa ve ticarete yönelmiş, sanayi devrimi ile birlikte ise işçilik ve emek dönemlerine geçerek günümüze ulaşmıştır (Çelikten, 2020). Ekonominin dünya tarihine bakarsak insanlık tarihinin ilk ekonomik eylemleri avcılık ve toplayıcılıktır. Bu durum iş bölümüne dayalı bir sistemdir. Nüfusun artması ve ürün miktarının yetersiz kalmasıyla avcılık ve toplayıcılık insanların yaşamını sürdürmesi için yeterli gelmemeye başlamış insanları “Daha fazla nasıl ürün elde edebilirim?” arayışına sokmuştur. Bu arayış insanları tarım yapmaya itmiştir. Tarım devrimiyle beraber toplumlar avcı toplayıcı bir kimlikten çiftçi-çoban olan kimliğine geçiş yaparak yerleşik hayata adım atmışlardır (Çalık ve Çınar, 2009). Başka bir deyişle, tarım devrimiyle birlikte insanın ekonomik faaliyetleri hız kazanmıştır. İnsanların, sadece kendi geçimi kadar ürün üretme ekonomisi zamanla ortadan kalkmış ve ihtiyaçtan fazla ürün ortaya çıkaran bir ekonomi oluşturulmuştur. İnsanların ellerindeki bu ürünleri elden çıkarmak istemesi ise ticaretin temellerini atmıştır. Zamanla bu süreci özel mülkiyetlerin oluşması ve buna bağlı olarak da devletin oluşumu takip etmiştir. Devletin oluşması ile birlikte zamanla, takas usulü yapılan ticaretin yerini değerli bir maden olan para almıştır. Tüm bu ilerlemeler bugünkü dünya ekonomisini

buralara kadar gelmesini sağlayan çok önemli atılımlardır. Bu gelişme zamanla küresel bir durum haline gelmiştir (Eski, 2007).

İnsanlar gereksinimlerini bazen kendi üreterek bazen de hazır olarak kendilerine sunulan ürün ve hizmetleri kullanarak karşılarlar. Üretim ve tüketim faaliyetleri arasında birbirini tamamlayan bir ilişki vardır ve ekonomi bu ilişkiyi anlamaya çalışan bir bilim dalı olarak adlandırılabilir. İnsanların mutluluğunu ve refahını yükseltmek, daha kaliteli bir hayat yaşamaları için sahip oldukları olanakları en iyi şekilde kullanarak yaşamalarını sağlamak ekonominin temel amacıdır. İnsanlar hayatlarını sürdürebilmek için üretim ile birlikte tüketim yapmaya da ihtiyaç duymaktadır ve bundan dolayı ekonomiyi çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Bu durum tam olarak finansal okuryazarlık kavramının doğmasına neden olmuştur. Geçmişten günümüze finansal okuryazarlığın kavramsal olarak tanımlanmadığı yıllarda bile finansal süreçler insan yaşam rutinlerinin önemli bir parçası haline gelmiştir. İnsanlar en eski ticaret yöntemlerinden biri olan takas usulünde bile finansal birtakım bilgileri edinmiş ve kullanmıştır. Finansal okuryazarlık kavramı ekonominin geçtiğı her alanda ve her zaman diliminde hep var olmuştur. İnsanların takas yönteminden paraya geçmesinde, ticaretin uluslararası düzeye gelerek kâğıt para kullanımının artmasında, kredi kartlarının çıkması, yaygınlaşması ve zamanla telefon bankacılığına geçilmesinden ve temassız ödemelerin tercih edilmesine kadar her alanda finansal okuryazarlık hep var olmuştur (Diri ve Arı, 2020).

Finansal okuryazarlık, bireylerin ekonomik ve finansal gelişmelerin farkında olmaları, finansal ürünleri ve hizmetleri anlamaya yetecek bilgi birikimine sahip olmaları ve bu bilgiyle doğru finansal kararlar alabilecek sayısal beceri ve yorumlama yeteneğine ulaşmaları gereken davranışlar bütününü ifade eder (Remund, 2010). OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2018), finansal okuryazarlığı “sağlam finansal kararlar alabilmek ve sonuç olarak bireysel olarak finansal refaha ulaşabilmek için gereken farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların birleşimi” şeklinde tanımlamıştır. Hem bireysel hem de toplumsal olarak daha iyi şartlarda yaşama isteğı finansal okuryazarlık beceresine sahip olmayı gerektirmektedir. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA), finansal okuryazarlığı şu şekilde tanımlamaktadır: “Bireylerin ve toplumun finansal refahını artırmak amacıyla, finansal bilgileri bilmek; ilgili kavramları, riskleri ve becerileri

anlamak; bu bilgi ve anlayışı farklı finansal bağlamlarda etkili kararlar almak için kullanma isteği ve güvenine sahip olmaktır” (OECD, 2013).

Günümüzde dünya nüfusunun sürekli artması, insanların ihtiyaçlarının gelişen teknoloji ile farklılaşması ve ihtiyaç miktarlarının artması, mevcut kaynakların daha hızlı azalmasına ve ekonomik problemlerin artmasına neden olmuştur. Remund (2010), finansal okuryazarlığı tanımlarken en temel finansal konuları anlayabilmenin yanı sıra, farklılaşan ve gelişen ekonomik şartların farkında olarak uzun ve kısa vadeli kararlar alırken doğru kararlar alabilme öngörüsünden bahsetmiştir. Finansal okuryazarlık, insanların farklı ekonomik bileşenleri ve finansal durumları planlayarak doğru hesaplar yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olmalarıdır. Hung ve diğerleri (2009) finansal okuryazarlığı “bireylerin yaşamları boyunca finansal refah içinde olmalarını sağlayacak kaynakları etkili bir şekilde yönetme yeteneği, bilgi ve becerilerini kullanabilme” kabiliyeti olarak tanımlamaktadır.

Finansal okuryazarlık hakkında yeterli bilgi birikimi olan bireyler, günlük yaşamında karşılaştığı finansal durumların arasında, sahip olduğu bilgi ve tecrübeler sayesinde seçimlerde bulunabilmekte ve geleceğe dair ekonomik durumlara karşı kendini geliştirebilmektedir (Diri ve Arı, 2020). Finansal okuryazarlık, günümüz dünyasında içinde bulunulan ekonomik durum doğrultusunda plan yapma becerisi kazanma, çok yönlü bir bakış açısıyla durumları gözlemleme, tasarruf elde etme ve avantaj kazanmayı sağlamaktadır. Böylelikle sahip olunan maddi olanaklar, potansiyel, bütçe, yatırımlar ve hayaller daha kapsamlı bir şekilde irdelenebilmekte, geliştirilebilmekte ve yönetilebilmektedir. Türkiye’de bireylere finansal anlamda bilgiler veren FODER (Finansal Okuryazarlık Derneği) ise, finansal okuryazarlığı tanımlarken, insanların bütçelerini yönetebilme (FODER, 2016) becerisi ve gelir, birikim ve yatırımlarını en doğru şekilde değerlendirmesini yapması olarak nitelendirmiştir.

Finansal okuryazarlık konusu, son yıllarda devletler, politikacılar, bankalar, ekonomistler ve eğitimciler gibi çeşitli gruplar tarafından sıklıkla ele alınmaktadır. Giderek karmaşıklaşan finansal dünyayla yüzleşen genç neslin finansal bilgi düzeyinin yetersiz olması, bu alandaki endişelerin artmasına neden olmaktadır. Düşük finansal bilgi düzeyi, bireylerin finansal kararlar alırken zorluk yaşamasına yol açmaktadır (Kılıç, vd.,2015). Günümüzün karmaşık ekonomik ortamı ve yaşanan küresel krizler, eğitimde finansal okuryazar bireyler yetiştirme

gereksinimini giderek daha da artırmaktadır. Artık bireylerin günlük yaşamlarında çözmeleri gereken daha fazla ekonomik sorunla karşı karşıya oldukları ve daha çok ürün ve yatırım aracı seçmek durumunda kaldıkları bir gerçektir. Ekonomik problemler, bireylerin ekonomik refahı ve mutluluğunun yanı sıra devletlerin ekonomik ve sosyal yapıları üzerinde de önemli sonuçlar doğurmaktadır. Dünya ekonomisindeki her dalgalanma ister ilgili olsun ister olmasın, diğer devletleri ve nihayetinde halkları derinden etkilemektedir. Artan borçlar, iflaslar ve ödenmeyen krediler, yalnızca bireyleri değil, aynı zamanda tüm toplumsal yapıları da birçok açıdan etkilemektedir. Günümüz yaşam koşullarının giderek daha fazla güçleşmesi, insanların kazançlarını daha akıllıca bir şekilde kullanmalarını öngörmektedir (Öngen ve Öngen, 2018).

Finansal ürün ve hizmetlerin oldukça çeşitlendiği günümüzde, bireylerin finansal algılarının ve bilgi seviyelerinin belirlenmesi büyük bir önem taşımaktadır (Coşkun, 2016). Kişilerin aldığı ekonomik kararlarda bilinçli olması, kendine, topluma ve ekonomik hayata yarar sağlayacak durumda olması gerekmektedir. Her bireyin az veya çok parası olsun, alabileceği şeyler için büyük ya da küçük fıkirlere sahip olması gerekmektedir. Bunun içindir ki, finansal bilgi düzeyinin artırılması gerekmektedir. Kadoya ve Khan (2020) finansal okuryazarlığın baskın bir biçimde finansal bilgiden oluştuğunu belirtmektedir.

Finansal ürünlerin sayısının ve karmaşıklığının artması, bireylerin kendi finansal güvenlikleri için sorumluluklarının artması finansal eğitime olan ilgiyi artırmaktadır (Hilgert, Hogarth ve Beverly, 2003). Finansal okuryazarlık becerisi, eğitimin toplumsal ve bireysel düzeyde etkili olabilmesi için kritik bir öneme sahiptir (Güvenç, 2017). Finansal okuryazarlık programları ve eğitimleri, bu becerinin geliştirilmesi açısından büyük rol oynayacak, bireylerin finansal araç ve uygulamalardan daha etkin bir şekilde yararlanmalarını sağlayacak, finansal piyasalara katılımlarını artıracak ve finansal risklerden kaçınarak doğru kararlarmalarına yardımcı olacaktır (Bayram, 2014).

1.1. Araştırmanın Önemi

Finansal okuryazarlık eğitimi, gelecek nesillerin finansal becerilerinin geliştirilmesi için önemli bir araçtır. Parayı ve paranın kullanımı, tasarruf edebilmek ve kaynakları en etkili şekilde kullanmayı öğretmek, çocuklarımızın gelecekleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu için okul, çocukların bu beceriyi kazanmasında en önemli basamaktır. Gelecekte ekonomik

alandaki başarı elde etmek isteyen herkes, günümüzde finansal okuryazarlık becerisine büyük ihtiyaç duymaktadır. Örgün eğitim açısından incelendiğinde, birçok ülkede finansal okuryazarlık kazanımını destekleyen zorunlu derslerin bulunduğu, ayrıca diğer derslerde de finansal okuryazarlıkla ilgili öğrenme hedeflerine yer verildiği göze çarpmaktadır. Bazı ülkelerde ise finansal okuryazarlığın bağımsız bir ders olarak ilkökul seviyesinde öğretildiği gözlemlenmektedir (Orton, 2007).

6-12 yaş arası çocuklar, bu dönemde markalara yönelmeye ve tüketimle ilgili çeşitli varsayımlar geliştirmeye başlarlar (John, 1999) İlkokul çağındaki çocukların tüketim kültürünü tanımaları ve anlamaları için en uygun dönemin bu yaşlar olduğu söylenebilir. Ayrıca, günümüzde çocukların zamanlarının büyük bir kısmını internet tabanlı oyunlar oynayarak geçirdiği de bilinmektedir. Bu oyunlar, içeriklerinde çocuklara finansal ürün ve hizmetlerle ilişkilendirilen "bonus puanlar toplayarak seviye atlama, para biriktirerek çeşitli avantajlar elde etme veya alışveriş yapma" gibi ödüller sunmaktadır. Dolayısıyla, bu tür oyunlar çocukların finansal eylemlerle ilk kez tanıştıkları deneyimlerden biri olarak örnek gösterilebilir. Ayrıca çocuklar okul kantinlerinden ya da aileleriyle çıktıkları market alışverişlerinden finans konusunda elde ettiği deneyimler yoluyla çıkarımlarda bulunmaktadırlar (Öngün, 2014).

Finansal okuryazarlık becerileri, öncelikle aile ortamında, ardından okul hayatında öğrencilerin yaşamına girmektedir. Okulda gerçekleştirilen öğretim programına uygun şekilde geliştirilen etkinliklerin yanı sıra, derslerde kitaplar da önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Öğrenciler, yılın büyük bir kısmını öğretim programına uygun şekilde geliştirilen ders kitapları ve bu kitaplarla ilgili etkinlikler yaparak geçirmektedir. Başta öğretim programı olmak üzere ders kitaplarında yer alan bilgi, kavram, etkinlik ve görseller, finansal okuryazarlık becerilerinin kazandırılması açısından son derece önem taşımaktadır. Örgün eğitimde kullanılan öğretim programının, ders kitaplarının içeriğinin, öğrencilere finansal okuryazarlık kazandırma amacına yönelik olarak hangi becerileri, öğrenme çıktıklarını sunduğu ve sağlanan bilgilerin yeterliliği açısından incelenmesi gereklidir.

Finansal okuryazarlık becerisini erken yaşlarda öğrenilmesinin sağlayacağı faydalara yapılan vurgu, okulların finansal okuryazarlık becerisinin kazanılması sürecinde önemli olduğuna da işaret etmektedir. Finansal okuryazarlık eğitime önem veren ülkelerden bazılarında

Avustralya, Kanada, Singapur, ABD ve İngiltere örnek verilebilir. Dünyada ve Türkiye’de finansal okuryazarlık eğitimlerine duyulan ilgi ve eğilim giderek artmakla birlikte, erken yaşlarda finansal eğitimle ilgili yapılan çalışmalar henüz istenen seviyeye ulaşmamıştır. Özellikle Türkiye’de bu tür çalışmaların çoğunlukla ortaokul, lise ve üniversite düzeyine odaklandığı gözlemlenmektedir (Sarıgül, 2020). Literatürde, bu eğitimlerin örgün eğitime dâhil edilmesi ve erken yaşlarda başlanmasının önemi vurgulanmaktadır. Ping (2014), çocukluk dönemlerinde finansal okuryazarlık bilgi ve becerilerinin artırılmasının, çocukların hayata daha iyi hazırlanmalarına ve bu sayede gelecekteki yaşamlarında daha fazla güven duymalarına ve sorumluluk alma becerilerinin gelişmesine yardımcı olabileceğini ifade etmektedir.

Bu nedenle ülkemiz açısından ilkokul kademesi incelendiğinde ise Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programları çerçevesinde ekonomi ile ilgili eğitimlere yer verildiği görülmektedir. Finansal okuryazarlık, insanların finansal becerilerle finansal hayatlarına yön vermeleri açısından önem arz etmektedir. Bunun için bireylerin erken yaşlardan itibaren edinmesi gereken bilgiler bütünüdür. Bu çalışmanın temelini Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile Talim Terbiye Kurulu tarafından okullarda kullanılması onaylanmış ilkokul Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının finansal okuryazarlık içeriklerinin sınıf seviyesine göre incelenmesi oluşturmaktadır. Okullarda halen ders kitapları ana eğitim araçları olarak kullanılmaktadır. İyi hazırlanmış bir öğretim programı ve yayınlar, öğrencilerin konuyu sıkılmadan yoğun bir ilgiyle takip etmelerini ve dersi sürekli olarak düşünmelerini teşvik eder. Bu nedenle ders kitaplarının yeterlilikleri ve öğretim programlarının içeriklerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Öğrencilerin derslerde kullanmaları amacıyla oluşturulan ders kitaplarının içeriğinde finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yer aldığını görülmektedir. İlkokul 1-4. sınıflar arasında, bu becerinin kazandırılmasında iki temel dersin önemli roller üstlendiği görülmektedir. Bu derslerden; ilki Hayat Bilgisi, ikincisi ise Sosyal Bilgiler dersi. Hayat Bilgisi derslerinde doğrudan finansal okuryazarlık becerisi programda bulunmasa da, bu konunun alt kavramlarını içeren diğer beceriler ve kavramlar yer

almaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde ise finansal okuryazarlık doğrudan yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarının ve ders kitaplarının finansal okuryazarlık becerilerini nasıl içerdiğini ve bu içeriklerin hangi şekilde sunulduğunun incelenmesidir.

1.3. Problem Durumu

Gelişen yeni dünya ile birlikte insanların ihtiyaçlarının arttığı ve artan ihtiyaçları giderecekleri kaynakların nasıl ve ne şekilde kullanılması gerektiği günümüz dünyasında etkili karar verme ve karar alma becerileri açısından büyük önem taşımaktadır.

Finansal okuryazarlık karar alma ve karar verme becerilerini kapsayan yaşam boyu öğrenmenin önemli temel taşlarından biridir. Günümüzde bireylerin, finansal ürünler ve hizmetlerde yaşanan karmaşalar ile baş edebilmeleri için finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri zorunlu bir hale gelmiştir (Öztürk ve Demir, 2015). Özellikle günümüzde toplumsal ve ekonomik alanda hızlı değişimlerin yaşandığı görülmektedir. Bu durum toplumların değişimlere ayak uydurması ihtiyacını doğurmuştur. İnsanların yaşadığı döneme ve topluma ayak uydurma süreçlerine bakarsak tarihin ilk zamanlarında insanların öncelikle barınma ve beslenme ihtiyaçları üzerine yoğunlaştığı bilinmektedir. İlerleyen dönemde toplayıcılık ve avcılık ile hayatta kalmaya çalışan insanlar ise bu dönemlerde bile sürekli muhakeme yaparak mevcut durumlarını iyileştirmeye çalışmışlardır (Aytan, 2021).

Geçmişte insanların yerleşik hayata geçmesi ve tarım devriminin başlamasıyla finansal okuryazarlığın temellerinin atıldığını söyleyebiliriz. Çünkü insanlar tarımla ve hayvancılıkla kendilerine yetenden fazla ürün elde etmeye başlamış zamanla ellerindeki fazla ürünü elden çıkarmak için değiş tokuş yöntemine yönelmişlerdir. Değiş tokuş sisteminde insanların birbirleriyle bire bir ilişki kurmalarının ekonomik yönü ile beraber toplumsal yönünden de bahsetmek mümkündür (Doğan, 2006). İnsanlar arasındaki bu alış-verişin toplumsal ilişkileri güçlendirdiği, insan ilişkilerini artırdığı ve insan ilişkisine olumlu katkılar sağladığı söylenebilir. İlerleyen dönemlerde takas usulünün zorluğu göz önünde tutularak para icat edilmiş ve artık ticarete değiş tokuşun yerini para almıştır (Fidan, Dilek ve Esev, 2019).

Finansal okuryazarlık becerisinin en önemli yayılım ataklarından birinin Sanayi İnkılabı döneminde gerçekleştiğini görmekteyiz. İnsanlar bu dönemde kendi ihtiyaçlarından çok daha fazla ürün elde etmeye ve ellerindeki bu ürünü piyasaya sürmeye başlamışlardır. Burada yine

talep görecek ürünleri ayırt etmek ve nasıl pazarlanması gerektiğine karar vermek de finansal okuryazarlığın önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Sanayi inkılabıyla beraber bankacılık ve para hacimlerinin yanı sıra ticaret hacminde de ciddi genişlemeler yaşanmıştır (Küçükkalay, 1997).

21. yüzyıl ile birlikte finansal ürün ve hizmetlerde çeşitlilik artmış ve bu durum finans sistemini çok daha karmaşık bir duruma sokmuştur. Dolayısıyla finansal okuryazarlık becerisine sahip olmanın önemini daha da artırmıştır. Finans kuruluşlarının çalışma veriminin artırılması için hem çocukların hem de yetişkinlerin finansal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması ihtiyacı doğmuştur (Bayram, 2014). Bireylerin bu sorumluluklarından bir tanesi de okuryazarlık becerisine sahip olmaktır. Okuryazarlığın ekonomi alanında bilgi sahibi olma durumu da finansal okuryazar olmaktır.

Finansal okuryazarlık toplumdaki büyükten küçüğe tüm bireylere yarar sağlamaktadır. Ayrıca finansal okuryazarlık becerisi gençlerin yanı sıra emekli ya da emekli olacak kişilerin emeklilik sonrası yapacakları yatırımlarda yol gösterici olmaktadır. İnsanların; bütçelerini planlaması, alışveriş alışkanlıklarını doğru bir biçimde yönetebilmesi, tasarruf yapabilmesi gibi finansal okuryazarlık bilgilerine sahip olması ve bunları beceri olarak kullanması ekonomide olumsuz durumların etkilerini azaltabilir. Finansal okuryazarlık becerisine sahip bireyler küçük bütçelerden maksimum verimi nasıl alabileceklerine dair bilgiye sahip olmaktadır. Finansal işlemlerin daha zor bir hal almasıyla bireylerin finansal kararlar alırken daha fazla risk ve sorumluluk almasını gerektirmektedir. Bu nedenle de finansal okuryazarlık tüketiciyi korumak ve sadece finansal piyasaların değil aynı zamanda ekonominin de düzgün bir şekilde işlemlerini sağlamak için çok önemlidir (Temizel, 2010: 15).

Dünyada yaşanan küresel krizler ve bu krizlerle baş etmek için ortaya çıkan uygulamalardaki çeşitlenmeler finansal okuryazarlık becerisine sahip olmanın önemini artırmaktadır. Dünya nüfusunun sürekli artması ve ekonomi piyasası için de herkesin tutunmaya çalışması bu becerinin ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Her ülke dünya piyasasındaki yerini sağlamlaştırmak için öncelikle ekonomik olarak güçlü olmak zorundadır. Bu nedenle eğitim vizyonlarında ekonomi ile ilgili becerilerin de kazandırılması üzerinde durulmaktadır.

Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal koşulları okuyarak analiz etme, hesap yapma ve yönetebilme gibi yeterlilikleri kullanarak maddi refahı geliştirmesidir (Vitt vd., 2000).

Finansal okuryazarlık becerisi yalnızca yetişkinler için kazanılması gereken bir beceri değildir. Çünkü çocuklarda artık küçük yaşlardan itibaren finansal konularla karşı karşıya kalmaktadır. Çocuklar zaman zaman finansal açıdan aşırı istekli olabilmektedir. Ancak imkânların kısıtlı, arzuların ve ihtiyaçların ise sınırsız olduğunu erken yaşta kavramaları önemlidir. Anne ve babasının gün boyu çaba göstererek para kazandığını gören çocuklar, bu sınırlamayı daha iyi anlayabilmektedir. En lüks olanı isteyen çocuğa uygun fiyatlı bir seçenek sunmak, onun bekleyip biriktirerek almasını sağlamak ve bu süreçte çaba harcaması için yönlendirmek daha mantıklı bir yöntemdir. Bu nedenle finansal okuryazarlık becerisini eğitim yoluyla çocuklara kazandırılmaya başlanması gerekmektedir. Ülkemizde ilkökul bünyesinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ve Hayat Bilgisi Öğretim programında değinilen bu becerinin akılda kalıcı etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılması oldukça önemlidir.

1.4. Problem Cümlesi

Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programlarında ve ders kitaplarında finansal okuryazarlık becerileri nasıl ve ne şekilde yer almaktadır? Bu çalışmanın alt problem cümleleri ise aşağıda verilmiştir.

İlkokul Hayat Bilgisi dersi 1., 2. ve 3. Sınıf 2018 programında finansal okuryazarlık becerileri ile ilgili;

1. Kazanımlar nelerdir?
2. Beceriler hangileridir?
3. İçerikler nelerdir?

İlkokul Hayat Bilgisi dersi 1., 2. ve 3. sınıf 2018 programına uygun olarak hazırlanan ders kitaplarında finansal okuryazarlık becerileri ile ilgili;

4. Etkinlikler nelerdir?
5. Kavramlar nelerdir?
6. Görseller nelerdir?

Şeklinde düzenlenebilir

İlkokul Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıf 2018 programında finansal okuryazarlık becerileri ile ilgili;

7. Kazanımlar nelerdir?
8. Beceriler hangileridir?
9. İçerikler nelerdir?

İlkokul sosyal bilgiler dersi 4. sınıf 2018 programına uygun olarak hazırlanan ders kitaplarında finansal okuryazarlık becerileri ile ilgili;

10. Etkinlikler nelerdir?
11. Kavramlar nelerdir?
12. Görseller nelerdir?

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Finansal Okuryazarlık

Son yıllardaki eğitim politikalarına baktığımızda öğrenciyi çok yönlü geliştirmek amaçlanmıştır. Öğrencilerin beceri temelli etkinlikler yoluyla yetiştirilmesi ve değerlendirilmesi üzerinde durulmaktadır. Çok boyutlu gelişimin içerisinde farklı bilgi, beceri, değer ve kavramların olduğu görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019). Bu becerilerden biri de finansal okuryazarlık becerisidir. Finansal okuryazarlık, bireyin finansal kavramlar ve olası finansal sonuçlar hakkında farkındalık kazanarak, bu bilgiler doğrultusunda doğru kararlar alabilmesi için gerekli olan bilgileri edinme, anlama ve değerlendirme yeteneğidir (Mason ve Wilson, 2000). Finansal okuryazarlık, bireylerin yaşadıkları ekonomik ve finansal dünyayı anlamalarına ve yorumlamalarına imkân tanır. Bu nedenle, modern toplumda kişisel bir yaşam becerisi haline gelmiştir. Kişisel finansal okuryazarlık, maddi refahı etkileyen finansal koşulları anlamak, analiz etmek, yönetmek ve bunlarla ilgili yazılı bilgi oluşturma yeteneğidir. Ayrıca, mali seçimleri değerlendirme, para ve finansal konuları rahat bir şekilde tartışabilme, gelecek planları yapma ve genel ekonomik durumlar dahil hayatımızdaki önemli dönem noktalarına etkili bir şekilde yanıt verme becerisini de kapsar (Vitt vd., 2005). Finansal okuryazarlık, günümüz dünyasında giderek önemli bir yer edinmektedir. Kişiler finansal okuryazarlık becerisi sayesinde geleceği için daha doğru ve yerinde planlar yaparak birikimlerini doğru şekilde yönetir ve daha bilinçli bir tüketici olur.

Finansal okuryazarlık, bireylere içinde bulundukları ekonomik ve finansal dünyayı görüp daha iyi anlama fırsatı sunar. Finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça insan finansal konularda daha bilinçli adımlar atmaktadır. Bu sayede birey doğru bir şekilde finansal atılımlarda bulunmakta, yerinde tasarruflar yaparak bir ilerleme sağlamaktadır. İnsan sosyal bir varlıktır ve çevresinden etkilenmektedir. Buna göre, tarihsel süreç boyunca meydana gelen gelişmeler, insanın çevresiyle etkileşimlerini artırmış ve onun duygu, düşünce, davranış ve toplumsal yönünü dönüştürüp geliştirmiştir (Nar, 2015). Tüm bu unsurları dikkate aldığımızda, insan önce kendisini, ardından da toplumu geliştirmektedir. Bir bireyin gelir ve giderlerini etkili bir şekilde yönetebilmesi için finansal bilgiye sahip olması gerekmektedir; bu bilgi, aldığı kararları uygulayarak bireysel ve toplumsal refahı artırma yeteneğini de

beraberinde getirir (TCMB, 2015). Bu şekilde bakıldığında kişi sadece kendi refahını değil ailesinin dolayısıyla da içinde yaşadığı toplumun refah seviyesini de yükseltmektedir. Doğru kararlar ile yapılan ticaret ülkelerin hem kendi için de hem de dünya piyasasında yükselmesini sağlayarak kişi başına düşen milli geliri de artıracaktır (Türk, 1998).

21. yüzyılın getirdiği hızlı teknolojik gelişmeler, endüstriyel yapılanmaları şekillendirmeye başlamış ve bu durum sanayi, ekonomi, sağlık ve eğitim alanlarında belirgin bir dönüşüm yaşanmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, eğitimdeki politika yapıcıları, geçmişten gelen geleneksel yapıları gözden geçirmeye ve onlara yeni bakış açıları kazandırmaya teşvik etmiştir (Önal, 2010). 1960'lardan sonra toplum hayatına giren küreselleşme, 21. yüzyılın en önemli olgusu haline gelmiştir (Tutkun, 2010). Küreselleşmenin beraberinde getirdiği değişimlere de devletler fazla direnememişlerdir. Küreselleşme sürecinde en büyük değişim artan tüketim alışkanlıklarında olmuştur. Örneğin, İlk olarak batılı devletlerde çıkan daha sonra tüm dünyaya yayılan özel gün etkinlikleri dünyadaki tüketim çılgınlığını her geçen yıl daha da artırmakta ve toplu bir alışveriş çılgınlığına dönüşmektedir. Bu özel günlerin heyecanına kapılan insanlar ihtiyacı olsun olmasın çok fazla ürünü satın alınmaktadır. Kırılması gereken bu döngü ancak eğitim yoluyla sağlanacaktır. Hangi ürünü alması ne kadar harcaması gerektiği, tasarruf yapma ya da bütçesini yönetme yalnızca eğitim yoluyla öğrenilebilir. Bu da finansal okuryazarlık becerisine sahip olmanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Finansal okuryazarlık becerisi, "bilgi, beceri, tutum ve davranışları kapsayan; sosyo-ekonomik çevresel koşulları da dikkate alarak, kişinin finansal çıkarlarına uygun şekilde hareket etme yeteneğidir" şeklinde tanımlanmıştır (Popovic, 2014:1).

Finansal okuryazar bireyler doğru planlamalarla etkili kararlar alıp bilinçli yargılarda bulunarak parayı etkili kullanabilirler (Er, 2019). İnsanlar son zamanlarda ihtiyaçlarının dışında çok fazla ürün almakta ve gereksiz borçlanma içine girmektedirler. Finansal okuryazarlık eğitimi ile piyasa araştırması, bütçe oluşturma, tasarruf sağlama gibi birçok alanda beceri bireylere kazandırılabilir. Finansal kaynakların verimliliğini artırmak için önceden plan yapma, bilgi toplama, karar alma ve verme becerilerine sahip olunması gerekmektedir. Finansal okuryazarlık becerisini aktif kullanmak özellikle kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını sağlarken ortaya çıkacak herhangi bir sorunda olası olumsuzlukları en aza indirmeyi sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık, bireylerin uzun dönemli bilinçli kararlar alırken çeşitli finansal araçları değerlendirme bilgi ve becerisidir

(Mandell, 2006). Finansal okuryazarlığı “finansal risk bilgisine sahip olmak için finansal kavramların bilgisine ve kavrayışına sahip olmak” şeklinde Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD, 2009) tanımlamıştır. Finansal okuryazarlık sadece kişiyi geliştiren bir beceri alanı olarak görülmemeli, aynı zamanda içinde bulunduğu toplumun refah alanını geliştiren bir beceri alanı olarak görülmelidir.

Finansal kararlarla bağlantılı bilginin incelenmesi, bu bilginin yorumlanması ve finansal problemlerin ortadan kaldırılmasına yarar sağlayacak şekilde kullanılabilmesi gibi temel becerilere sahip olmayı da gerektiren finansal okuryazarlık, kavrama, açıklama ve karara varma sürecinin bütünüdür (Wagland, 2006). Finansal okuryazarlık, kişilerin finansal ürün ve hizmetleri tanınması için finansal kaynakları etkin bir şekilde kullanılarak istenilen sonuçlara ulaşmak için doğru bilgileri kullanmamızı sağlayan bir süreçtir.

Dar anlamda, günlük yaşamda finansal kararlar almak ve olası zorluklarla baş edebilmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmayı ifade ederken; geniş anlamda, bireylerin finans dünyasında günlük durumlar ve işlemlerle etkili bir şekilde başa çıkabilme yetkinliğini ifade eder (Sohn vd., 2012). En basit işlemlerimizde bile finansal okuryazarlığın izlerini hayatımızda görmekteyiz ve sonuçlarıyla günlük hayatımızda karşılaşmaktayız. Öyle ki finansal okuryazarlık kendi yaşamımızla birlikte ailemizin de hayatını doğrudan etkilemektedir. Finansal okuryazarlık bizim ve ailemiz için doğru olan etkili kararlar almamızı ve paramızı doğru kullanmamızı sağlayacaktır.

Finansal okuryazarlık genel olarak para kullanımı ve yönetimi, yani finansal bilgilerin ve becerilerin edinilmesi olarak tanımlanabilir. Ancak, literatürde finansal okuryazarlık daha kapsamlı bir şekilde “finansal kavram bilgisi, bu kavramlar hakkında etkili iletişim kurma, kişisel finansı yönetme, uygun finansal kararlar alma yeteneği ve gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkili planlama” gibi beş farklı kategori altında ele alınmaktadır (Remund, 2010). Bu kategorilere baktığımızda, finansal okuryazarlığın bireylerin bilgi ve becerilerinin yanı sıra, kişisel tutum ve davranışlarının toplumsal bir yansımaya değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Finansal okuryazarlık, her bireye yaşadığı ekonomik ve finansal dünyayı sorgulama ve anlama fırsatı sunar. Modern toplumda, bireyler için önemli bir yaşam becerisi haline gelmiştir. Finansal okuryazarlık becerileri gelişen bireyler, finansal ürünleri daha bilinçli bir

şekilde kullanır. Bu sayede, birikimlerini doğru şekilde analiz edebilir, tasarruflarını etkili bir biçimde yönetebilir ve ihtiyaçları doğrultusunda borçlanabilirler. Tüm bu faktörler, finansal okuryazarlığın hayatımızdaki önemini artırmaktadır (Yalçınkaya ve Er, 2019). Finansal okuryazarlık, insanların ekonomik bilgileri anlamlandırma, finansal planlama yapma, servet birikimi sağlama ve borç ile emekli aylıkları hakkında bilinçli kararlar alma yeteneğidir (Lusardi ve Mitchell, 2014). Bireyler, emekliliğe hazırlık sürecinde yıllar içinde biriktirdikleri tasarrufları doğru yönlendirerek etkili yatırımlar yapabilirler; böylece kendi gelecekleri için sağlam ve akılcı kararlar alabilirler.

2000 yılından itibaren yapılan çalışmalar ve araştırmalar, finansal okuryazarlığın tanımının ve içeriğinin beş temel başlık altında şekillendiğini göstermektedir (Remund, 2010). Bunlar;

1. Finansal kavramlar bilgisi
2. Finansal kavramlar hakkında bağlantı kurabilme
3. Kişisel finansı yönetme yeteneği
4. Uygun finansal kararlar verme becerisi
5. Gelecekteki finansal ihtiyaçlara yönelik etkili plan yapabilme olarak belirtilmektedir.

Bu beş temel başlığı incelediğimizde kısaca şöyle özetlenebilir. Birinci adım finansal kavramlar bilgisidir. Bu kavramlar para, kazanç, birikim, tasarruf ve harcama yapmak, tüketim gibi faaliyetlerden oluşmaktadır. Finansal okuryazarlığın anlaşılmasında finansal kavramlara sahip olmanın önemi oldukça fazladır. 2. adım ise öğrenilmiş bilgi ve kavramları daha iyi nasıl kullanabileceğine dair karar verme süreçlerini kapsamaktadır. Tüketici durumundayken elindeki parayı nasıl değerlendireceğini kişiler bu adımda belirlemektedir. Üçüncü adım ise finansal kaynakları etkin ve verimli olarak kullanabilmek için eğitim vermenin bireylerin etkili finansal kararlar alma yeteneğini geliştireceğini ifade etmektedir. Bu nedenle finansal eğitimlere küçük yaşlardan itibaren başlanırsa ilerleyen dönemlerde kişiler finansal kaynaklarını daha etkili bir şekilde yönetecektir. Finansal yönetim uygulamalarında karar verme süreci olan dördüncü adım önemli bir yere sahiptir. Karar verme sürecinde kişilerin finansal okuryazarlığa ilişkin bilgilerinin oluşması ve tanımlama yapabilecek duruma gelmesi gerekmektedir. Kişinin kendi ihtiyaçlarına, değerlerine ve hedeflerine göre kararının artılarını ve eksilerini değerlendirmek için bir dizi eleştirel

düşünme becerisini kazanmış olması beklenmektedir (Remund, 2010). Karar verme becerisi, finansal okuryazarlık için temel bir yeterlilik olarak görülmektedir. Beşinci ve son adımda ise kişinin gelecek yaşamına ilişkin finansal ihtiyaçları konusunda etkili ve verimli biçimde planlamalar yapması beklenmektedir. Bunun için finansal okuryazarlık konusunda iyi bir eğitim almış olması gerekmektedir. Bu becerinin temel eğitim düzeyinden başlayarak geliştirilmesinin ne kadar önemli olduğu bir gerçektir. Finansal okuryazarlık eğitiminde, eğitimin bireylerin etkili finansal kararlar alma yeteneğini geliştireceği düşünülmektedir (Kirsch, 2014).

2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Genelde çocuklar 2-3 yaşından itibaren sayıları öğrenmeye ve tanımaya başlamaktadırlar. Bunun yanı sıra bazı kavramları da algılama başlamaktadırlar. Bu kavramlardan biri de “az-çok” kavramıdır. Bu kavramın kazanılmasıyla da sayılar hissedilmeye başlanır ve ailesinde gözlemlediği parayı kullanma konusunu da gözlemler ve fikir edinmeye başlamış olurlar. Daha sonrasında çocuğun okula başlamasıyla birlikte aileden alınan harçlık ile parayı harcayabilme deneyimleri edinilirler. Çocukların yaşı ilerledikçe kendilerine hedefler koymaya başlarlar ve para biriktirerek hedeflerine ulaşmaya çalışırlar. Tüm bu deneyimler ile çocuklar ilk finansal deneyimlerini de yaşamış olurlar. Tam da bu dönemde çocukta finansal okuryazarlığı geliştirmek için aileleri ve öğretmenleri çocuğu yönlendirebilir. Çocuğa öncelikle bir hedef koyarak sorumluluk bilinci geliştirilebilir. Bu hedef sayesinde çocuğa seçim yapma hakkı tanınmalı, birikim için kumbara alıp, düzenli biriktirmeye teşvik etmek çocuğun finansal bilgilerinin gelişimine büyük katkıda bulunabilir. Tüm bu örnekler finansal okuryazarlık kavramlarının oluşması için yaş olarak erken çocukluk dönemlerinde finansal okuryazarlık eğitime başlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ülkemizde okul öncesi ve ilköğretim dönemlerinde literatüre bakıldığında öğrencilerin finansal kavramlara yaklaşımlarını konu alan kaynakların sınırlı olduğu görülmektedir. Çocukların artık çok küçük yaşlardan itibaren finansal durumlarla karşılaştığı bilindiği üzere finansal okuryazarlık eğitime çok daha erken başlanması gerekmektedir (Tural Sönmez, 2022). Bu nedenle ülkemizde finansal okuryazarlık bir beceri olmasına rağmen erken yaş gruplarında böyle bir çalışmaya yer verilmediğini ve daha üst gruplarla bu çalışmanın yapıldığını görmekteyiz. MEB, 2018 yılında geliştirdiği öğretim programları doğrultusunda ilkökul seviyesinde 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme

alanında finansal okuryazarlık becerisine yer vermiş ve bu beceriyi programa dahil etmiştir (MEB, 2018). Ancak ilkokul düzeyinde de finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçların giderilmesi ve belirlenmesi için bu alanda daha fazla araştırmaya yönelmek gerekmektedir.

Son yıllarda teknolojinin hızla gelişmesi finansal dünyayı daha karmaşık hale getirmiştir. Ayrıca bireysel ihtiyaçların her geçen gün artması ve çeşitlenmesi, toplumun beklentilerinin de değişmesine yol açmıştır. Tüm bu değişkenler finansal okuryazarlık becerisine sahip olmanın önemini daha da artırmıştır. Finansal okuryazarlık küreselleşen dünyamızda insanların gündelik yaşamında hem de gelecek planlamalarında kazanılması gereken temel beceri halini almıştır. Bireyin çağdaş bir toplumda yaşamını sürdürebilmesi için sahip olması gereken temel bilgi ve becerilerdendir (Kim, 2001). Finansal okuryazarlık günümüzde artık ekonomik bir terim olmaktan ziyade sahip olunması gereken temel yaşam becerisi halini almıştır.

Okuldaki öğrencinin ailesinde almış olduğu parasını kantinde harcarken ya da kumbarasında para biriktirmek için yaptığı tasarruflarda bile finansal okuryazarlığın izlerini görmek mümkündür. İş hayatına atılacak olan gençlerin iş başvurusunda, yatırımları için bütçe oluştururken ve aktif yatırımlarda tasarruf sağlarken kararlarına yardımcı bilgiler sağlamaktadır. Böylece yatırım yapacakken aşırı borçlanma ya da ödeme yapamayacağı kredi durumlarının içine girmemektedirler. Ayrıca finansal okuryazarlık emekli ya da olacak kişilerin birikimlerini doğru yönlendirmelerinde etkilidir. Vatandaşların ve yatırımcıların bilinçli seçimler yapabilmesi için, ihtiyaç duyduklarında destek alabilecekleri kaynakları bilmeleri önemlidir. Finansal refahlarını artırmak ve finans dünyasında etkin bir şekilde yer almak için finansal kavramları, ürünleri ve riskleri anlamaları da kritik bir rol oynamaktadır (Miller vd., 2009). Karmaşık finansal dünyamızda başarılı olabilmek adına; yorum yapma, iletişim kurma, hesaplama ve bağımsız kararlar geliştirme becerilerinin yanı sıra bu süreçten doğan işlemleri gerçekleştirebilme yeteneğine sahip olmak için finansal okuryazarlık becerileri temel düzeyde edinilmelidir. Danes ve Haberman'a (2007) göre finansal okuryazar bireyler;

- Günlük hayat için gelir-giderlerinin hesaplarını yapabilir,
- Finansal ihtiyaçları giderirken uygun risk ve giderleri hesaplayabilir,

- Tasarruf edebilir,
- Kredi kartını doğru şekilde kullanabilir ve borçlarını yönetebilir,
- Para transferi işlemlerini gerçekleştirebilir,
- Basit faiz işlemlerini yapabilir,
- Bir bütçe oluşturabilir ve ona bağlı kalarak harcamalar yapabilir,
- Tüketici hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olabilir,
- Finansal hedefler koyabilir.

Birey ve ailelerin bilinç düzeyini arttırmak toplumsal refah düzeyini de arttırmaktadır. Bireylerin finansal okuryazarlık durumunun yükselmesi sadece kendi bireysel finansal seviyesi için değil aynı zamanda içinde bulunduğu toplumun gelişmesi açısından da önemlidir. Eğitim sistemimizdeki finansal eğitimin yeterli olmaması ilerleyen dönemlerde sorun teşkil edebilecektir. İş hayatına atılan ya da emekli olan bireylerin temel bir takım finansal işlemleri yapamaması hem kendisini hem de ailesini olumsuz etkileyecektir. İnsanın kendine ait mal varlıklarını yönetememesi aslında çok büyük bir eksikliktir. Bu eksikliklerin ancak finans alanındaki eğitimle giderilebileceği unutulmamalıdır (Robb ve Sharpe, 2009.)

Finansal beceriler bireyin kendi çabasıyla kazanmasından ziyade okullarda doğru ve etkili eğitimlerle bireylere kazandırılmalıdır. Aksi bir durumda bireysel çabayla edinilmiş bilgi kısıtlı ve dar olacaktır ve bu da diğer toplumlardan geride kalmaya yol açacaktır. Ayrıca, kişilerin kendi varlıklarını etkin bir şekilde yönetememeleri önemli bir eksikliktir. Bireylerin bileşik faiz, kredi, enflasyon, emeklilik finansmanı ve hisse senedi piyasasındaki çeşitli riskleri bilmeleri ve anlayabilmeleri ve finansal yatırımlarını bilinçli bir şekilde yönetebilmeleri için mutlaka devlet desteğiyle sunulan planlı bir eğitim alması gerekmektedir (Selik, 1980).

Bireylerin ticaretini yaptığı ürünler hakkında bilgisini artırıp, daha doğru kararlar verebilmesi, ürünleri daha uygun fiyata mal edebilmesi, finansal eğitim ile mümkündür. Bu şekilde daha bilinçli hareket ederek, finans sektöründeki piyasa etkinliğinin ve rekabetin artmasına katkıda bulunacaklardır. Ayrıca haklarını koruma yollarını iyi bilen bireyler, haksız uygulamalara karşı kendi haklarını savunarak piyasaların daha güvenilir ve şeffaf hale gelmesine de destek vereceklerdir (Adalar, 2019; Akhan, 2010; Bayram, 2010).

2.3. Finansal Eğitim Kavramı

Yirmi birinci yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte dünya düzeninde dönüşüm yaşayan eğitim sistemleri ve yapılarının odaklandıkları noktanın özü “Neyi, nasıl öğreteceğiz?” sorusunun cevabıdır. Bu soruyla birlikte elbette “Yetiştirilen bireye neler katmalıyız?” sorusu da ortaya çıkmıştır. Ancak küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte bu soru, farklı bir yöne doğru taşınmakta ve gerçekleştirilen çalışmalar da bu soruları mevcut gelişmelerin yansımasıyla ele almaktadır. Öğrencilerin okulda öğrendiği bilgi ve beceriler ile yeni yüzyılın gerektirdiği bilgi ve beceriler birbirinden zaman zaman farklılık göstermekte ya da birbiri ile zıtlasmaktadır. Bunun sebebi günümüzde bilgiye çok hızlı ulaşılması, teknolojik gelişmelerin hızına yetişilmekte zorlanılmasıdır. Bu durum karşısında bireylerin sadece öğrenmekle kalmayıp, dünya üzerindeki gelişmeleri takip edebilmesi, bu gelişmeleri yorumlayabilmesi ve yaratıcı fikirler üretebilmesi önemlidir. Ayrıca, iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanabilmenin yanı sıra, farklı diller ve kültürlerle etkileşimde bulunarak onlarla bir arada yaşamayı da öğrenmelidir (Cansoy, 2018). Bu nedenle öğrencilere farklı becerileri kazandırma ihtiyacı doğmaktadır. Öğrenciler matematik, fen veya dil alanındaki bilişsel becerilerinin yanı sıra duyuşsal alanda da tamamlayıcı becerilere ihtiyaç duymaktadır.

21. yüzyıl, insanlara siyasi, ekonomik, sağlık, eğitim gibi tüm alanlarda hem bireysel hem de toplumsal hayat tarzlarında önemli değişiklikler meydana getirmektedir. Bu değişikliğin yeni hayat tarzı alanına yansımaları öğrenme ve öğretme süreci içerisindeki tüm noktaları etkisi altına almıştır. Elbette ki bu etki en fazla eğitim üzerinde görülmektedir. Bu nedenle, bugünün genç neslinin geleceğin yetişkinleri olacağı bilindiğine göre, öğrencileri mevcut bilgi ve becerilerden çok daha fazlasına ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlar göz önüne alınarak gençlerimizi bilgi ve becerileri kullanmayı ve yönetmeyi kavratmalıyız. Okullarımızın da öğrencilerin yaşamları ile öğrenme süreçleri arasındaki farklılığı tespit ederek, bu farklılıkları kapatabilecek çalışmalarla bilgi ve becerileri kazandırmaya özen göstermeliyiz.

Finansal okuryazarlık gibi finansal eğitim de pek çok farklı tanıma sahiptir. Her ülke, kendi sosyo-ekonomik ihtiyaçları ve kültürel yapısına uygun olarak finansal eğitimi çeşitli şekillerde tanımlamaktadır. Bu tanımlara göz attığımızda, "finans" alanıyla ilgili birçok kavramın sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bireylerin, bu kavramlarla ilgili belirli bilgileri

ve duygusal yetkinlikleri hem bilişsel hem de duyuşsal açıdan kazanmaları beklenmektedir (Gutter vd., 2010). Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık, birbiriyle bütünleşik bir yapıya sahiptir; finansal eğitim almadan finansal okuryazar olmak mümkün değildir. Bu beceri kapsamında yer alan “istek ve ihtiyaç ayrımını yapabilir olma, paranın günlük hayattaki işlevinin farkında olma, para yönetimi, bütçe oluşturma, alışveriş yaparken dikkat edilecekler, tüketici haklarının farkında olma, doğal kaynakların dengeli ve etkili kullanımı” gibi birçok önemli kazanımı da içinde barındırmaktadır (OECD, 2009: 11).

Finansal okuryazarlık eğitimi yalnızca gelir ve eğitim düzeyi yüksek bireyler için değil her yaşta, her eğitim düzeyinde ve her gelir basamağındaki tüm bireyler için önemli bir beceridir. Finansal okuryazarlık eğitimi sayesinde bireyler çok daha bilinçli tüketicilere dönüşmektedir. Bilinçli tüketiciler bilgi birikimiyle dolandırıcılık, yanlış ürün alma ya da doğru yatırımlara yönelme gibi pek çok konuda doğru kararlar almaktadırlar. Bireyler bütçe planlarını hesaplarken sorumluluklarının daha farkında olup gelir gider terazilerini daha iyi dengelemektedirler (Morgan ve Long, 2020).

Finansal eğitim ile öncelikle bireysel refah artırılırken toplumsal refahta da iyileşmeler olacaktır. Çünkü finansal eğitimle öncelikle tüketiciler ardından da finansal piyasalardaki yatırımlar ile istikrar geliştirilir ve ardından ülkedeki tüm ekonomide olumlu iyileşmeler görülür. Finansal eğitim almış bilinçli bireyler ile finansal yatırımlar daha iyi denetlenecek böylece devlet ekonomisine zararı olabilecek durumlara önceden müdahale edilebilecektir. Finansal eğitime sahip bireyler, tasarruf yapma konusunda daha başarılı olacak ve bu tasarruflar, yatırımların artışını teşvik edecektir. Sonuç olarak, bu durum ekonomide ve toplumsal refahta bir iyileşme yaratacaktır (Satoğlu, 2014).

Finansal eğitim, bireylere önemli kazanımlar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda finansal sistemin de güçlenmesine katkıda bulunur. Günümüzün zorlu yaşam koşulları, bireylerin kazançlarını daha etkin bir şekilde yönetmelerini zorunlu kılmaktadır (Öngen ve Öngen, 2018). Tüketiciler, bir yandan finansal piyasalarda yenilikçi ve rekabetçi ürünlerin geliştirilmesine katkıda bulunurken, diğer yandan kendi ihtiyaçlarına yönelik ürün ve hizmetleri talep etme yetisine de sahip olurlar. Bu, bilinçli tüketicilerin borçlarını ödeyememe veya iflas etme oranlarını azaltırken, tasarruf ve yatırım oranlarını artıracaktır.

Finansal okuryazarlık, bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen önemli bir beceridir. Ayrıca, finansal eğitim süreci yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmamalıdır. Bu süreç, aynı zamanda çeşitli becerilerin, tutumların ve davranışların kazanılmasını sağlayan kavrama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını da içermelidir. Özellikle genç yetişkinlerde yetersiz düzeyde finansal okuryazarlık eğitimi, ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle, bireylere sağlam bir finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi büyük bir önem taşımaktadır (Bağcı ve Kahraman, 2020).

2.4. Finansal Eğitim Neden Gerekli?

Ülkemizde ve dünyada birçok kurum ve kuruluşta finansal eğitim çalışmaları yürütülmektedir. Genel olarak çalışmaların ortak noktası yeni yüzyıla uygun olarak bireylerin istenilen bilgi, beceri ve donanıma sahip olarak yetiştirilmesidir. Bugünün dünyasına bakıldığında bilginin üretilmesine, kullanılmasına ve aktarılmasına yönelik değişimlerin yaşandığı ve her alanda çok hızlı bir dönüşümün gerçekleştirildiği görülmektedir (Parlar, 2012).

Finansal okuryazarlık ile hane halkı davranışları arasındaki ilişki oldukça önemlidir. Günümüzde bireylerden, finansal refahlarını artırma ve emekliliğe hazırlık konusunda daha fazla sorumluluk almaları beklenmektedir. Bu nedenle, finansal okuryazarlık sadece aileler ve ekonomistler için değil, herkes için her zamankinden daha kritik bir önem taşımaktadır (Cude vd., 2006). Ayrıca, finansal okuryazarlık toplumsal yaşamda da kendini göstermektedir; bireylerin günlük yaşamlarından emeklilik dönemlerine kadar çeşitli aşamalarda etkili bir beceri haline gelmektedir. Dolayısıyla, bireylerin finansal durumlarını yönetebilmeleri önemli bir ihtiyaçtır.

Günümüzde bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması, ülke ekonomilerinin ve finansal eğilimlerin iyileşmesi açısından önemlidir. Finansal okuryazarlığın ekonomik boyutunun yanında boşanma, suça eğilim, intihar gibi toplumsal sorunlar ile de bir ilişkisi bulunmaktadır (Güvenç, 2016). Buna göre finansal durumunu bir birey doğru yönettiğinde refah seviyesi yükselecek ve ekonomik rahatlığı yaşam tarzına yansımaktadır. İnsanları suça yönelten en temel unsurların başında finansal sorunlar gelmektedir. Ekonomik özgürlüğünü kazanmış bireyler demek bu olumsuz durumların daha az yaşanması demektir (Atkinson ve Messy, 2012).

OECD (2006) finansal okuryazarlık eğitiminin önemi ve gerekliliğini aşağıda belirtilen maddeler ile özetlemiştir:

- Finansal ürünlerin çeşitlendirilmesi
- Artan finansal ürün sayısı
- Uzayan yaşam süreleri
- Emeklilik düzenlemelerindeki değişiklikler
- Düşük finansal okuryazarlık seviyesi

Gelişen teknoloji ile piyasaya çok fazla ürün girmektedir ve giren ürünler günden güne daha karmaşık hal almaktadır. İnsanların hem ürünleri satın alırken hem de ürünler arasında seçim yaparken kendisine yarayan ve bütçesine uygun olan ürünü belirleyebilmesi için belirli finansal okuryazarlık donanımına sahip olması gerekmektedir. Ayrıca finansal okuryazarlık hayat boyu öğrenmesi süren bir beceridir. İnsanların artık daha iyi şartlarda yaşaması ve bazı hastalıkların tedavisinin bulunmasıyla yaşam süreleri geçmişe oranla daha uzundur. Bu da demektir ki uzun yıllarca finansal durumlarla çokça karşılaşmaktadır. Hayatın her döneminde kullanılan bu becerinin doğru kullanılması yalnızca eğitimle mümkündür. Çünkü gençlik ve yetişkinlik döneminde alınan doğru kararlar bireyin emeklilik dönemini de etkilemektedir. Emeklilikte elindeki sermayesini değerlendirmek isteyen bireyler de sahip oldukları finansal bilgilerle doğru kararlar vererek hayatlarında refah seviyesini yükseltebilirler (Fox, Bartholomae ve Lee, 2005).

İyi bir eğitim almış bireyler, tasarruf yapma, risklerini çeşitlendirme, tasarruf kazançlarını artırma, risk toleransını değerlendirme ve enflasyonun getiriler üzerindeki etkilerini anlama konusunda daha yetkin olmaktadır. Ayrıca, düşük enflasyon beklentileriyle hareket etme, bilinçli yatırım kararları alma ve harcama davranışlarını kontrol etme becerileri de geliştirmektedirler (Loh, vd., 2019).

2.5. Türkiye’de ve Dünyada Finansal Okuryazarlık Eğitimi

Finansal okuryazarlık eğitimi üzerine farklı ülkelerde yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu sürecin finans kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve resmi eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir (Güvenç, 2015). Ülkemizde ve dünya genelinde hem yaygın hem de örgün eğitim bağlamında finansal okuryazarlık çalışmalarına yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Finans kuruluşları ise kendilerini daha iyi tanıtarak ürün

satışlarını artırmak amacıyla çeşitli bilgilendirme ve eğitim çalışmaları yapmaktadır. Ayrıca finans kuruluşları müşteri memnuniyetini artırmak ve bireyleri bilinçlendirmek için de çeşitli eğitim ve seminerler vermekte, zaman zaman okullarda öğrencilere yönelik eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Yine benzer şekilde sivil toplum kuruluşları toplum refahını yükseltmek için finansal okuryazarlık üzerine çalışmalar yapmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, finansal okuryazarlık alanında eğitim faaliyetleri düzenleyerek hem yetişkinlere hem de küçük çocuklara bu alanda destekleyici ve yol gösterici olmaktadır (Kaya, 2019).

Finansal okuryazarlık, örgün eğitim açısından incelendiğinde, birçok ülkede bu konuda zorunlu derslerin bulunduğu ve diğer dersler içerisinde örtük olarak finansal okuryazarlıkla ilgili öğrenme alanlarına yer verildiği görülmektedir. Bazı ülkelerde ise finansal okuryazarlık eğitimi, bağımsız bir ders olarak ilkokulda başlatılmaktadır (Orton, 2007). Bununla birlikte, çeşitli bakanlıklar da finansal okuryazarlıkla ilgili eğitim faaliyetlerini desteklemekte ya da yürütmektedir (Güvenç, 2017). Örneğin, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yaygın eğitim programları çerçevesinde sunulan kişisel gelişim ve eğitim programları arasında girişimcilik modülü, finansal okuryazarlık eğitime de yer vermektedir. Bakanlığın sunduğu muhasebe ve finansman öğretim programları genellikle mesleki eğitim amaçlı olsa da finansal okuryazarlıkla ilgili programlar arasında değerlendirilebilir (MEB, 2016). Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen Aile Eğitim Programı kapsamında da para yönetimi ile ilgili eğitimler verilmektedir (AEP, 2012). Ülkemizde bazı zorunlu dersler dışında finansal okuryazarlık ayrı bir ders olarak tanımlanmamıştır. Finansal okuryazarlıkla ilgili beceri ve bilgiler çeşitli derslerin içinde yer almaktadır. Ülkemizde finansal eğitimle ilgili gerçekleştirilen çeşitli çalışmalar sonucunda, birçok kurumun, sorumlulukları ve görevleri doğrultusunda farklı alanlarda faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ancak bu çalışmalar genellikle birbirinden bağımsız bir şekilde yürütülmektedir. Bu bağlamda, kurum stratejileri dikkate alınarak ortak bir akıl ve çabayla ulusal bir stratejinin belirlenmesi, finansal eğitim alanında bir bütünlük sağlamak ve ortak bir yol haritası oluşturmak açısından son derece önemlidir (Işık, 2011).

Uluslararası finans ve eğitim kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının finansal okuryazarlık alanındaki çağrılarını Türkiye'de hızlıca yanıt bulmuş ve çeşitli iş birlikleri ile çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ülkemizde finansal okuryazarlığın artırılması ve finansal eğitime teşvik etmek amaçlı çalışan kurum ve kuruluşlardan bazıları şunlardır:

- Milli Eğitim Bakanlığı
- Borsa İstanbul
- Türkiye Sermaye Piyasaları Kurulu (SPK)
- Türkiye Ekonomi Bankası
- Türkiye İş Bankası
- Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER)
- Habitat
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB)
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)

Bu kuruluşlar, ülkemizin sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunmakta önemli bir rol oynamaktadır.

2.5.1. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)

MEB, “finansal okuryazarlık” ve bir değer olarak “tasarruf” kavramlarına müfredatlarında yer vermiştir. Finansal okuryazarlık becerisi için: "Bu öğrenme alanının temelini, öğrencilerin girişimcilik ve bilinçli tüketici becerilerini geliştirmek oluşturmaktadır. Öğrencilerin ülke ekonomisinde kaynakların sınırlı olduğunu kavrayarak mevcut kaynakları korumanın önemini anlamaları; kendi ekonomik yaşamlarını diğerleriyle karşılaştırarak farklılıkları ve benzerlikleri keşfetmeleri; yaşadıkları yerin ekonomik koşullarını inceleyip bu koşulları iyileştirme konusunda çaba göstermeleri beklenmektedir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, ekonomiyle ilgili konuların temel temasıdır. Bu süreçte öğrenciler, üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili temel kavramları öğrenir. Aynı zamanda, öğrencilerin ilgi duyduğu meslekleri tanıyarak bu mesleklerin gerektirdiği niteliklere dair bilgi sahibi olmaları da hedeflenmektedir (MEB, 2018:11).

Finansal okuryazarlık becerisini topluma kazandırmada en önemli görev MEB’e düşmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bu amaç doğrultusunda tüm vatandaşlara ulaşmak için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar doğrultusunda yine öğretim programlarına bu becerinin kazanımlarını ekleyerek bu beceri ile donatılmış gençler yetiştirmeyi

amaçlamaktadır. Okul çağı sona ermiş bireyler için ise çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak bu beceriyi topluma kazandırmak için çalışmaktadır (Kul, 2023). MEB öğretim programlarında finansal okuryazarlık konusunu zorunlu veya seçmeli derslerle öğrencilere kazandırmaya çalışmaktadır. MEB bazı derslerde doğrudan bazı derslerde de örtük olarak finansal okuryazarlık becerisini kazanımlara dağıtmıştır. MEB kendi içinde yaptığı çalışmaların yanı sıra çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak finansal okuryazarlık üzerine çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu çalışmalardan bazıları ise şunlardır:

1. FODER ile “Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesi” çalışmasını düzenlemiştir (Çelikten, 2020).
2. 2012 yılında ilkokul 4. Sınıf öğrencilerine ve velilerine yönelik Doğuş Grubu, FODER ve Para Durumu ortaklığı ile “3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi” programını desteklemiştir (Doğuş Grubu, 2020).
3. “Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim Projesi”nin tanıtımını gerçekleştirmiştir. Proje Türkiye Ekonomi Bankasının finansal, UNICEF’in teknik desteğiyle gerçekleştirilmiştir (MEB, 2016).
4. Türkiye Ekonomi Bankası ile ortaklık yaparak “Bütçemi Yönetebiliyorum” projesi ile beş milyon kişiye eğitim verilmesi hedeflenmiştir.

Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersi, bireylerin bilgi, yetenek ve değerler edinmesini sağlayarak onları iyi birer vatandaş olarak yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir. Bu derslerde, toplumda herkesin sahip olması gereken bazı beceriler öğretilmektedir. Bu becerilerden bir tanesi de finansal okuryazarlık becerisidir. Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kapsamında "finansal okuryazarlık" ile ilgili hazırlanan aktivitelerin içeriklerini incelemek hedeflenmiştir.

2.5.1.1. Hayat bilgisi ve finansal okuryazarlık

Hayat Bilgisi dersi, etkili vatandaşlar yetiştirme konusunda önemli bir role sahip olan bir derstir. Bu ders, bireylerin hem kişisel hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gelişimlerine katkı sağladığı için büyük bir öneme sahiptir. Hayat Bilgisi, çocukları hayata hazırlamakla kalmayıp, onlara yaşamları boyunca kullanabilecekleri çeşitli bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlıklar kazandırmada da oldukça etkilidir. Toplu öğretim anlayışına dayanan Hayat

Bilgisi dersi, çocukların kendilerini ve içinde bulundukları toplum ile dünyayı daha iyi anlamalarını sağlayarak gelişimlerine katkıda bulunan bir derstir. (Millî Eğitim Bakanlığı, 2009: 5). Hayat Bilgisi dersi, günümüzde ilkokulun ilk üç sınıfında kritik bir öneme sahip olarak yer almaktadır. Bu dersin temel amacı, öğrencilere hayata dair önemli beceriler ve değerler kazandırarak onların kişisel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak ve kendilerini gerçekleştirmelerini desteklemektir. Hayat Bilgisi, okullarda eğitim-öğretim yılı kapsamında en fazla sorumluluk yüklenen dersler arasında öne çıkmaktadır (Yıldız, 2009).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkeleri esas alınarak hazırlanmıştır. Bu programın temel hedefi, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini benimseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştırmayı seven, üretken ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir. İlkokul dönemindeki öğrencilere birey, toplum ve doğa ekseninde temel bilgi, beceri ve değerler kazandırmayı amaçlayan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı çerçevesinde, öğrenciler aşağıdaki kazanımları elde ederler (MEB, 2018):

- Kendilerini ve yaşadıkları çevreyi tanıma fırsatı bulurlar.
- Aile ve toplumun temel değerlerini benimserler.
- Millî, manevi ve insani değerleri günlük yaşantılarında uygularlar.
- Kişisel gelişimleri için neler yapmaları gerektiğinin farkına varırlar.
- Kişisel bakım becerilerini geliştirirler.
- Sağlıklı ve güvenli bir yaşam sürdürülebilmesi için bilinç edinirler.
- Sosyal katılım becerileri kazanarak topluma daha etkin bir şekilde katılırlar.
- Zamanı ve mekânı algılama yeteneklerini geliştirirler.
- Kaynakları verimli kullanma konusunda bilgiler edinirler.
- Öğrenmeyi öğrenme becerisini kazanarak eğitim süreçlerinde daha etkili olurlar.
- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerine sahip olurlar.
- Ülkelerine duygu besleyerek, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatma isteği taşırlar.
- Doğa ve çevre için duyarlılık geliştirirler.

- Bilgi ve iletişim teknolojilerini amaçlarına uygun bir şekilde kullanmayı öğrenirler.

Burada belirtilen genel amaçların her birinin kazanımlarda karşılığı bulunmaktadır. Öğrenme etkinliklerinin planlanması ve öğretim materyallerinin hazırlanmasında, genel amaçlar ile kazanımların bir bütün olarak ele alınması önemlidir (MEB, 2018). Hayat Bilgisi dersinin genel amacı bir bütün olarak etkili bir vatandaş yetiştirmek ve içinde yaşadığı toplumu anlayan ve toplumun ve ülkesinin refah seviyesini yükseltecek eğitilmiş bireyler yetiştirmektir. Kendi bütçesini yöneten ve finansal konularını iyi yönetebilen bireylerin de yetiştirilmesinin temellerinin küçük yaşlarda atılmaktadır. Günümüzde artan toplumsal sorunların ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi, eğitimle mümkün hale gelmektedir. Bu noktada, erken yaşlarda gelişen tutumların kalıcı hale gelmesi gerçeği, ilkökul derslerinde değerler eğitime yer verilmesinin önemini vurgulamaktadır (Yaşaroğlu, 2013: 849).

Güven (2016), Hayat Bilgisi dersinin ilkökul 1, 2 ve 3. sınıflarda öğretilen bir ders olduğunu ifade etmektedir. Bu dersin ana hedefi, öğrencilere yaşamla ilgili temel yetenekler ve değerler kazandırarak onların bireysel ve toplumsal gelişimlerine katkıda bulunmak ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Hayat Bilgisi Öğretim Programında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi kök değerler olarak ifade edilen değerler vurgulanmaktadır (MEB, 2018). Bu değerlerin yanına gelişen yenedünya düzenine uyum sağlamak için mutlaka finansal beceri eğitimi de eklenmelidir. Finansal okuryazarlık becerisi Hayat Bilgisi dersiyle birlikte, öğrencilere girişimcilik, karar alma, kariyer bilinci geliştirme ve kaynakları etkin bir şekilde kullanma gibi becerileri içerisinde kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu unsurlar, finansal okuryazarlık yeteneklerini anlama ve hayata geçirme konusunda yönlendirmekte önemli bir rol oynamaktadır. Bu yetenekler, çocuklara finansal okuryazarlığın temelini oluşturan becerileri aşmaktadır. Bu becerileri kazanan çocuklar, finansal okuryazarlığı daha rahat bir şekilde anlayıp benimseyeceklerdir.

2.5.1.2. Sosyal bilgiler ve finansal okuryazarlık

19. yy başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim programında ilk defa Sosyal Bilgiler dersi yerini almıştır. Dersin temel amacı etkili vatandaş yetiştirmek olsa da bu dersin içeriği birçok farklı disiplinden oluştuğu için tanımlanması zordur. Alan yazın incelendiğinde Sosyal Bilgilerin ne olduğu ile ilgili farklı tanımların yapıldığı görülmektedir. Finansal

okuryazarlıkla ilgili olarak en fazla öğrenme çıktısının hangi ders tarafından verildiği sorusuna cevap aranması halinde zorunlu dersler incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi ön plana çıkmaktadır (Güvenç, 2017).

Tanımların ortak noktalarını incelediğimizde, şu hususların öne çıktığını görüyoruz:

- Sosyal Bilgilerin temel hedefi, vatandaşlık eğitimidir.
- Vatandaşlık eğitimi, dört önemli ve kaçınılmaz boyutu kapsamaktadır: bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değerler ve inançlar ile sosyal katılım becerileri.
- Sosyal Bilgilerin bilgi temeli, sosyal bilimler ve insanla ilgili tüm alanlardaki bilgilerden oluşmaktadır. Bu bilgiler, bireylerin tarihsel süreçte diğer insanlarla ve çevreleriyle olan etkileşimlerini anlamalarına yardımcı olmaktadır (Doğanay, 2004).

Sosyal Bilgiler dersi, bireyin toplumsal varlığını gerçekleştirebilmesi için tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile vatandaşlık bilgisi konularını bir araya getirir. Bu ders, öğrenme alanlarını belirli bir ünite veya tema etrafında toplamakta ve insanın sosyal ve fiziksel çevresiyle olan etkileşimini geçmiş, günümüz ve gelecek bağlamında incelemektedir. Toplu öğretim anlayışını benimseyen bu ilköğretim dersi, öğrencilerin toplumsal yaşamla olan bağlarını güçlendirmeyi amaçlar (MEB, 2005). Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), Sosyal Bilgileri, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmayı amaçlayan, edebiyat, sanat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla bir araya getirildiği bir çalışma alanı olarak tanımlamıştır (NCSS, 1993).

Özellikle son zamanlarda küreselleşmeyle birlikte gelişen teknoloji ile kültürler artık çok fazla iç içe girmiş bütünleşmeye başlamıştır. Bu nedenle insanların kendi kültürünü yaşatması ve sonraki nesillere aktarması eskiye nazaran zorlaşmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde bireyin; kendisini, yakın ve uzak çevresini tanımakta dolayısıyla kendi kültürü ve başka kültürler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca bu ders, kültürel ve kültürlerarası etkileşimlere de olanak sağladığı için kültürün gelişmesine katkı sağlamaktadır (Deveci, 2009). Tüm bu gelişmeler ışığında kendi kültürünü yaşayan ve yaşatmak için uğraşan nesilleri yetiştirmek her toplum için önem arz etmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek de devamlılığı arz eden eğitimler bütününden geçmektedir. Kişilere bu alanda verilecek olan derslerin başında da Sosyal Bilgiler gelmektedir.

Çocukların hayatı anlamak ve çevrelerinde gelişen olayları yorumlamak için Sosyal Bilgiler dersinin kapsamındaki disiplinlerden faydalanmaları ve bu disiplin alanlarının sundukları bilgileri bilmeleri gerekir. İlgili disiplin alanlarındaki bilgilerin öğrenciler, tarafından yorumlanması ve disiplinler arasında gerekli ilişkilerin kurulması ile hayatı ve çevreyi anlamlandırılabilir. İlgili ilişkilerin kurulmaması halinde veya eksik ilişkilendirmelerin yapılması durumunda doğru olarak sunulan bilgilerin hayata yanlış transferi söz konusu olur. Sosyal bilgiler, sorunlar karşısında bireylerin mücadeleci bir ruha sahip olarak; toplumun daha da ilerlemesinde etkin bir şekilde rol alan, adaleti en önemli kıstas olarak benimseyen vatandaşlar haline gelmelerini sağlamaya çalışan ve toplumsal kurallara uyan vatandaşlar yetiştirme amacını taşıyan bir derstir (Topkaya, 2016).

Çocukların ve gençlerin hayatı ve çevreyi daha iyi anlamlandırabilmesi için ilgili disiplin alanlarındaki bilgilerin öğrenciler tarafından doğru yorumlanmasıyla mümkündür. İlgili ilişkilerin yanlış ya da eksik kurulması ilerleyen zamanlarda hayata transferinde yanlış aktarılması demektir. Bu nedenle çocukların hayatı anlamlandırması ve yorumlaması için Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı içindeki disiplinlerden faydalanmaları ve sunulan bilgileri öğrenmeleri gerekmektedir. Sosyal Bilgilerin amacı; öğrencilerin kendi dünyalarını anlamalarını, sosyal hayata katılmalarını sağlamakla beraber; onların bilinçli kararlar verme ve problem çözme becerilerini ilerletmelerine destekçi olmaktır (National Council for the Social Studies, 2017).

İnsanlığın tarihsel gelişimi incelendiğinde insanların yaşadığı hayatı daha konforlu hale getirmek için sürekli yeni buluşlar aramaya yöneldiğini görüyoruz. Buna bağlı olarak da teknolojinin bugünkü halini aldığını söylememiz mümkündür. Özellikle tarım devrimi ile insanların yerleşik hayata geçmesi ile toplumsal kümeleşmeler başlamış bunun sonucu olarak da toplumsal sosyalleşmeler başlamıştır (www.eba.gov.tr, 2024). Son zamanlarda dünyada üretim, dağıtım ve tüketim alanında çok hızlı gelişmeler yaşanması sosyal hayatı da etkilemiştir. Çünkü bu hızlı değişimlere ayak uydurmak bireylerin refahı için neredeyse zorunlu hale gelmiştir. Bu alanlardaki teknolojik ve bilimsel gelişmeler ilk önce bireyi sonra da toplumu değiştirmektedir. Örneğin geçmiş dönemlerde insanlar alışveriş yapmak için pazara, mağazalara ya da marketlere giderek ürünü bizzat kendi alırken günümüzde e- ticaret yöntemi ile internetten sipariş vererek alışverişini tamamlıyor. Hatta günümüzde kripto

denilen sanal paralarla bu alışverişlerini gerçekleştirebiliyorlar tüm bu durumlar hayatı karmaşılaştırırken insanların sosyal ilişkilerini de etkiliyor (Turan, 2018).

Sosyal bilgiler değişen ülke ve dünya koşullarına uygun bir şekilde bireyin hayata adapte olmasını sağlayarak bireyi gelecekte üstleneceği rollere hazırlamaktadır. Bu roller arasında ekonomik sistem içerisinde hayatını idame ettiren üretici veya tüketici vatandaş rolü de bulunmaktadır. Finansal okuryazarlıkla ilgili olarak en fazla öğrenme çıktısının hangi ders tarafından verildiği sorusuna cevap aranması halinde zorunlu dersler incelendiğinde sosyal bilgiler dersi ön plana çıkmaktadır (Güvenç, 2017). Birçok disiplin alanını bünyesinde toplayan sosyal bilgiler; üretim, dağıtım ve tüketim ağındaki gelişmelerde bireylerin ihtiyaç duydukları finansal okuryazarlığı program içeriğinde barındırmaktadır. Bu yüzden sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin ekonomiyle ilgili değerleri kazanmaları hedeflenmektedir (Kılıçoğlu, 2009; akt. Arıkan, 2021). Finansal okuryazarlık becerisini kullanan bireyler yalnızca finansal alanında değil aynı zamanda çevreye duyarlılık, kaynakları daha bilinçli kullanma, insan haklarına saygı, hak ve sorumluluklarını bilme gibi alanlarda da farkındalık ve gelişim sağlanacağı söylenebilir.

2.5.2. Sermaye Piyasası Kurulu

Sermaye Piyasası Kurulu, finansal eğitim, finansal farkındalık ve finansal erişimi artırma amacıyla çeşitli hedefler belirlemiştir. Bu çerçevede, sermaye piyasalarında bireylerin bilgi seviyelerini yükselterek, ekonominin etkin bir parçası olmalarını sağlamak için çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Böylelikle, uzun vadede toplumun finansal refahını artırmayı, ürün ve hizmet çeşitliliğini geliştirerek yatırımcı kuruluşların büyümesini ve desteklenmesini hedeflemektedir (Saraç, 2014).

Finansal okuryazarlığın artırılması konusunda etkin bir rol üstlenen SPK, farklı protokoller imzalayarak finansal eğitimin tanıtımı ve uygulanmasına katkıda bulunmuştur. 2011 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile birlikte bir konferans düzenlemiş ve üniversitelerle iş birliği yaparak her yıl birçok üniversitede sertifika programları çerçevesinde finansal okuryazarlık eğitimleri sunmuştur (Çelikten, 2020).

Sermaye Piyasası Kurulu, 2014-2017 yılları arasında "Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları" başlığı altında finansal eğitim faaliyetlerini yürütme sorumluluğunu üstlenmiştir. Bu süreçte, ev hanımları ve üniversite

öğrencilerine yönelik olarak "Sermaye Piyasaları Bilgi ve Farkındalık Araştırması" adlı seminer çalışmaları düzenleyerek, belirli hedef kitlelerde finansal okuryazarlığı artırmayı hedefleyen çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiştir.

2010 yılı Ekim ayında gerçekleştirilen bir "Finansal Eğitim Projesi" çerçevesinde, kamuoyunun yanı sıra özel sektör ve kamu çalışanları, kadınlar, okul çağındaki çocuklar ve üniversite öğrencileri ön planda tutulmuştur. Bu kapsamda, 25 üniversiteden 625 öğrenciye anket uygulanmış, Ankara ve İstanbul'da ise 509 kadına temel finansal konulardaki farkındalık ve bilinç düzeylerini ölçmeye yönelik sorular yöneltilmiştir (SPK, 2022).

SPK, 2022 yılı kış döneminde gerçekleştirdiği seminerlerle yurtiçindeki 98 farklı üniversiteden 945 öğrenciye "SPK Eğitim Semineri Katılım Belgesi" vermiştir. Ayrıca, hazırladığı "Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları" ile finansal okuryazarlık konusunda toplumu bilinçlendirme çalışmalarına da katkıda bulunmuştur (SPK, 2022). Millî Eğitim Bakanlığı, 6-18 yaş aralığındaki çocuk ve gençlerin finansal okuryazarlığını artırmak amacıyla çeşitli materyallerin hazırlanmasına yönelik bir protokol imzalamıştır. Bu bağlamda, MEB Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinde dijital eğitim içeriklerinin yayınlanmasına katkıda bulunmuştur.

2.5.3. Borsa İstanbul

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ismiyle 1985 yılında faaliyet gösteren bu kuruluş 2013 yılında isim değişikliği ile Borsa İstanbul adını almıştır. Ülkemizde çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birlikleri yaparak finansal okuryazarlık çalışmalarını geliştirmeye yönelik destek veren kuruluşun önemli faaliyetleri bulunmaktadır. Bu faaliyetlerden bazıları şunlardır:

1. MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, eğitim amacıyla kurduğu ve pandemi döneminde faaliyete geçirdiği TRT EBA TV lise kanalında finansal okuryazarlık temalı videolar paylaşmaya başlamıştır (Borsa İstanbul, 2020).
2. Borsa İstanbul kütüphanesinde, finansal okuryazarlık içeriğine sahip çeşitli yayınlar bulunmaktadır (Borsa İstanbul, 2020). Bu kaynaklardan, araştırmacılar, öğretim üyeleri, üniversite öğrencileri, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile anlaşmalı kütüphaneler faydalanabilmektedir.

3. 2012 yılında Anadolu Üniversitesi ile iş birliği yaparak Finansal Okuryazarlık E-Sertifika Programı düzenlemişlerdir (Borsa İstanbul, 2020).

4. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası finansal okuryazarlık kapsamında yatırımcı adaylarının temel bilgilere ücretsiz olarak ulaşabilmeleri için özel Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VİOP) Eğitim Seminerleri düzenlemektedir (Borsa İstanbul, 2017).

5. Kendi kuruluş bünyesinde, üye temsilcilerine yönelik "borçlanma, piyasa, alım-satım, dijital portalların kullanımı" gibi konularda eğitimler düzenlemektedir (Borsa İstanbul, 2017).

6. CYFI (Child & Youth Finance International) tarafından başlatılan ve Türkiye ayağını FODER'in yürüttüğü "Küresel Para Haftası" kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler desteklenmektedir (Kodaz, Şen, Özel, 2020).

2.5.4. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB)

TCMB'nin, Türkiye'de finansal okuryazarlık eğitimlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında önemli bir rol üstlendiğini görmekteyiz. 2011 yılında yayımladığı “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim” raporu ile finansal okuryazarlık ve mevcut piyasa durumu üzerine önemli tespitlerde bulunmuş; ilgili kurum ve kuruluşların rollerine vurgu yapmıştır. TCMB'nin bu konudaki katkıları ise şu şekildedir (Işık, 2011):

1. “Herkes için Ekonomi” adlı projeyi başlatarak çocuklar, gençler ve yetişkinler için ekonomi, para politikaları, merkez bankası ve enflasyon gibi konularda eğitimler düzenlemiştir. Ayrıca, çocuklar, gençler, öğretmenler ve yöneticiler için finansal eğitim materyalleri hazırlamıştır.

2. Bu eğitimlerin gerçekleştirilmesi amacıyla dijital platformlarda tanıtıcı ve bilgilendirici materyaller oluşturulmasına öncülük etmiştir.

3. Ulusal bir strateji ve eylem planının hazırlanmasında liderlik yapmıştır.

4. OECD/INFE (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı) çalışmalarına tam üye olarak finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik çalışmaları desteklemiştir.

5. Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: “Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler” konferansını SPK ile birlikte düzenleyerek ev sahipliği yapmıştır.

2.5.5. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Finansal okuryazarlık eğitimi, yalnızca okula giden çocuklar için değil, toplumun her bireyi için büyük bir önem taşımaktadır. Toplumsal refah seviyesinin uzun vadede yükselmesi için, finansal okuryazarlık eğitiminden herkesin faydalanması gerekmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB), 2009 yılında aile eğitim programları geliştirmiş ve çeşitli eğitim modülleri oluşturmuştur. Bu bakanlık, farklı kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak finansal eğitimlerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konusunda destek sağlamaktadır. AÇSHB'nin Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Aile Eğitim Programı (AEP) web sayfasında, iktisat alanında finansal okuryazarlık ve aile ile alışveriş konularında eğitici dokümanlar yer almaktadır (Cantürk, 2023). İktisat modülleri, "Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi, Finansal Okuryazarlık, Enerji Tasarrufu, Aile ve Alışveriş, Küçük Ölçekli İşletme Girişimciliği" gibi başlıklardan oluşmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, "Finansal Okuryazarlık ve Kadınların Ekonomik Güçlenmesi" çalışmalarını hayata geçirerek kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlenmelerini hedeflemekte ve aile bütçelerini daha iyi yönetebilmeleri için 81 ilde çeşitli etkinlikler düzenlemektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018; Şarlak, 2011).

Cumhurbaşkanlığı İcraat Programları ile Kadının Güçlendirilmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı çerçevesinde, "Finansal Okuryazarlık ve Kadınların Ekonomik Güçlenmesi" temalı seminerler düzenlenmiştir. Bu seminerlerin amacı, kadınların ekonomik kalkınmaya katılımını artırmak için gerekli bilgi ve becerilerle donatarak sosyo-ekonomik konumlarını güçlendirmek ve aile bütçesini daha iyi yönetmelerini sağlamaktır. Seminerlerde, kadınlara para yönetimi, gelir ve harcama planlaması, birikim yapma, borç yönetimi, tasarruf, yatırım araçları ve bireysel emeklilik sistemi gibi konularda farkındalık kazandırılması hedeflenmektedir. Ayrıca, kadınların ekonomik güçlenmesine yönelik destek ve teşvikler hakkında bilgi verilmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile Eğitim Programı müfredatıyla uyumlu olarak "Finansal Okuryazarlık" adlı bir kitap yayımlamıştır. Bu kitap, ailelerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak temel finansal konuları ele almakta; aile bütçesinin nasıl oluşturulacağı, borçlanma, tasarruf etme ve kredi kullanma gibi konulara da yer verilmektedir. Ayrıca, "Binlerce Çalışan Kadına Finansal Okuryazarlık Eğitimi" etkinlikleri

kapsamında, kadınların aile ekonomisine ve toplumsal kalkınmaya katkılarını artırmak amacıyla 81 ilde 195 çalışma gerçekleştirilmiş ve toplamda 692.241 kişiye ulaşılmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

2.5.6. Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER)

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği 2012 yılında kurulmuştur. Türkiye’de finansal okuryazarlığın teşvik edilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Dernek, vatandaşların finansal okuryazar bireyler haline gelmelerini sağlamak ve bireylerin farkındalık düzeylerini artırarak finansal bilgiye erişim imkânı sunmak için bireysel ve toplumsal eğitim ile araştırma faaliyetlerini destekleyen projeler gerçekleştirmektedir. Aşağıda, derneğin yürüttüğü bazı projelere dair bilgiler yer almaktadır (FODER,2019).

- 2013, 2014 ve 2018 yıllarında Türkiye Ekonomi Bankası, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve T. C. Kalkınma Bakanlığı'nın destekleriyle üç kez Finansal Okuryazarlık ve Erişim Konferansı düzenlemiştir.
- Ayrıca, 2012 yılından itibaren "Küresel Para Haftası" çerçevesinde dünya genelinde gerçekleştirilen etkinliklere katılan 176 ülkedeki yaklaşık 53 milyon çocuk ve genç, finansal okuryazarlık konusundaki eğitimlerden faydalanma fırsatı bulmuştur.
- 20-26 Mart 2023 tarihleri arasında "Plan Your Money, Plant Your Future" temasıyla, FODER çatı kuruluşu öncülüğünde özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir.
- Bu etkinlikler, çocuk ve gençlerin tasarruf bilincini artırmaya yönelik çalışmalar içermektedir.

Bunlara ek olarak, farklı hedef kitleler için çeşitli eğitim projeleri hayata geçirilmiştir. "Jafle Erasmus" projesi yetişkinlere yönelikken, "Turuncu Damla", "UBS (Union Bank of Switzerland)/FODER Çocuklar Bütçe Yapmayı Öğreniyor" ve "Bütçesini Bilen Çocuklar" projeleri çocuklara hitap etmektedir. "Davranışsal Finans Projesi" düşük ve orta gelirli bireylere, "1000 Çiftçi 1000 Bereket" ve "Bütçesini Bilen Çiftçiler" projeleri çiftçilere yönelik, "Evin Hesap Uzmanı Kadınlar" ve "Bütçesini Bilen Kadınlar" ise kadınlara destek sunmaktadır. Gençler için "Parametre" ve "Bütçesini Bilen Gençler" projeleri gerçekleştirilirken, "Parayön" programı da çocuklar ve gençlere odaklanmaktadır. Bu

projelerle birlikte, çeşitli eğitici etkinlikler düzenlenerek finansal okuryazarlık konusundaki farkındalık artırılmaya çalışılmıştır (FODER, 2016).

2.6. Uluslararası Kurum ve Kuruluşların Finansal Okuryazarlık Eğitimi Çalışmaları

Son on beş yılda, gelişmiş ülkelerde finansal eğitimin önemi giderek artmaktadır. Bu ülkelerde bireylerin finansal bilgi seviyelerini geliştirmek amacıyla kamu ve özel sektör iş birliği içinde sorumluluk üstlenmektedir. Finansal okuryazarlık eğitimine olan ihtiyaç, birçok ulusal ve uluslararası kurumun bu alandaki faaliyetlerine odaklanmasına yol açmıştır (Karataş, 2017). Bu kapsamda, çeşitli finansal okuryazarlık programları oluşturulmakta ve uygulanmaktadır. Etkin bir analizle eğitim bileşenlerini ve alt basamakları detaylı bir şekilde irdelemek önem taşımaktadır. Doğru hedef kitleyi belirlemek ve bu kitleye ulaşmak için uygun stratejiler geliştirmek açısından bu analizlerin gerekliliği açıktır. Tüm bu noktaları göz önünde bulundurarak, farklı finansal okuryazarlık programlarını incelemek, uluslararası uygulamaları anlamak ve ülkemizde yapılacak çalışmalara ışık tutmak açısından son derece faydalı olacaktır.

Kendi ülkemizde veya uluslararası kurum ve kuruluşların finansal okuryazarlıkla yaptığı çalışmaların genelinde amaçlarının insanların refah seviyelerini yükseltmek, finansal konularda daha bilinçli kararlar alarak hak ve sorumluluklarının farkında olan bireyler yetiştirmek olduğunu görmekteyiz. Uluslararası kurumların finansal okuryazarlık eğitimleri ve programları aşağıda kısaca anlatılmıştır.

2.6.1. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD)

Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü uluslararası alanda faaliyet gösteren bir ekonomi örgütüdür. 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi'ne dayanan OECD, 1961 yılında kurularak faaliyete geçmiştir. Kuruluşu, 20 ülkenin katkılarıyla gerçekleştirilmiş olup, Türkiye de bu 37 üyeden biridir. OECD'nin temel amaçları arasında istihdamı artırmak, öncelikle üye ülkelerde olmak üzere tüm dünyada mali istikrarı sağlamak, toplumsal refahı artırarak küresel ekonomik iyileşmeye destek vermek, dünya ticaretini büyütmek ve sağlıklı ekonomik kalkınmayı teşvik etmek yer almaktadır (Cantürk, 2023). Ayrıca OECD, 2003 yılından itibaren finansal okuryazarlık alanındaki çalışmaları kapsamında PISA sınavlarında finansal okuryazarlık değerlendirmelerine de yer vermektedir. OECD, finansal okuryazarlık ilkelerinin geliştirilmesi amacıyla 2003 yılında devletlerarası bir proje başlatarak eğitim ve

okuryazarlık standartlarını yükseltmeye yönelik yöntemler sunmuştur. 2008 yılında ise "Finansal Eğitimin Uluslararası Geçidi"ni başlatarak, finansal eğitim programları ile ilgili bilgi edinme ve dünya genelinde araştırmalar için merkezi bir konum elde etmeyi hedeflemiştir. OECD, bu alanda birçok çalışma gerçekleştirerek, INFE adını verdiği uluslararası bir grubu kurmuş ve böylece yüzlerce ülke ve üye ile finansal eğitime olan ilgiyi artıran önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Bu sayede, pek çok ülkenin finansal eğitim üzerine çeşitli çalışmalar yapmasına imkân tanınmıştır (OECD, 2022).

Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası Grubu (WBG) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi kuruluşlar, ekonomik analiz ve istatistikler konusunda referans kaynağı olarak OECD'nin çalışmalarına dayanmaktadır. OECD, PISA programı aracılığıyla, her üç yılda bir, zorunlu eğitim sonrasında örgün eğitim alan 15 yaşındaki öğrencilerin okuryazarlık becerilerini değerlendirmektedir. Bu değerlendirme, finansal okuryazarlık da dahil olmak üzere çeşitli beceri seviyelerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Dünyada birçok ülke bu çalışmaya katılarak anketlerde yer alabilmektedir (OECD, 2014).

OECD, finansal okuryazarlık eğitimi üzerine gerçekleştirdiği çalışmalarla, finansal eğitimin okul süreçlerine entegrasyonu ve finansal okuryazarlık programlarının içeriklerinin belirlenmesi konusunda çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Bu örgüt, finansal eğitimin okul müfredatlarına ve ulusal stratejilere entegre edilerek tüm bireylere ulaşması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, “ne kadar erken, o kadar iyi” prensibi doğrultusunda, finansal eğitimin mümkün olan en erken yaşta başlaması gerektiğini, ideal olarak bunun anaokulu veya ilkokul çağında başlaması ve lise sonuna kadar devam eden bir süreç olması gerektiğini vurgulamaktadır (Russia Trust Fund, 2013:14).

2.6.2. Dünya Bankası

Dünya Bankası Grubu, yoksulluğu azaltma ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi sağlama gibi benzer görevlere sahip, dördü 1944'ten sonra kurulmuş toplam beş kuruluştan oluşmaktadır. Dünya Bankası zaman içerisinde tek bir kuruluş olmaktan ziyade beş ana kurumun birleşiminden oluşan bir grup haline dönüşmüştür. Dünya Bankası, yoksulluğun azaltılması, toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve sürdürülebilirliği sağlamak için insanları destekleme hedefindedir (Usal, 2008).

Dünya Bankası'nın faaliyetleri, dünya genelindeki birçok projenin finansmanının sağlanmasına katkıda bulunurken, aynı zamanda finansal okuryazarlık konusundaki önemli çalışmalarıyla da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Dünya Bankası'nın OECD ile iş birliği içinde gerçekleştirdiği finansal okuryazarlık üzerine çeşitli çalışmalar, seminerler, analizler ve raporlar bulunmaktadır (Demirgüç Kunt, Klapper, 2012). Ayrıca, Rusya Federasyonu Maliye Bakanlığı tarafından kurulan güven fonu, düşük ve orta gelirli ülkelerde finansal kapasitenin artırılmasını hedeflemekte ve Dünya Bankası tarafından yönetilmektedir. Bu kuruluş, ülkelerin finansal eğitim programlarının planlanmasına yönelik geniş kapsamlı veriler ve raporlarla da önemli bir rol oynamaktadır (Çelikten, 2020).

2.6.3. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)

1946 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kurulan Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF), zamanla "uluslararası" ve "acil" kelimelerinin çıkarılmasıyla bugünkü ismini almıştır. Bu kuruluşun amaçlarını;

- Çocuk Hakları Sözleşmesi doğrultusunda çocuk haklarını korumak,
- Çocuk haklarının korunması ve uygulanması için çeşitli faaliyetler yürütmek,
- Çocukların temel gereksinimlerinin giderilmesi üzerine çalışmalar yürütmek,
- Çocukların yaşam standartlarını iyileştirmek ve haklarını daha sürdürülebilir hale getirmek,

şeklinde sıralanabilir. Kuruluş bu amaçlar doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirirken uluslararası birçok kurum ve kuruluşla iş birliği yapmaktadır. Eğitim, sağlık, sosyal politika gibi alanlar başta olmak üzere birçok kuruluşla çalışmalar yürütmektedir. UNICEF finansal okuryazarlık eğitimleri üzerine de önemli çalışmalar ve iş birlikleri yapmıştır. Aflatoun International, Child and Youth Finance International (CYFI) ve Child Saving International (CSI) iş birliğiyle hazırlanan “Çocuk Dostu Okullarda Çocukların Sosyal ve Finansal Eğitimi (CSFE)” adlı çalışma, finansal eğitimin ve programlarının oluşturulmasında önemli bir referans niteliği taşımaktadır (UNICEF, 2012). CSFE, çocukların toplumlarını geliştirecek ve refah düzeylerini artıracak aktif bireyler olmalarını sağlamak amacıyla gerekli bilgi ve becerileri sunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, çocuklara özenle tasarlanmış sosyal ve finansal eğitim programları aracılığıyla finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltmeyi ve böylece onların benlik saygılarını artırmayı, hak ve sorumlulukları konusunda farkındalık

kazanmalarını, iş bilgilerini geliştirmelerini ve finansal fırsatları değerlendirebilmelerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bu süreç sürdürülebilir kalkınmaya da katkıda bulunmaktadır (UNICEF, 2012).

2.6.4. Aflatoun International

Aflatoun, çocukların hak ve sorumluluklar konusunda bilinçlenmelerine odaklanan, sosyal ve finansal eğitim aracılığıyla finansal kaynakları etkili bir şekilde yönetmelerine yardımcı olan bir programdır. Bu program, çocukların tasarruf ve harcama alışkanlıklarını anlamalarını sağlamanın yanı sıra, kendi işletmelerini kurma fırsatını da sunmaktadır (Penner, Lainz ve Lawrie, 2019). Aflatoun International, 1991 yılında Hindistan'da, zengin ve yoksul çocukların bir araya gelerek birbirlerinin hayatlarını öğrenmelerini amaçlayan bir eylem araştırması olarak faaliyete geçmiştir. Bugün ise, 20 milyon çocuk ve gence ulaşma kapasitesine sahip bir kuruluş haline gelmiştir. Adını Hintli çocukların hayranlıkla izlediği Bollywood karakteri Aflatoun'dan alan Aflatoun, aynı zamanda bu ismin Yunan filozof Platon'u da hatırlatması nedeniyle kurucuları tarafından benimsenmiştir. 2005 yılında sosyal girişimci Jerro Billimoria tarafından Hollanda merkezli bir kuruluş olarak küresel düzeye taşınan Aflatoun, çeşitli destekler ve kampanyalarla uluslararası bir sosyal ve finansal eğitim ağına dönüşmüştür (Penner, Lainz ve Lawrie, 2019).

2.6.5. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansmanı (CYFI)

CYFI, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni temel alarak çocukların ve gençlerin ekonomik haklarının gözetilmesi ile insan haklarına saygının sağlanması için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. CYFI'nın ana hedefi, dünya genelindeki çocuk ve gençleri finansal açıdan korumak ve iyileştirmek amacıyla adımlar atmaktır (Çelikten, 2020).

Çocuk ve Uluslararası Gençlik Finansmanı (CYFI) çerçevesinde, ekonomik vatandaşlık, sosyal, finansal ve geçim kaynakları eğitimine dayanan bir ekosistemin en önemli unsurlarından biridir ve bu, daha güçlü bir sosyo-finance kapasite duygusunu desteklemektedir. Ekonomik vatandaşlığın temel kavramları; finansal beceri, finansal erişim ve finansal eğitimidir. CYFI'a göre, finansal okuryazarlık ile finansal beceri arasındaki temel fark, bireylerin finansal yeteneğe sahip olabilmeleri için yalnızca kendilerine güvenmeleri ve motive olmalarının yeterli olmaması gerektiğidir. Aynı zamanda, bireylerin finansal

ıkarlarını koruyabilmeleri için kaliteli finansal ürün ve hizmetlere erişime de sahip olmaları önemlidir (CYFI, 2013).

CYFI, 100 ülkede 100 milyon gence ulaşmayı hedefleyerek dünya genelinde çocuklar ve gençler için finansal eēitimi teşvik etmek amacıyla birçok paydaşıyla iş birliēi yapmaktadır. Bu çabaların bir parçası olarak “Küresel Para Haftası”, her yıl dünya çapında paydaşlar tarafından kutlanan önemli bir etkinlik haline gelmiştir. Bu baēlamda, küresel bir ne sahip olan CYFI zirveleri, finansal okuryazarlık, ekonomik vatandaşlık ve finansal eēitim gibi konuların sürekli gündemde kalmasını saēlayan bir organizasyon olarak dikkat çekmektedir (CYFI, 2016).

CYFI'nın önemli projelerinden biri, "Ekonomik Vatandaşlık Eēitimi ērenme erevesi"dir. Bu alışma aracılıēıyla çocuklar ve gençler için insan hakları, finansal içerik ve finansal davranış farklılıēı konularının ana temalarını belirlemiş ve ekonomik vatandaşlık eēitimine dair kuramsal temelleri sunmuştur (CYFI, 2012).

2.6.6. PISA (Uluslararası ērenci Deēerlendirme Programı)

PISA, "Uluslararası ērenci Deēerlendirme Programı"nın kısaltmasıdır. OECD tarafından gerçekleştirilen bu araştırma projesi, üçer yıllık dönemlerde 15 yaşındaki ērencilerin edindikleri bilgi ve becerileri deēerlendirmeyi amaçlamaktadır. Projeye katılan her ülkede belirlenen ulusal merkezler, PISA'nın ulusal düzeyde eviri ve uyarlama süreçlerini yürütmekte, projenin uygulanmasını saēlamakta, analizleri gerçekleştirmekte ve ulusal raporları hazırlama gibi görevleri üstlenmektedir (Saraç, 2014). Bu proje ile hem diēer beceriler hem de finansal okuryazarlık becerisi ölçülebilmektedir.

Ülkemizin PISA tarafından gerçekleştirilen projeye katılma amacı, küreselleşen dünyamızda eēitim alanındaki gelişmeleri takip etmenin yanı sıra, uluslararası alandaki konumumuzu belirlemek açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, eēitim alanında hangi seviyede olduēumuzu görmek ve giderilmesi gereken eksikliklerle alınması gereken önlemleri belirlemek için bu projeye katılımımız son derece önemlidir. Projeden elde edilen sonuçlar ise ulusal bir rapor halinde derlenmektedir.

2.6.7. Jumpstart

Jumpstart, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Jumpstart'ın amacı, eğitim müfredatını standartlar, araştırmalar ve eğitsel kaynaklarla zenginleştirmektir. Bu bağlamda, geliştirilen “K-10 Bireysel Finans Eğitimi Ulusal Standartları”, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki bireylerin finansal bilgi düzeylerini artırma konusunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Hayta, 2011: 282- 283). Jumpstart, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olup, genç bireylerin liseden mezun olduktan sonra yeterli finansal bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli ve yöntemi, evreni ile örnekleme, veri toplama sürecinde kullanılan araçlar ve verilerin analizinde uygulanan teknikler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan "doküman analizi" kullanılmıştır. Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir. Bu yöntem, sadece yazılı olarak üretilen temsillerin yanı sıra değil, grafik temelli, reklamlar, ajandalar, katılım kayıtları, program kayıtları, mektuplar, muhtıralar, harita, şema, grafik, fotoğraf gibi birçok kaynağı da barındırmaktadır (Glesne, 2011; Labuschagne, 2003). Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır. Bir başka ifadeyle doküman analizi, basılı ve elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet erişimli) materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde gerçekleşen bir dizi işlemdir. Doküman analizinde var olan kayıt ve belgeler incelenmekte ve değerlendirilmektedir (Bowen, 2009; Karasar, 2005). Doküman analizi belge analizinden anlam çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir (Corbin ve Strauss, 2008). Yöntem, araştırmacının anlamı araştırmacının anlamı, anlayış geliştirmesine ve araştırma problemiyle ilgili iç görüşler edinmesine yardımcı olmaktadır (Merriam, 1988). Bu bağlamda araştırmacı, dokümanları sadece analiz etmekle kalmamakta ayrıca onları yorumlayarak yeniden anlamlandırmaktadır. Özellikle dokümanları içeriğindeki görsel verilerin sözel bir dille açıklanıp anlamlandırılması ve yorumlanması süreçlerinde araştırmacının yoğun bir çaba ve dikkat sarf etmesi gerekir (Akturah ve Baş, 2017). Bu bağlamda, ilkökul 1-4. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının ve öğretim programlarının öğrencilere finansal okuryazarlık becerilerini kazandırma özellikleri açısından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar, doğrudan veri kaynağına erişim imkânı sunarak, bağlam ve olguların derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olur. Böylece detaylı betimlemeler yapabilir, elde edilen bilgileri parçalara ayırarak ikna edici genellemeler oluşturabiliriz (Büyüköztürk, 2011).

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırmanın yapılacağı dokümanlar üzerinde dokümanın kökeni, dokümanın orijinalliği ve özgünlüğü, yazarı, yazılma nedenleri ve içeriği hakkında araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle çalışma yapılacak dokümanların özgünlüğünün kontrol edilmesi amacıyla dokümanların tarihi, yazarı, orijinalliği, dokümana ulaşma yolları ve bu dokümanların kimler için üretildiği incelenmiştir. Dokümanların özgün olduğunu belirlendikten sonra, İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ile ilgili ders kitapları, finansal okuryazarlıkla ilgili kazanım, beceri, kavram, bilgi, görseller ve etkinlikler açısından incelenmiştir. Araştırmada kullanılan ders kitaplarına ve ders programlarına EBA ağı üzerinden ulaşılmıştır.

3.3. Veri Kaynağı

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 142'nci sırasında) kurul kararı ile 2019-2020 Öğretim Yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Pasifik Yayınları'na ait 1. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (kurul kararı ile 2019-2020 Öğretim Yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen MEB Yayınları'na ait 2. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18 Nisan 2019 tarih ve 8 sayılı kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Tuna Matbaacılık yayınları 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabı ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 09.05.2022 tarihli ve 36 sayılı kararıyla 2023 - 2024 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Ferman Yayıncılık'a ait 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı kullanılmıştır. Bu kitaplar incelendiğinde içeriklerinin 2018 yılında uygulamaya başlanan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki kazanımlara ait olduğu görülmektedir.

Araştırmada kullanılan dokümanların künyesi aşağıda listelenmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Hayat Bilgisi Dersi (İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar) Öğretim Programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar) Öğretim Programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- Alemdar, Ç. (2019). İlkokul Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı. Pasifik Yayıncılık.
- Dokumacı, A., Özdemir Gök N., Dokumacı, Z. (2019). İlkokul Hayat Bilgisi 2 Ders Kitabı. MEB Yayınları.
- İkan, E. (2019). İlkokul Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı. Tuna Matbaacılık Yayınları.
- Ayantaş, T. (2023). İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı. Ferman Yayıncılık.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada, verilerin analizi için nitel analiz yaklaşımlarından biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde ortaya konmasını sağlamak amacıyla, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleriyle yürütülen bu süreç, nitel araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 39). Bağlamda tüm alt amaçlara ilişkin doküman incelemesi aşamaları olan; dokümana ulaşma, özgünlük kontrolü, dokümanı anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma aşamaları titizlikle işe koşulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu yaklaşımda elde edilen veriler, önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmaktadır. Ayrıca, doğrudan alıntılara sıkça yer verilmektedir. Bu çalışma betimsel analiz bağlamında ise şu şekilde ele alınmıştır:

1. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ile bu derslere ait kitaplar incelenirken, araştırma sorularına uygun temalar belirlenmiştir. Bu temalar; finansal okuryazarlıkla ilgili kazanımlar, beceriler, kavramlar, bilgileri, etkinlikler ve görseller olarak sıralanmıştır.

2. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve ders kitapları detaylı bir şekilde incelenmiş, bu inceleme sırasında doğrudan alıntılara da yer verilerek verilerin analizi gerçekleştirilmiştir

3. Tablolar oluşturularak ilişkilendirme anlamlandırma çalışmaları ve tanımlamalar yapılmıştır. Farklılıklar ve benzerlikler tabloların altında bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.5. Geçerlik ve Güvenilirlik

Bir çalışmanın kalitesi, gerçekleştirilen araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği ile ilişkilidir. Nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmacının incelediği olguyu, mevcut haliyle ve mümkün

olduğunca tarafsız bir şekilde gözlemlemesi ve yansıtması anlamına gelmektedir. Bu çalışma bağlamında, uzman değerlendirmesi ile araştırmanın geçerliliği artırılmıştır. Araştırma konusu hakkında bilgi sahibi ve nitel araştırma tekniklerinde deneyim sahibi kişilerden, gerçekleştirilen çalışmayı farklı açılardan incelemeleri talep edilmesi, nitel bir araştırmanın geçerliliğini artıran yöntemlerden biridir. Bu yaklaşım uzman incelemesi olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2009). Bu araştırma içerisinde, toplanan veriler ve araştırma süreci iki uzman araştırmacı tarafından değerlendirildi.

Araştırmada güvenilirlik, aynı sonuçların veya ölçümlerin değişik koşullarda yeniden elde edilmesi olarak tanımlanır. Bu bağlamda güvenilirlik, aynı araştırmanın benzer yöntemlerle farklı araştırmacılar tarafından yapıldığında sonuçların tutarlılığıyla ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel yöntemin kullanıldığı çalışmalarda güvenilirliği sağlamak için sıkça başvurulan yöntemlerden biri olan tekrarlama bilirlilik; benzer veri setlerinin yeniden incelenmesi durumunda elde edilen sonuçların tutarlılığı hakkında bilgi sunar. Bu çalışma çerçevesinde, verilerin toplanması ve analiz süreci farklı araştırmacılar tarafından tekrar edilmiştir ve böylece güvenilirliğin sağlandığı belirlenmiştir.

Etik Kurul İzin Belgesi: Söz konusu çalışma doküman analizi kapsamında olduğu için Etik Kurul İznine gerek olmamıştır.

4. BULGULAR

Bu başlıkta Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim programları ve ders kitapları kazanımlar, beceri, bilgi, etkinlik, kavram, görseller başlıkları altında incelenmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin frekans tablosu aşağıdaki verilmiştir:

Tablo 4.1 Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Programlarında Ve Ders Kitaplarında Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar Beceri, Bilgi, Etkinlik, Kavram, Görsellere İlişkin Frekans Tablosu

Frekans Tablosu	Kazanım	Beceri	Bilgi	Etkinlik	Kavram	Görsel
Hayat Bilgisi 1. sınıf	2	4	4	5	7	5
Hayat Bilgisi 2. sınıf	3	4	7	9	10	7
Hayat Bilgisi 3. sınıf	5	4	9	11	20	12
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	4	5	12	12	27	11

Hayat Bilgisi Öğretim Programında finansal okuryazarlık becerisi ile ilgili sınıf düzeylerde yer alan kazanımlar aşağıdaki tablolarda incelenmiştir.

1. İlkokul Hayat Bilgisi dersi 1., 2. ve 3. sınıf 2018 programlarında finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin kazanımlara ilişkin bulgular;

Tablo 4.2 Hayat Bilgisi Programlarında (1, 2, 3.Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar (MEB, 2018)

Sınıfı	Ünite Adı	Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar
1.sınıf	Evimizde Hayat	HB.1.2.5. Evdeki kaynakları verimli bir şekilde kullanır. HB.1.2.7. İstek ve

		ihtiyaçları arasındaki farkı ayırt eder
2.sınıf	Okulumuzda Hayat Evimizde Hayat	HB.2.1.11. Okulda parasını ihtiyaçları doğrultusunda bilinçli bir şekilde harcar. HB.2.2.6. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkılarını araştırır. HB.2.2.9. İstek ve ihtiyaçlarını öncelik sırasına göre listeler
3.sınıf	Okulumuzda Hayat Evimizde Hayat Sağlıklı Hayat	HB.3.1.9. Okul kaynaklarının etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur. HB.3.2.6. Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur. HB.3.2.8. İstek ve ihtiyaçlarını karşılarken kendisinin ve ailesinin bütçesini korumaya özen gösterir. HB.3.3.1. Kişisel bakımını yaparken kaynakları verimli kullanır. HB.3.3.2. Yiyecek ve içecekler satın alınırken

		bilinçli tüketici davranışları gösterir.
--	--	--

Tablo 2’de verilen Hayat Bilgisi dersindeki kazanımlara bakıldığında finansal okuryazarlık becerisinin öğrencilere kazandırılması ilk olarak ailede başlanarak çocuğun çevresindeki durumları somutlaştırarak daha kolay öğrenmeyi sağlamak amaçlanmıştır. Çocuk evdeki kaynakları ailesini gözlemleyerek daha verimli kullanmanın yollarını öğrenecektir. Bu da çocukta finansal okuryazarlığı anlayabilmenin temellerini atacaktır. Daha sonra yine ailesini izleyerek istek ve ihtiyaçlarının arasındaki farkı ve önce hangi ihtiyacını karşılaması gerektiğini anlayacaktır. Bu süreç, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesini ve öğrenmesini sağlamak açısından büyük bir önem taşır. Çocuklara belirli görevler vermek, kendilerine güven duymalarını sağlar ve sorumluluk edinmelerine katkıda bulunur. Tüm bu durumlar göz önünde bulundurularak finansal eğitim ilk adımlarının ailede atıldığını söyleyebiliriz. Daha sonra ikinci eğitim-öğretim yeri olarak okul görülmüştür. Çocuk böylece önce evde sonra okulda çeşitli etkinliklerle desteklenerek öğrenmelerin daha kalıcı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Okullarda çocukların evdeki ve okuldaki kaynakların farkına varması hedeflenerek çocukların kişisel istek ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlemelerini sağlayacak uygulamalara geçilmesi öngörülmüştür. Bu da finansal eğitim kazandırılmasında en önemli ikinci adım olmuştur. Çocuklar ikinci sınıfa geçtiğinde “Okulumuzda Hayat” ünitesinin eklenerek konu birinci sınıfta öğrendiklerinin üzerine konularak sarmal bir şekilde genişletildiğini görüyoruz. Çocuklar artık istek ve ihtiyaç arasında farkı görebilmekte ve parasını ihtiyaçları doğrultusunda harcama yapmaktadır. Yine kaynakları en doğru şekilde kullanarak evde ve okulda tasarrufu nasıl sağlayacaklarını bilmektedirler. 3. Sınıf kademesinde ise “Sağlıklı Hayat” ünitesi eklenmektedir. Artık okul ve evde kaynakları tasarruflu kullanmada kendine özgü yöntemler geliştirir ve kaynakları daha bilinçli kullanmaktadır. Ayrıca yiyecek içecek alırken bilinçli bir tüketici olarak alışverişini tamamlamaktadır. Sağlığına uygun yiyecekleri tercih ederken bütçesine uygun alışveriş yapması beklenmektedir.

2. İlkokul Hayat Bilgisi1., 2. ve 3. sınıf 2018 programlarında finansal okuryazarlıkla ilgili becerilere ilişkin bulgular;

Tablo 4.3 Hayat Bilgisi Programlarında (1, 2, 3. Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Beceriler (MEB, 2018)

Sınıfı	Ünite Adı	Finansal Okuryazarlıkla İlgili Beceriler
1.sınıf	Evimizde Hayat	• Girişimcilik • Karar Verme • Kariyer Bilinci Geliştirme • Kaynakların Kullanımı
2.sınıf	Okulumuzda Hayat Evimizde Hayat	
3.sınıf	Okulumuzda Hayat Evimizde Hayat Sağlıklı Hayat	

Tablo 3'ü incelediğimizde finansal okuryazarlık becerisini geliştirmeye yönelik diğer ilişkili becerilerle desteklendiğini görüyoruz. Finansal okuryazarlık, beceri olarak büyük bir önem taşır. Finansal okuryazarlık, bireylerin kısa ve uzun vadede etkili finansal kararlar vermeleri açısından gereklidir. Bu becerinin temel eğitim aşamasında başlaması ve geliştirilmesi gerektiği gerçeği göz ardı edilemez. İlkokul müfredatından itibaren bu bilincin çocuklara tam olarak aktarılması elzemdir. Hayat bilgisi programı açısından yukarıdaki tabloyu incelediğimiz de ünitelerin her yeni sınıf programında üzerine konular ve yeni ünitelere eklenerek zenginleştirildiğini görüyoruz. Beceriler ise tüm kademelerde ortak olarak işlenerek öğrencilere vermeye çalışılmıştır. Finansal okuryazarlık becerisi girişimcilik, karar verme, kariyer bilinci geliştirme ve kaynakların doğru kullanımı becerilerinin içinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Tüm bu faktörler, finansal okuryazarlık becerilerini anlama ve uygulama konusunda rehberlik etmektedir. Bu beceriler finansal okuryazarlık becerisinin alt temelini çocuklara kazandırmaktadır. Bu becerileri edinen çocuklar finansal okuryazarlığı daha kolay anlayıp kavrayacaktır.

3. İlkokul Hayat Bilgisi dersinde 1.,2. ve 3. sınıf 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili içeriklere ilişkin bulgular;

Tablo 4.4 Hayat Bilgisi Programlarında (1,2,3. Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Bilgiler

(Pasifik Yayıncılık, MEB Yayınları, Tuna Matbaacılık Yayınları, 2019)

Sınıfı	Finansal Okuryazarlık ile İlgili Bilgiler
1.sınıf	...Bizler kullandığımız kaynaklar için para öderiz. Bu nedenle, kaynakları özenli kullanmalı, israf etmemeliyiz. (s.65) Işıkları gereksiz yere yakmamalıyız. İşimiz bittikten sonra ışıkları kapatmalıyız. (s.65) Elektrikli araçların hepsini aynı anda çalıştırmamalıyız. Kullanmadığımız aracı kapatmalıyız. (s.66) İhtiyaçlarımızın karşılanması zorunludur. İhtiyaçlarımız karşılanmadığında zor durumda kalırız. Hayatımızı devam ettiremeyiz. İhtiyaçlarımızın yanı sıra isteklerimiz de vardır. Oyuncaklar, odamızı süsleyen bir çiçek, renkli boya kalemleri isteklere örnektir. (s.73)
2.sınıf	...Okulda paramızı harcarken önceliklerimizi belirlemeliyiz. Harçlıklarımızı biriktirerek okuldaki istek ve ihtiyaçlarımızı alabiliriz. (s.54) ...İhtiyaçlarımızı karşıladıktan sonra isteklerimizi alabiliriz. Örneğin, kalem ve silgiye ihtiyacımız varken paramızla çikolata, şeker almamalıyız. (s.54) ...Okulumuzdaki kaynakları, temizlik malzemelerini ve ders araç gereçlerini kullanırken bilinçli olmalıyız. Dikkatli kullanmalıyız. Özenli kullanırsak tasarruf yapmış ve okul bütçesine katkı sağlamış oluruz. (s.34)

	...Kaynaklarımızı ihtiyacımız kadar kullanmalıyız. Böylece tasarruf yaparak hem ailemize hem de çevremize katkı sağlarız. (s.86) ...Yaşamımızı sürdürebilmek için zorunlu ihtiyaçlarımız vardır. Beslenme, giyinme ve barınma zorunlu ihtiyaçlarımızdır. (s.97) ...İstek ve ihtiyaçlarımızı belirlerken öncelik sırasını ihtiyaçlarımıza vermeliyiz. İhtiyaçlarımızı aldıktan sonra isteklerimizi almalıyız. (s.97) ...Yemekleri ve ekmeği israf etmemeye özen göstermeliyiz. (s.117)
3. sınıf	...Ailemizin gelir ve giderlerinin dengeli olması gerekir. Bunun için gereksiz ve aşırı harcamadan kaçınmalıyız. Öncelikle evimizde su, elektrik, doğalgaz gibi kaynakları kullanırken tasarruflu olmalıyız. (s.66) ...Aile bütçemizde beslenme, giyinme, barınma ve diğer ihtiyaçlarımıza öncelik veririz. İhtiyaçlarımızı satın aldıktan sonra isteklerimiz için harcama yapabiliriz. Çünkü ihtiyaçlar ertelenemez ancak istekler ertelenebilir. (s.74) ...Harçlık ailemizin bize günlük ya da haftalık olarak verdiği paradır. Büyüklerimizden aldığımız harçlıklar, aile bütçemizin bir parçasıdır. (s.75) ...Kaynaklarımıza zarar verirse vergilerimiz boşa harcanmış olur. Oysa vergilerimiz ülkemizin kalkınması için harcanmalıdır. Bizler de ülkemizin kalkınmasına katkı sağlamak için bu kaynakları korumalıyız. (s.36) ...Enerji tasarrufu için dikkat etmemiz gereken nokta bu kaynakları etkili ve verimli kullanmaktır. Bunun için elektriği boşa harcamamalı, suyu kullanırken boşuna akıtmamalıyız. (s.37) ...İnsanların iş bölümü yapmak ve geçimlerini sağlamak için yaptıkları işe meslek denir. (s.39) ...Alışverişten sonra mutlaka fiş veya fatura almalıyız. Çünkü aldığımız ürünü

	değiştirmek veya iade etmek istediğimizde bu belgeyi gösteririz. (s.86) ...Ürün paketlerinin üzerindeki üretim ve tavsiye edilen tüketim tarihlerine bakmalıyız. Süresi biten veya bitmeye yakın olan ürünleri satın almamalıyız. (s.86) ...Alışveriş yaparken sağlığını korumak ve aile bütçemize katkı sağlamak için bilinçli davranmalıyız. Satın aldığımız besinlerin sağlığa uygun ve kaliteli olmasına dikkat etmeliyiz. (s.85)
--	--

Tabloyu incelediğimizde birinci sınıfta öğrenciler kaynakların kullanımı karşısında bir hizmet bedeli ödediklerini bu nedenle israftan kaçınılması gerektiği bilgisi doğrudan verilmektedir. Yine elektrik kaynağını tasarruflu kullanmayı ve işimiz bitince ışıklarını söndürmenin gerekliliği vurgulanmıştır daha sonra da elektrikli aletlerin ihtiyaç yokken çalıştırılmaması üzerinde durulmuştur. Daha sonra istek ve ihtiyaç arasındaki farka değinilerek çeşitli örneklerle öğrencilerin aradaki farkı anlamlandırılması istenmiştir. İkinci sınıf kademesinde ise birinci sınıfta elde edilmiş bilgilerin üzerine konularak ilerleme sağlanmıştır. Çocuklar kaynaklara para ödendiğini biliyor bundan sonra kaynakları daha dikkatli ve tasarruflu kullanmaları konusunda yönlendiriliyorlar. Çocuklar harçlıklarını tasarruflu şekilde ve önce ihtiyaçlarını almaları gerektiği konusunda bilgilendiriliyorlar. Üçüncü sınıfa geldiklerinde ise aile bütçesinin gelir-gider dengesinin ne olduğunu ve harcamalarını bu dengeyi koruyacak şekilde yapmaları gerektiği bilgisine yer veriliyor. Daha sonra ülke kaynaklarının doğru kullanımı ve vergilerin doğru kullanımı üzerinde durularak öğrencilerin kaynakları bilinçli kullanımının ne kadar önemli olduğu üzerinde duruluyor. Ayrıca alışverişte fiş ve fatura kullanımının ne denli önemli olduğuna da değinilmiştir.

Tabloyu genel olarak incelediğimizde, öğrencilerin kendi bütçelerini etkin bir şekilde yöneterek aile bütçesine katkıda bulunmaları için yönlendirildiklerini gözlemliyoruz. Finansal okuryazarlığa sahip bir birey, harcamalarını izlemek amacıyla bir bütçe oluşturur, bir ürün almak istediğinde fiyatları karşılaştırır ve ani gelişen durumlar için her zaman hazırlıklı olmak üzere tasarruf yapar. Bu beceri sayesinde bireylerin tasarruf yapmaları teşvik edilebilir. Ayrıca yine bireylerin ürün satın alırken üretim ve tüketim tarihlerine dikkat etmeleri ve bunun yanın da sağlığa uygun ürünlerin alınmasını sağlamakta istenmektedir. Fiş ve fatura, edindiğimiz mal veya hizmetin kanıtını sunan belgelerdir. Bu yüzden, aldığımız

ürün veya hizmetle alakalı bir sorunla karşılaştığımızda, bu ürünü ya da hizmeti satan kişiyle iletişim kurduğumuzda, ilgili alışverişi fiş ya da fatura destekler. Örnek olarak, fazla ödeme yaptığımız, süresi dolmuş bir ürün aldığımız veya üründe bir sorun yaşadığımız durumlarda, fiş ve fatura kuracağımız iletişimde durumumuzu korumamıza yardımcı olur. Bu nedenle alışverişlerde fiş ve fatura almanın önemi öğrencilere kazandırılmalıdır. Tabloda yine kaynakların doğru ve etkili kullanımının önemi vurgulanıyor çünkü günlük hayatımızda su ve elektrik gibi çeşitli kaynaklar kullanıyoruz. Ancak bu kaynakların dünyamızda sonsuz olmadığını unutmamalıyız. Bu nedenle, kullandığımız kaynaklar için belli bir ücret ödemekteyiz. Bu sebeple, faydalandığımız tüm kaynakları israf etmeden, düzgün ve sistemli bir şekilde kullanmalıyız. Yani, gün boyunca mutlaka kaynakları etkili bir şekilde değerlendirmemiz önemlidir. Kaynakları nasıl etkili bir biçimde kullanacağımıza dair öğrencilerimize kazandırmak istediğimiz temel hedefler arasında yer almaktadır. Tüm bunlarla öğrencilere kazandırılmak istenen öğrencilere kaynakları etkin bir biçimde değerlendirebilmelerini sağlamaktır. Böylelikle birçok değişik avantaj elde edebilir ve ailelerinin mali durumuna katkı sağlayabilirler. Bu noktada ekonomik olarak fayda da sağlayacaklardır. En önemlisi, çevremizi korumuş oluruz ve gezegenimizin kaynaklarını da gereksiz yere tüketmemiş oluruz. Zira dünya üzerindeki kaynaklar kısıtlıdır. Kaynakları korumak bir yerde de finansal olarak bizlere ve ülkemize büyük katkılar sağlamış olacaktır.

4. İlkokul Hayat Bilgisi dersinde 1., 2. ve 3. sınıf 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili etkinliklere ilişkin bulgular;

Tablo 4.5 Hayat Bilgisi Programlarında (1, 2, 3. Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Etkinlikler (Pasifik Yayıncılık, MEB Yayınları, Tuna Matbaacılık Yayınları, 2019)

Sınıf	Finansal Okuryazarlık ile İlgili Etkinlikler
1. Sınıf	Düşünelim- söyleyelim (s.65) (Kaynakları doğru kullanma) Kaynakları kullanırken siz nelere dikkat ediyorsunuz? (s.66) Kaynakların kullanımı ile ilgili görselleri inceleyelim. (s. 67)

	B�y�kleriniz alışveriş listesi yaparken nelere dikkat ediyor? Gözlemlerinizi söyleyiniz. (s.72) İstek ve ihtiyaç arasındaki farkı söyleyiniz. (s.74)
2.Sınıf	öğrendiklerimizi uygulayalım etkinliği; İstek mi ihtiyaç mı? (s.54) Boşluk doldurma etkinliği (s.55,56) Kaynakları tasarruflu kullanırım etkinliği (s.35) Kaynakları etkili ve doğru kullanma konulu afiş etkinliği (s.36) Evimizdeki kaynakların kullanımı etkinliği (s.86) Kaynakların doğru ve yanlış kullanımı ile ilgili görseller etkinliği (s.87) Düşünelim-yazalım etkinliği; Yakın �vrenizde tarım, hayvancılık ve sanayi faaliyetlerinden hangileri yapılmaktadır? (s.201) Düşünelim-söyleyelim etkinliği; Tasarruflu olmak aile bütçesine nasıl katkı sağlar. (s.88) �nite sonu değerlendirme etkinliği (s.100,101,102)
3. Sınıf	Düşünelim- söyleyelim etkinliği Okul kaynaklarını etkili ve verimli kullanmak için neler yapmalıyız? Örneklerle açıklayalım. (s.38) Resimlerde verilen mesleklerin hangi ihtiyaçlarımızı karşıladığını ve özelliklerini araştıralım. (s.41,42) Okul kaynaklarını etkili ve verimli kullanmak için neler yapmalıyız? Örneklerle açıklayalım. (s.38) Evimizdeki kaynakları verimli kullanmak için neler yapmalıyız? Etkinliği (s.68, 69) İstek ve ihtiyaçlar boşluk doldurma etkinliği (s.78) İstek ve ihtiyaçlarımızı belirleme ünite sonu değerlendirme (s. 98) Bilinçli tüketicisi olarak aŗađda özellikleri verilen ürünlerden alabileceklerimizin yanındaki kutucuklara iŗareti koyalım. (s.87)

	Ünite sonu değerlendirme etkinliği (s.96) Düşünelim –tartışalım etkinliği Evimizdeki kaynakları verimli kullanmak için neler yapmalıyız? Açıklayalım. (s.69) Düşünelim ve tartışalım etkinliği Ailemizin bize verdiği harçlığı nasıl değerlendiririz? (s. 74) “Damlaya damlaya göl olur. Atasözü yorumlama etkinliği(s.76) Yorum yapalım etkinliği Harçlığımızı harcarken nelere dikkat etmeliyiz?(s. 76) Kişisel bakımda kullandığımız malzemeleri verimli kullanmak için neler yapmalıyız? Söyleyelim.(s. 84)
--	---

Tablo 5’te finansal okuryazarlıkla ilgili verilen etkinliklere baktığımızda öğrencilerin kalıcı bir öğrenme deneyimi yaşamaları ve konunun somut bir şekilde anlaşılabilmesi için çeşitli etkinlikler düzenlendiğini görmekteyiz.1. sınıf etkinlikleri daha çok gözleme dayalı olarak ve görseller üzerinden gidilerek öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkilendirilerek farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. 2. Sınıf düzeyinde bakıldığında ilk olarak istek ve ihtiyacı birbirinden ayırmaya yönelik etkinlikler daha sonra kaynaklarımızı doğru ve tasarruflu kullanmaya yönelik etkinliklere değinildiğini görmekteyiz. 3. sınıflarda daha çok düşünelim- söyleyelim etkinlikleriyle konunun zenginleştirildiğini, ünite sonu değerlendirilmeleri ve boşluk doldurma etkinlikleriyle kalıcı öğrenmeler yakalanmak istenmiştir. Ayrıca atasözleri üzerinden de etkinliğe yer verilerek günlük hayatla ilişkilendirmeler başarılı bir şekilde oluşturulmuştur. Sınıf seviyesi arttıkça yer verilen etkinlik sayısında artış görülmektedir. Yorumlamaya daha açık, üst düzey becerilere etkinliklerde daha fazla yer verildiği görülmektedir.

5. İlkokul Hayat Bilgisi dersinde 1.,2. ve 3. sınıf 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili kavramlara ait bulgular;

Tablo 4.6 Hayat Bilgisi Programlarında (1,2,3.Sınıf) Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kavramlar (Pasifik Yayıncılık, MEB Yayınları, Tuna Matbaacılık Yayınları, 2019)

Sınıfı	Finansal Okuryazarlık ile İlgili Kavramlar
1.sınıf	İhtiyaç (s. 72,73)

	Tasarruf (s. 180) İstek (s.72,73) İsraf (s. 65, 99, 180) Tutumlu (s. 81) Para (s. 65) Kaynaklar (s.28, 65, 81)
2.sınıf	İstek (s.96, 97, 54) İhtiyaç (s.34, 43, 54) Kaynak (s. 33, 34, 85, 86) Tasarruf (s.85, 57, 36, 34) Para (s.53, 54, 96) Harçlık (s.54, 72, 188) Bütçe (s.34, 89; 101) Üretim (s.199,200) Tüketim (s.86,87) Tutumluluk (s.55)
3.sınıf	İstek (s.32,33,34,74,75) İhtiyaç (s.32, 33, 34, 39, 66, 74, 75) Kaynak (s.36, 37, 66, 67, 74,8 2) İsraf (s.37, 66, 83, 92) Gelir (s.66, 74) Gider (s.66, 67, 74) Harçlık (s.75) Bağış (s. 30) Meslek (s. 39, 40) Tasarruf (s. 37, 38, 63, 66,67) Para (s. 74, 75,1 48) Biriktirmek (s.76) Bütçe (s. 63, 66, 67, 74, 75) Fatura (s. 67, 86) Fiyat (s. 85)

	Harcama (s. 36, 37, 66, 67, 74, 82) Tüketici (s. 85) Fiş (s. 86) Kalite (s. 85, 86) Ekonomi (s. 63, 74)
--	---

Hayat Bilgisi dersinin 1. sınıfında yer alan kavramlar incelendiğinde, finansal okuryazarlık becerisini destekleyen kavramlarla benzer özellikler taşıdığı söylenebilir. Öğrencilere finansal okuryazarlığı destekleyen istek, ihtiyaç, kaynak, tasarruf gibi temel kavramların kazandırılmaya çalışıldığını görüyoruz. Hayat Bilgisi 2. sınıftaki kavramlara baktığımızda finansal okuryazarlık becerisini kazandırmaya yönelik destekleyici kavramlarla benzerlik gösterdiği belirtilebilir. Yeni kavramların eklenerek dersin ilerlediği görülmektedir. Birinci sınıfta kazanılan kavramların üzerine ek olarak üretim, tüketim, tasarruf, bütçe gibi kavramların eklenerek konunun zenginleştirildiğini görmekteyiz. Hayat Bilgisi dersi 3. sınıfında yer alan kavramlar finansal okuryazarlık becerisini destekleyen kavramların giderek artan bir şekilde öğrencilere verildiğini görmekteyiz. Öğrenciler her kademede öğrendikleri kavramlara yenilerini ekleyerek ilerlemektedir. Verilen kavramlar dolaydı yoldan finansal okuryazarlığın temelini öğrencilere oluşturmaktadır.

Genel olarak tablodaki kavramlara baktığımız da ise çocukların çok küçük yaşlardan itibaren finansal durumlarla karşılaştığını biliyoruz. Örneğin harçlık kavramını ele aldığımızda çocuklara sürekli olarak cep harçlığı vermek, mali yönetim becerilerini kuvvetlendirmeleri için harika bir ilk adımdır. Günlük ya da haftalık belirlenen tutarlarda cep harçlığı, çocukların bütçelerini oluşturma ve harcamalarını organize etme yönünde ilk adımlarını atmalarını destekler. Harcamalar hakkında konuşarak ve ipuçları sunarak, çocuğun daha etkili bir yönetim yapmasına yardımcı olabiliriz. Yine küçük yaşlardaki çocuklara tasarrufun değerini öğretmek ve birikim yapma alışkanlığı edinmelerini sağlamak, finansal gelecekleri açısından kritik öneme sahiptir. Çocuklara para yönetimi becerileri kazandırmak, onların güçlenip bağımsız bireyler olmalarına yardımcı olur. Küçük yaşlarda elde edilen finansal kavrayış ve yetenekler, çocukların ilerideki mali seçimlerini daha güvenle yapmalarını destekler. Finansal okuryazarlık, gündelik hayatta mali açıdan düzgün ve bilinçli seçimler yapabilme yeteneğidir. Tasarruf, yatırım, harcama, kazanç ve borç alma gibi tüm yönleri içerir. Finansal okuryazar olmak, aynı zamanda gelir, gider ve bütçe gibi mali terimleri anlamak demektir.

Çocuklarınıza bu mali bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak, onların mali geleceklerini kontrol etmelerine, akıllıca mali seçimler yapmalarına ve mali istikrar sağlamaları için sıkça karşılaşılan mali tuzaklardan kaçınmalarına yardımcı olacaktır.

6. İlkokul Hayat Bilgisi dersinde 1., 2. ve 3. sınıf 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili görsellere ilişkin bulgular;

1. Sınıfta Okutulan Hayat Bilgisi Ders Kitabında Finansal Okuryazarlıkla İlgili Görseller

Görsel 1.1 Işıkları Gereksiz Yere Yakmamalıyız. İşimiz Bittikten Sonra Işıkları Kapatmalıyız (s. 65, Pasifik Yayınları, 2019)

Görsel 1.1 incelediğimizde kaynakların boşa harcanmaması adına kullanmadığımız odalarda elektriği kapatmamız gerektiğini gösteren bir görsel kullanılmıştır.

Görsel 1.2 Kullanmadığım Elektrikli Eşyaları Kapatmalıyım (s. 66)

Dişlerimizi fırçalarken suyu boşa akıtmamalıyız. Diş macununu, bir mercimek tanesi büyüklüğünde kullanmalıyız.

Görsel 1.3 Kaynaklarımızı Tasarruflu Kullanalım (s. 66)

Görsel 1.2 ve Görsel 1.3 incelendiğinde yine kaynakları boşa kullanmama ve kaynakların kullanımda tasarruf etme etkeninin üzerinde durulmuştur.

2. Aşağıdaki çocuklardan hangisi kaynakları doğru kullanmaktadır? İşaretleyiniz.

Görsel 1.4 Kaynaklarımızı En Doğru Şekilde Kullanalım (s. 75)

Görsel 1.4'i incelediğimizde kaynakların doğru ve yanlış kullanımıyla ilgili görsellerin bir arada kullanıldığı ve öğrencilerden doğru olanı seçmeleri istenmektedir.

Görsel 1.5 İstek ve İhtiyaçlarımızı Ayırt Edelim (s. 74)

Görsel 1.5'i incelediğimizde çocukların istek ve ihtiyaç arasındaki farkı bilmeleri ve etkinlikte bu seçimi yapmaları beklenmektedir. Görsel de temel ihtiyaçlarımızdan olan su ve sağlığımızla alakalı ilaçlar görseli kullanılmıştır. Daha sonra da istek dâhilinde olan şeker ve pasta görseli kullanılarak öğrencilerden eşleştirme yapmaları istenmektedir.

Hayat Bilgisi 1. Sınıf görsellerine genel olarak baktığımızda kaynakların doğru kullanımına yönelik görseller kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca kaynakların tasarruflu kullanılması, ihtiyacımız olmadığında kaynakların israf edilmemesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca istek ve ihtiyaçların ayrılmasına yönelik görsellere yer verilerek öğrencilerin seçim yapabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

2. Sınıfta Okutulan Hayat Bilgisi Ders Kitabında Finansal Okuryazarlıkla İlgili Görseller

Görsel 2.1 Kaynaklarımızı En Doğru Şekilde Kullanalım (s. 33, MEB Yayınları 2019)

Görsel 2.1'e baktığımızda yine kaynakları gereksiz yere kullanmamak ve kaynakların kullanımı esnasında tasarruflu davranmanın ne kadar önemli olduğuna dair görseller kullanılmıştır.

Görsel 2.2 İstek ve İhtiyaçlarımı Ayırt Ediyorum (s. 53)

Görsel 2.2' ye baktığımızda iki öğrencinin okul kantininden alışveriş yapmak için bir bütçeye sahip olduğu ve bütçelerini nasıl değerlendirecekleri konusunda konuşmalarını görüyoruz. Bir öğrenci ihtiyacını öncelik verirken diğeri ise isteğini göz önüne alarak alışveriş yapmak istemiştir. Öğrenciler burada hangi öğrencinin davranışının örnek olduğuna düşünülmesi istenmiştir.

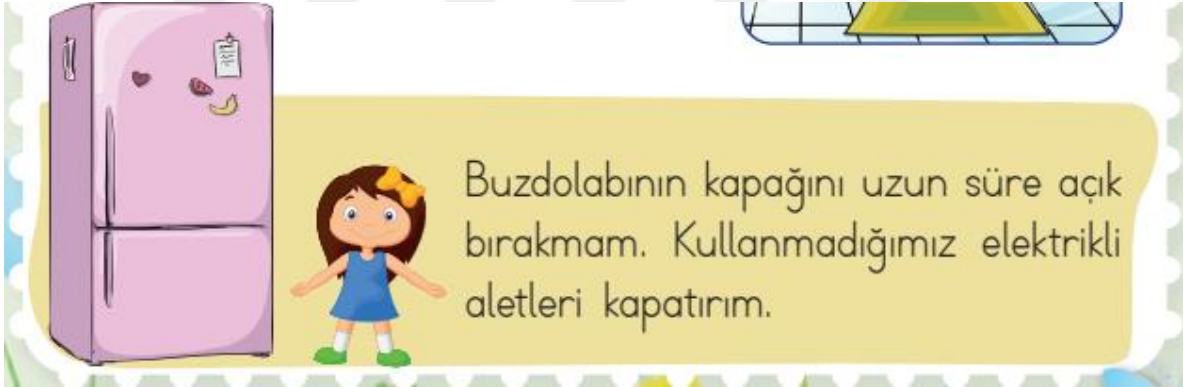

Görsel 2.3 İstek ve İhtiyaçlarımı Belirliyorum (s. 54)

Görsel 2.3' de öğrencilerden yine istek ve ihtiyaçları belirlemeleri istenmiştir.

Görsel 2.4 Kaynakları Kullanırken İsraf Etmem (s. 85)

Görsel 2.5 Kaynakları Kullanırken İsraf Etmem (s. 85)

Görsel 2.4 ve Görsel 2.5'i incelediğimizde çocukların evlerinde kaynakları nasıl tasarruflu kullanabileceği yine kaynakları israf etmeden nasıl kullanabileceklerine yönelik görseller kullanılmıştır.

Kaynakların kullanımıyla ilgili resimlerde gördüğünüz yanlışları söyleyiniz.

Windows'u
Windows'u etl

Görsel 2.6 Kaynakları İsrar Etmeden Kullanım (s. 87)

Görsel 2.6'da ise kaynakların evde yanlış kullanılması ve nasıl israfa yol açabileceğine yönelik görseller kullanılmıştır. Öğrenciler görseldeki yanlış davranışı belirleyip sonra doğru olması gereken davranışın ne olduğu üzerinde yönlendirilebilirler.

ETKİNLİK ZAMANI

Mehmet ve Şeyma evlerinde kullanılan kaynakların tüketimi ile ilgili araştırma yapmaktadır. Tabloya göre soruları cevaplayınız.

Kaynaklar	Fatura Tutarı
Elektrik	40 TL
Su	40 TL
Doğalgaz	70 TL

Mehmetlerin evi (4 kişi)

Kaynaklar	Fatura Tutarı
Elektrik	55 TL
Su	60 TL
Doğalgaz	98 TL

Şeymaların evi (4 kişi)

Görsel 2.7 Kaynakları kullanırken tasarruf ederim (s. 88)

Görsel 2.7'yi incelediğimizde fatura tutarı içeren tablolara yer verildiği görülmektedir. Öğrencilerden faturaları karşılaştırmaları istenerek hayat bilgisi dersi ile matematik dersi ilişkilendirilmektedir. Kitapta matematiğin günlük hayatın bir parçası olduğu, matematiksel düşüncenin gelişimi için değerlendirilmesi gerektiği bundan dolayı matematik dersinde yeri geldikçe ilişkilendirme yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur (MEB, 2018). Ayrıca aynı kişi sayısına ait iki aileyi karşılaştırarak hangi ailenin kaynakları daha tasarruflu kullandığı da karşılaştırılmak ve tartışılmak istenmiştir.

Hayat Bilgisi 2. Sınıf görsellere genel olarak göz attığımızda, kaynakların etkili bir şekilde kullanılması ile ilgili resimlerin yer aldığını gözlemlemekteyiz. Bunun yanı sıra, kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasına ve ihtiyaç duymadığımızda israf edilmemesine dikkat çekilmiştir. Yine kaynakların kullanımın da nasıl tasarruf edilebileceğine yönelik görseller de etkilendirilmiştir. Ayrıca, istek ve ihtiyaçların ayırt edilmesine yönelik görsellere de yer verilerek, öğrencilerin seçim yapabilme yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

3. Sınıf Okutulan Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Finansal Okuryazarlıkla İlgili Görseller

Enerji tasarrufu için dikkat etmemiz gereken nokta bu kaynakları etkili ve verimli kullanmaktır. Bunun için elektriği boşa harcamamalı, suyu kullanırken boşuna akıtmamalıyız.

Görsel 3.1 Kaynakları verimli kullanım (s. 37, Tuna Matbaacılık Yayınları 2019)

Görsel 3.1'i incelediğimizde enerji tasarrufu için dikkat edilebilecek konularda küçük ama etkili bir örnek verildiğini görüyoruz. Öğrenciler ayrıca konuşma balonuyla da bilinçlendirilmek istenmiştir.

Gereksiz yere yanan lambaları kapatmalıyız. Elektrikli araçları boş yere çalıştırmamalıyız. Bu hususlara dikkat etmeyen arkadaşlarımızı kibarca uymalıyız.

Görsel 3.2 Kaynakları israf etmem (s. 37)

2) Okulumuzdaki kaynakları tasarruflu kullanmamız gerektiğini arkadaşlarımıza hatırlatalım. Bunun için özgün önerilerde bulunalım. Aşağıda verilen örneklerdeki gibi etiketler ve sloganlar hazırlayalım. Etiketlerimizin ve sloganlarımızın olduğu kartonları sınıfımızda ve okulumuzda uygun yerlere asalım.

Elektrik milli servettir.

Gereksiz yere yanan lambaları söndürelim.

Gereksiz akan muslukları kapatalım.

Görsel 3.3 Kaynakları israf etmem (s. 38)

Görsel 3.2 ve Görsel 3.3'te elektrik israfının önüne geçmeye yönelik bilinçlendirici görseller kullanılmıştır.

Ailemizin gelir ve giderlerinin dengeli olması gerekir. Bunun için gereksiz ve aşırı harcamadan kaçınmalıyız. Öncelikle evimizde su, elektrik, doğalgaz gibi kaynakları kullanırken tasarruflu olmalıyız. Suyu kullanmadığımız zamanlarda musluğu kapatmalıyız. Kullandığımız suyu çeşitli yollarla değerlendirmeliyiz. Örneğin meyve ve sebze yıkarken biriken atık suyla çiçek sulayabiliriz.

Görsel 3.4 Kaynakları israf etmem (s. 66)

Elektriği tasarruflu kullanmalıyız. Işıkları, gereksiz yanıyorsa söndürmeliyiz. Ampullerin ve elektrikli ev aletlerinin tasarruflu olanlarını kullanmalıyız. Çünkü bunlar daha az enerji harcar. Televizyon, bilgisayar gibi araçları kullanmadığımızda kapatmalıyız. Böylece aile bütçemize ve ülkemizin kalkınmasına katkıda bulunuruz.

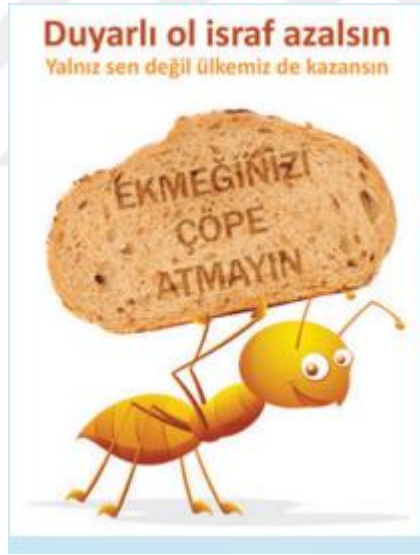
Görsel 3.5 Kaynakları israf etmem (s. 66)

Yiyeceklerimizi israf etmemeliyiz. Ta-
bağıımıza yiyebileceğimiz kadar yiyecek al-
malıyız. Bardağıımıza içebileceğimiz kadar
içecek doldurmalıyız. Ekmeği dilimleyerek
yemeliyiz. Bayatlamaması ve küflenmemesi
için buzdolabında saklamalıyız. Bayatlayan
ekmeği büyüklerimiz kızartabilir. Kızartılan
ekmeği kahvaltıda veya çorba içerken tüket-
biliriz. Böylece ekmek israfını önleriz.

Büyüklerimiz bayat ekmeği değerlendir-
dikleri gibi ihtiyaç fazlası besinleri de değer-
lendirebilirler. Örneğin fazla alınan süttan
yoğurt yapabilirler.

Görsel 3.6 İsraftan kaçınmalıyız (s. 66)

Görsel 3.7 İsraftan kaçınmalıyız (s. 69)

Görsel 3.4, 3.5, 3.6 ve 3.7'yi incelediğimizde ana temanın israfın önüne geçmek olduğunu görüyoruz. Ayrıca elektrik, su ve doğalgaz gibi bilebilen kaynaklarımızı tasarruflu kullanmanın hem aile bütçemize hem de ülkemizin milli gelirine katkı sağladığına yönelik görseller ve yanlarında kısa bilgilerle paylaşılmıştır.

Görsel 3.8 Önce İhtiyaçlarımı almalıyım (s. 74)

Görsel 3.9 Önce ihtiyaçlarımı almalıyım (s. 75)

Görsel 3.8 ve görsel 3.9 'u incelediğimiz de istek ve ihtiyaçlarımızdan öncelikle hangini önce karşılamamız gerektiği üzerinde durulmuştur.

Görsel 3.10 Tasarruf ve birikim yapmalıyım (s. 76)

Görsel 3.10’da kumbarası olan bir çocuk resmi görmekteyiz. Çocuklar bu görselle birikim yapmaya ve tasarruf etmeye yönlendirilmeye çalışılmıştır. Görsel 3.10’a baktığımızda genel olarak, para biriktirme finansal bir zorunluluk olarak değerlendirilebilir çünkü maddi güvenlik ve sürekliliğe yardımcı olur. Ani giderler, acil durumlar ve ilerideki mali hedefler için bir koruma sağlar.

Görsel 3.11 Bütçeme uygun fiyatlarla alışveriş yapmalıyım (s. 85)

Görsel 3.12 Fiyat araştırması yaparak alışveriş yapmalıyız (s. 86)

Görsel 3.11 ve 3.12'yi incelediğimizde ailesiyle birlikte alışveriş yapan çocukları görmekteyiz. Çocukların ailelerinin bütçe hesaplayarak alışveriş yapmalarını bunun yanında istek ve ihtiyaçlarına göre alışverişlerini tamamlamaları görseller aracılığıyla verilmeye çalışılmıştır.

Hayat Bilgisi 3. Sınıf görsellerini incelediğimizde, kaynakların etkili kullanımı ile ilgili görsellerin bulunduğunu görüyoruz. Bunun yanında, kaynakların verimli bir şekilde kullanılması ve ihtiyaç kalmadığında israf edilmemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır özellikle gıda israfına değinilerek ihtiyacımız kadar ürün almanın gerekliliği ve bu sayede tasarrufun da sağlanarak aile bütçesine katkı da bulunacağı anlatılmaktadır. Ayrıca, isteklerin ve gereksinimlerin ayırımına yönelik resimlere de yer verilerek, öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirmeleri amaçlanmıştır.

7. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi 2018 programında finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin kazanımlara ilişkin bulgular;

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında finansal okuryazarlık becerisi ile ilgili sınıf düzeylerde yer alan kazanımlar aşağıdaki tablolarda incelenmiştir.

Tablo 4.7 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Finansal Okuryazarlık Kazanımları (MEB, 2018)

Sınıfı	Ünite Adı	Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar
4. sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar. SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır. SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler. SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur. SB.4.5.5.Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.

Tablo 7 incelendiğinde Finansal Okuryazarlık ile ilgili kavramlara “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ünitesinde yer verildiği görülmektedir. Öncelikli olarak öğrencilerden istek ve ihtiyaçları arasındaki farkı ayırabilmeleri istenmiştir. Buna bağlı olarak bu kazanım öğrencilere kazandırıldıktan sonra da kendilerine verilen harçlıklarını imkânları doğrultusunda bir bütçe oluşturarak harcamaları, bilinçli birer tüketici olmaları ve israf etmeden kaynakları doğru kullanmaları gibi temel bilgiler kazandırılmaya çalışılmaktadır.

8. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler 2018 programında finansal okuryazarlıkla ilgili becerilere ilişkin bulgular;

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında finansal okuryazarlık becerisi ile ilgili sınıf düzeylerde yer alan beceriler aşağıdaki tablolarda incelenmiştir.

Tablo4. 8 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Finansal Okuryazarlık Becerileri (MEB, 2018)

Sınıfı	Ünite Adı	Finansal Okuryazarlıkla İlgili Beceriler
4.sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Finansal Okuryazarlık Girişimcilik Karar Verme Araştırma Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama

Tablo 8 incelendiğinde finansal okuryazarlık becerisi ile beraberinde girişimcilik, araştırma, karar verme gibi becerilerinde beraberinde verildiğini görmekteyiz. Finansal okuryazarlık becerisi daha önceki kademelerde örtük olarak öğrencilere verilirken 4. Sınıfta doğrudan verildiğini görüyoruz. Bu becerilere sahip bir birey, giderlerini kontrol etmek amacıyla bir bütçe oluşturabilir, bir mal almayı düşündüğünde fiyatları karşılaştırabilir ve ani ve beklenmeyen olaylar için her zaman hazır olmak üzere tasarruf edebilir.

9. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili içeriklere ilişkin bulgular;

Tablo 4.9 Sosyal Bilgiler (4. Sınıf) Dersinde Okutulan Kitapta Yer Alan Finansal Okuryazarlıkla İlgili Bilgiler (Ferman Yayıncılık, 2023)

Sınıfı	Finansal Okuryazarlık ile İlgili Bilgiler
4.Sınıf	...Tüm insanların beslenme, barınma, giyinme ve güvenlik gibi temel ihtiyaçları vardır. Yaşamımızı sürdürebilmemiz için ihtiyaçlarımızın karşılanması gerekir (s.130) ...İnsanlar, bazen temel ihtiyaçlarını göz ardı edip isteklerini ön plana alırlar. İsteklerimiz, karşılanması zorunlu olmayan ancak karşılandığında kendimizi mutlu hissettiğimiz taleplerimizdir. (s. 132) ... insanların gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler çok çeşitlidir. Ekonomik faaliyetler temelde üçe ayrılır. Bunlar üretim, dağıtım ve tüketimdir. (s. 135) ... Üretim; mal ve hizmetlerin yetiştirildiği, hazırlandığı ya da oluşturulduğu etkinliktir. (s.135)

	... Tüketim ise mal ve hizmetlerin tüketici olan bizler tarafından kullanılmasıdır. (s. 135). ... Aile bütçemizi hazırlarken gereksiz harcamalardan kaçınmalıyız. Ailenin her üyesi, gelir ve gider durumları ile ilgili bilgi sahibi olmalıdır. (s.138). ... Alışveriş sonrasında satış fişi, fatura ve garanti belgesi gibi belgeler alınıp saklanmalıdır. (s. 139) ... Ailemiz ihtiyaçlarımızı karşılamak için çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunur. Bu ekonomik uğraşlar karşılığında kazandıkları para ailemizin gelirini yani ekonomik kazancı oluşturur. (s. 134) ... Alışverişlerimizde alacağımız ürünün kalitesine, bütçemize uygun olup olmadığına ve bu ürüne gerçekten ihtiyacımız olup olmadığına bakmalıyız. (s. 133) ... Ailemizin gerçekleştirdiği ekonomik faaliyetler gelir elde etmemizi sağlar. Ailemizin bir ay boyunca ihtiyaç duyacağı her şeyin gelir ve gider durumuna göre hesaplanması için aile bütçesi oluşturulmalıdır. (s. 138) ... Kaynaklarımızı tasarruflu kullanmalı, ihtiyaçlarımızı ön plana alarak özellikle lüks sayılabilecek isteklerimizin önüne geçmeliyiz. (s.1 33) ...Gıda, su ve enerji israfı yıllardır tüm dünyanın gündeminde olan önemli bir sorundur. Bildiğimiz gibi amaçlarına uygun ve doğru bir şekilde kullanılmayan her kaynak zamanla tükenir. (s. 144)
--	--

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili içerikler kısmını incelediğimizde bilgilendirme kısmında ise ekonomik kavramların tanımlarına yer verildiği ve örneklerle desteklenerek öğrencilere aktarıldığını söyleyebiliriz. Finansal okuryazarlıkla ilişkili kavramların tanımlarının ise öğrenciye doğrudan verildiğini görmekteyiz. İstek ve ihtiyaç kelimelerin tanımları, üretim ve tüketim konularına değinilerek finansal ilişkilendirilmeler yapılmıştır. Ardından ekonomik kazanç ve aile bütçesi oluşturma konularının içeriklerine ilişkin bilgilerin verildiğini görüyoruz. Öğrencilerin 4. Sınıfa kadar olan bilgilerinin üzerine eklemeler yapılarak finansal

kavram bilgilerinin zenginleştğini görmekteyiz. Buna örnek olarak tasarruf etme, kaynakların tasarruflu kullanımı, istek ve ihtiyaçlarımızı ayırt etme konularını örnek gösterebiliriz. 4. sınıfta ise gelir gider dengesi gibi, üretim dağıtım ve tüketim konularımızın tanımlarıyla birlikte öğrencilere verilmeye çalışılmıştır.

10. İlkokul Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili etkinliklere ilişkin bulgular;

Tablo 4.10 Sosyal Bilgiler (4. Sınıf) Dersinde Okutulan Kitapta Yer Alan Finansal Okuryazarlıkla İlgili Etkinlikler (Ferman Yayıncılık, 2023)

Sınıfı	Finansal Okuryazarlık ile ilgili Etkinlikler
4.sınıf	Örnek olaya göre hangi ihtiyaçlarımıza öncelik vermemiz gerektiğini belirleme (s. 132) İstek ve ihtiyaçlarımızı karşılarken ürünün sağlayacağı faydalara ve bedeline göre karar verme (s. 133) Görsellerde örneklendirilen ekonomik faaliyetleri söyleyiniz etkinliği (s. 134) Çevremdeki ekonomi (s. 138) Bilinçli tüketicilerin özelliklerini araştırarak bu konuyla ilgili bir kompozisyon yazınız. (s.138) Doğal kaynakları bilinçsizce kullanmanın sonuçları (s. 139) Kullanılan gıda ve temizlik ürünlerinden üretim yeri, ambalajın geri dönüştürülebilir olması, kalite ve güvenlik damgalarının incelenmesi (s. 140) Bütçemizi planlamak neden gereklidir? (s. 142) “Ayağını yorganına göre uzat.” ve “Sakla samanı, gelir zamanı.” atasözlerimizin ne anlama geldiğini örnek olaylar üzerinden defterinize yazınız. (s. 142) Haftalık bütçemi planlıyorum (s.143) Kaynakları verimli kullanma ve israfın önüne geç. (s. 145) Ünite değerlendirme etkinliği (s.147)

Etkinlik boyutunda ise konuyla ilgili bolca düşünelim tartışalım etkinliği ve uygulamalı etkinliklerle finansal okuryazarlık becerisi temel düzeyde öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. Ders sonunda yapılan etkinlikler verilmeye çalışılan bilgileri öğrencilerin daha iyi kavramalarını sağlamaktadır. Etkinlikler öğrencilerin günlük hayatıyla ilişkilendirerek içselleştirmelerini sağlanabilecek etkinliklerden oluşmaktadır. Finansal okuryazarlık, kişilerin mal, hizmet ve ürünler hakkında bilgi edinmesini ve bu bilgileri kullanarak uygun kararlar alabilmesini ifade etmektedir. Uygulanan etkinlikler sayesinde öğrencilerin doğru mali tercihleri yapabilmeleri desteklenmiştir. “Ayağını yorganına göre uzat.” ve “Sakla samanı, gelir zamanı atasözlerimizin anlamını örnek olaylar ile defterinize yazmayı etkinlik olarak belirleyip, Türkçe dersiyle bağlantı kurarak öğrencilerin bu kavramları daha iyi anlamalarını sağlamak ve bu terimlerin günlük yaşam, farklı disiplinler ve birbirleriyle olan ilişkileri üzerinden incelenmesi sağlanmıştır. Bilinçli bir tüketici olmanın getirdiği sorumlulukla, fiyat, kalite ve sürdürülebilirlik arasında bir denge kurmanın gerekliliği önemlidir. Sürdürülebilirliğin hem çevresel hem de ekonomik yönleri, tüketim alışkanlıklarıyla derin bir bağ içerisinde. Bu yüzden, alınacak ürünlerin yalnızca uygun fiyatlı olmasına değil, aynı zamanda kalitesine de dikkat edilmesi gerekmektedir. Tüm bu unsurlar, kavramlar, beceriler ve etkinliklerle birlikte öğrencilere aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin yine harcama yaparken önce ihtiyaçlarını sonra isteklerini almalarını sağlayacak etkinliklere yer verildiğini görmekteyiz. Tüm bu yapılan etkinlikler daha da çeşitlendirilebilir. Çünkü öğrenciler etkinlik boyutunda verilmek istenileni daha iyi kavrayabilir. Öğrencilerin “Kullanılan gıda ve temizlik ürünlerinden üretim yeri, ambalajın geri dönüştürülebilir olması, kalite ve güvenlik damgalarının incelenmesi etkinliği “kağıt üzerinde bir etkinlik olmaktansa market ziyareti ile ürünler yakından incelenerek öğrenmeler daha kalıcı hale getirilebilir. “Ünite değerlendirme etkinliği” içerisinde doğru yanlış, boşluk doldurma, açık uçlu sorular ve çoktan seçmeli sorular kullanılarak öğrencilerin ünite sonunda elde ettiği bilgiler ile finansal okuryazarlık becerisini ne kadar anladığı ölçülmek istenmiştir.

11. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili kavramlara ilişkin bulgular;

Tablo 4.11 Sosyal Bilgiler (4. Sınıf) Dersinde Okutulan Kitapta Yer Alan Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kavramlar (Ferman Yayıncılık, 2023)

Sınıfı	Finansal Okuryazarlık ile İlgili Kavramlar
4. sınıf	Kart (s.14, 15, 142) İhtiyaç (s. 20, 78, 91, 130, 132) Tasarruf (s.133) İstek (s. 22) Kaynak (s.37, 41, 133) Ürün (s. 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 114, 115, 117, 118) Üretim (s. 78, 116, 135, 137, 138) Girişimci (s. 116) Ekonomi (s. 134) Ekonomik faaliyet (s. 134) Tüketici (s. 135) Tüketim (s. 135) Gelir (s. 134, 138, 143) Gider (s.8, 138, 143, 147, 201) Banka (s. 76, 100) Bankacılık (s. 142) Tutumlu (s. 149) Bütçe (s. 129, 133, 138, 140, 142, 143, 145,159) Fatura (s. 35) Fiyat (s. 116, 119, 139, 140) Satış (s. 139, 140, 178) Harcama (s. 132, 133, 138, 140, 142, 147) Para (s. 134,137,142,149) İsraf (s. 129, 144, 145, 146, 149, 150) Ticaret (s. 100, 131, 179, 186, 187) Kampanya (s. 145, 162) Geçim (s. 188)

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili kavramlarla öğrencilerin günlük hayatta sık sık karşılaştığını söyleyebiliriz. Kavramların iç yüzüne göz attığımızda, öğrencinin isteklerini ve gereksinimlerini ayırt edebilmesi, ailesiyle birlikte çevresindeki ekonomik etkinlikleri anlaması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bu alan biraz daha genişletilmiş ve öğrencinin yaşadığı bölgedeki ekonomik aktiviteleri kavrayabilmesi hedeflenmektedir. Burada dikkati çeken bir diğer husus, öğrencilerin üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili olarak iş birliği yaparak

yeni düşünceler oluşturma becerisidir. Öğrencilerin Hayat Bilgisi dersinde öğrendiği kavramların üzerine banka, bankacılık, kampanya gibi yeni kavramların eklendiğini görmekteyiz. Yeni eklenen kavramlarla öğrencilerin finansal okuryazarlık konusundaki bilgilerinin de arttığını ve bu finansal bilgileri nerelerde kullanabileceğine yönelik yeni fikirlerinin oluştuğunu söyleyebiliriz.

12. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 2018 programına göre hazırlanan kitaplarda finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili görsellere ilişkin bulgular;

4. Sınıfta Okutulan Sosyal Bilgilerders Kitabında Finansal Okuryazarlıkla İlgili Görseller

Görsel 5.5 Beren ve annesi

Görsel 4.1 İstek ve ihtiyaç arasındaki ilişki (s. 132, Ferman Yayıncılık, 2023)

Görsel 4.1'i incelediğimizde anne ve kızının arasındaki konuşma göze çatmaktadır. Çocuk bir istekte bulunmuştur ama annesi önceliğinin ihtiyacı olan eşya olduğunu belirtmiştir. Öğrencilere istek ve ihtiyacın ayırt edilmesi önceliğin ihtiyaçlara verilerek aile bütçesinin doğru kullanımı gösterilmek istenmiştir.

2. Etkinlik

Aşağıda verilen örnek olay ve görselleri inceleyerek kendi seçiminizi işaretleyiniz. Neden bu seçimi yaptığınızı söyleyiniz.

İhtiyacım olan ürün	Önemli gördüğüm bilgileri not almamı sağlayacak çizgili büyük bir defter	Toplam param: 20 TL
İstedğim ürün	Süslü, çizgili bir defter	

Görsel 5.6 Kırtasiye ürünleri

Görsel 4.2 Öğrencinin parasını doğru harcamasının önemi (s. 133)

Görsel 4.2'ye baktığımızda görselde öğrencilere bir bütçe verildiği ve istek ve ihtiyacı doğrultusunda parasını harcamaları isteniyor. Daha sonra parasını ne şekilde harcadığı nedenleriyle birlikte açıklaması isteniyor. Böylelikle öğrenciler istek ve ihtiyaçları arasındaki seçimleri ne kadar doğru yapabildiklerini anlamaları sağlanabilecektir.

Görsel 4.3 Ekonomik faaliyetleri (s. 134)

Görsel 4.3'te mesleklerle ilgili görseller paylaşılmıştır. Bu meslekler aynı zamanda öğrencinin ekonomik faaliyetlerle ilgili bilgi edinmesini sağlamaktadır. Bu faaliyetler sonucunda, yaptıkları hizmetler karşılığında ekonomik kazanç elde edildiği öğrencilere verilmeye çalışılmıştır.

Görsel 5.17 E-ticaret (temsili)

Görsel 4.4 E-ticareti temsil eden bir görsel (s. 137)

Görsel 4.4'ü incelediğimiz de gelişen teknolojiyle ticaretin artık internet üzerinden de yapıldığı öğrencilere verilmek istenmiştir.

Görsel 5.20 Aile bütçesi yapan baba, anne, çocuk

Görsel 4.5 Aile bütçesi yapan anne, baba ve çocuk (s.138)

Görsel 5.21 Market alışverişi yapan anne ve çocuğu

Görsel 4.6 Market alışverişi yapan anne ve çocuğu (s. 139)

Görsel 4.5 ve 4.6 incelediğimizde aile bütçesini hep birlikte yapan aile görüyoruz. Bütçeyi hep birlikte yapmak ailenin hem harcamalarına dikkat etmesini hemde tasarruf etmesine katkı da bulunurken gelir gider dengesinin kurulmasına katkıda bulunacaktır. Ayrıca market alışverişine çıkan anne ve çocuğu hep birlikte fiyat karşılaştırması yaparak alışverişini tamamlayacaktır.

Görsel 5.22 Satış fişi

Görsel 4.7 Satış fişi (s.140)

Görsel 5.26 Garanti belgesi

Görsel 4.8 Garanti belgesi örneği (s.141)

Görsel 4.7 ve Görsel 4.8'i incelediğimizde alışveriş sonrası mutlaka fiş alımı ve bazı ürünlerin de garanti belgeleriyle teslim alınması üzerinde durularak öğrenciler bilgilendirilmeye çalışılmıştır.

Görsel 5.27 Alışveriş

Görsel 4.9 Market alışverişinde kredi kartı kullanımı (s. 142)

Görsel 4.9’da ise alışverişte artık kredi kartı kullanımının çok yaygınlaştığı ve nakit kullanımına gerek kalmadan alışverişimizi yapabileceğimize dair görsel kullanılmıştır.

8. Etkinlik

Yiğit Efe’nin aylık harçlığı 150 TL’dir. Bu parayı kullanarak Yiğit Efe’nin bir haftalık temel ihtiyaçlarını (yiyecek, kırtasiye vb.) düşünerek aşağıdaki alana bütçesini planlayınız.

Gelir: 150 TL	Gider
	Kalan para:

Görsel 5.28 Yiğit Efe

Görsel 4.10 Bütçe yapma (s. 143)

Görsel 4.10’da verilen bir miktar para ile öğrencinin kendi bütçesini yapması istenmiştir. Öğrenciler istek ve ihtiyaçlarını hesaplayarak parasını en doğru şekilde kullanmaları ve tasarruf ederek parasını en doğru şekilde kullanmaları açısından güzel bir örnek olmuştur. Ayrıca tablo verilerek matematik dersi ile ilişkilendirme yapılmıştır.

Görsel 5.29 Ekmek israfı afişi

Görsel 4.11 Ekmek israfını önleme konulu afiş (s. 144)

Görsel 4.11 de ise ekmek israfına dikkat çekilmek istenmiştir. Ekmek israfı önce aile bütçesini olumsuz etkileyerek milli servetimizde ciddi kayıplara yol açacaktır.

Sosyal Bilgiler ders kitabındaki görseller incelendiğinde ekonomik kazanç elde edebileceğimiz mesleklerin göksellerinin bizlerle paylaşıldığını görüyoruz. Ayrıca görsellerle istek ve ihtiyacın birbirinden ayrılarak kişilerin öncelikli ihtiyacını karşılaması gerektiğini hissettirecek görseller paylaşılmıştır. Görsellerde genel olarak toplumda bulunan her bireyin finansal bilgi seviyesi eşit olmadığı, eğer bir finansal sorunla yüz yüze kalırlarsa, finansal bilgiye sahip olmayan ve bir çözüm üretemeyen kişiler, çevredeki insanları örnek alarak ya da onlara başvurarak bir çözüm arayışına girebileceği ve çocukların ailelerini izleyerek finansal bilgiler elde ettiğini görmekteyiz.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte tüketicilerin hepsi finansal durumlarla iç içedir. Finansal sistemlerle karşılaşan bireyler gün geçtikçe artan ve zorlaşan finansal hizmetleri kullanmakta zorlanmaktadır. Bundan dolayı finansal sistemlere dâhil olmadan önce yeterli bilgi donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü hatalı yapılan işlemler tüketicinin hem zaman hem de maddi açıdan kayıplar vermesine neden olabilir. Tüm bu nedenlerin ışığında son yıllarda ülkemizde hem okullarda hem de çeşitli kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla finansal okuryazarlık kavramı, finansal eğitim aracılığıyla insanlara kazandırılmaya çalışılmaktadır. Finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılması ailenin de desteğiyle birlikte okullardaki temel eğitimlerle mümkündür. Okullarda verilecek eğitimi destekleyecek materyallerin başında da öğretim programları ve programlara uygun olarak hazırlanmış ders kitapları gelmektedir.

Finansal eğitim bireylerin yaşamlarının her aşamasında ihtiyaç duyduğu önemli bir beceridir ve yaşam boyu öğrenmesi süren bir kavramdır. Çünkü teknoloji gün geçtikçe gelişmekte ve karmaşık bir hal almaktadır. Buna bağlı olarak finansal piyasaları takip etmekte zorlaşmaktadır. Artan ürün ve hizmetlerin karmaşıklığı, tüketici harcamaları finansal okuryazarlık eğitiminin önemini artırmaktadır. Her bireyin elindeki kaynağı kullanarak maksimum bir fayda sağlaması için belirli bir finansal okuryazarlık bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir. Ayrıca finansal araçların çeşitlenmesi de finansal okuryazarlığın önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Çünkü bu araçları kullanmakta belli bir bilgi birikimiyle gerçekleşmektedir. Finans eğitimi, ekonomiyi etkilediğinden dolayı dünya genelinde hızla değer kazanmaktadır. Bu durumun farkına varılmasıyla, hem uluslararası hem de yerel düzeyde yürütülen çalışmalar artış göstermiştir. Bir ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısına bağlı olarak, küresel finans eğitiminde araştırmalar için ihtiyaç duyulan stratejiler de çeşitlilik göstermeye başlamıştır (Temizel ve Özgüler, 2015).

Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programları ile ders kitaplarında yer alan finansal okuryazarlık becerileri üzerine yapılan incelemelere dayanarak bazı bulgular elde edilmiştir. Hayat Bilgisi öğretim programları incelendiğinde, finansal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak çeşitli kazanımların bulunduğu görülmektedir. Yapılan

çalışmalara göre, birinci sınıf Hayat Bilgisi ğretim programında finansal okuryazarlıkla ilişkili iki önemli kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlar, öğrencilere finansal okuryazarlığın temel unsurlarını kazandırmayı hedeflemektedir. İkinci sınıf programında ise üç kazanım belirlenmiştir; bu kazanımlar, finansal okuryazarlığın ana kavramlarından biri olan para ve kaynakların etkin kullanımıyla ilgilidir. çnc sınıf kazanımlarını incelediğimize, kazanım sayısında bir artış gözlemlenmektedir. Bu sınıfta toplam beş kazanım bulunmaktadır ve bunlar, kaynak ve btçe yönetimi gibi önemli kavramların yanı sıra, bunların doğru bir şekilde yönetilmesine yönelik becerileri de içermektedir. Yine Hayat Bilgisi ğretim programlarını incelediğimize 23 tane becerinin olduğunu bunlardan girişimcilik, karar verme, kariyer bilinci geliştirme, kaynakların kullanımı gibi finansal okuryazarlıkla ilişkili kavramların öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığını görmekteyiz. Adeleke (2013), eğitim seviyesi ile finansal okuryazarlık arasında bir bağlantı olduğunu ortaya koyan çalışmalar yapmıştır. elikten (2020), alışma özelinde uygulanan finansal okuryazarlık eğitim programının, uygulandıktan sonra öğrencilerin finansal bilgilerini arttırma ve olumlu finansal tutum ve davranış kazandırma bakımından yüksek bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Solomon ve diğerleri (2018) yaptıkları araştırmada, 21. yüzyıldaki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesinin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde son derece düşük olduğunu ve bu durumun toplumların refahı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğunu belirtmişlerdir. Çalışmada, ğrencilere kişisel finansal okuryazarlığın kazandırılmasının önemine değinilmiştir. Mevcut müfredat ve iş alanlarının bu ihtiyaı yeterince karşılamadığı göz önüne alındığında, müfredata bu konunun zorunlu bir parça olarak eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Hayat Bilgisi dersinin birinci sınıfındaki kavramlar, bilgiler ve etkinlikler incelendiğinde, finansal okuryazarlık becerisini destekleyen unsurlarla benzerlikler taşıdığı söylenebilir. İncelenen bilgiler, yaşamımızı sürdürebilmek için gerekli olan kaynakların doğru bir şekilde kullanılması yanında, bu kaynakların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli adımlara dair bilgiler sunulduğu görülmektedir. Ayrıca, ğrencilerin kalıcı bir öğrenme deneyimi elde etmeleri ve konunun daha anlaşılır hale gelmesi için çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir Hayat Bilgisi dersinin 2. sınıfında ele alınan kavramlar, bilgi ve etkinlikler incelendiğinde, finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik yardımcı kavramlarla ortak noktalar taşıdığı söylenebilir. Dersin içerisine yeni kavramlar eklenerek

ilerlediği görünmektedir. Verilen bilgiler, yaşamımızı sürdürebilmek için gerekli olan kaynakların ev hayatından başlayarak çevremizde nasıl etkin bir biçimde kullanılacağı hakkında bilgiler sunduğu ve bu kaynakları korumak ile gelecek nesillere nasıl aktarılabilceği konusunda neler yapılması gerektiğine dair bilgiler verdiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin konuları kalıcı olarak kavramaları ve somutlaştırmaları için pekiştirici etkinliklere de yer verildiği ifade edilebilir. Tetik (2018), gerçekleştirdiği incelemeler sonucunda finansal eğitimle ilgili aktivitelerin, yatırım ve temel bireysel finansal bilgilerin sağlanmasıyla akılcı finansal seçimlerin yapılmasına ve sağlıklı finansal tutumların sergilenmesine olumlu bir katkı sağlayacağını belirtmiştir. Ayrıca, finansal eğitimin finansal araçlar, riskler, gelecekteki emeklilik planlamaları, yatırım bilinci, varlık ve borç yönetimi ile tasarrufun hem bireysel hem de ekonomik açıdan faydaları gibi konuları kapsamasının önemli olduğunu vurgulamıştır.

Hayat Bilgisi dersi 3. sınıfında bulunan kavramlar, bilgiler, görseller ve aktiviteler gözden geçirildiğinde, finansal okuryazarlık yeteneklerini destekleyen unsurların giderek daha fazla alt başlıklara ayrıldığını gözlemliyoruz. Öğrencilerin finansal okuryazarlık konusundaki yeteneklerinin kavramsal olarak zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yürütüldüğü belirtilebilir. Verilen bilgi içerikleri, kaynakların evde, okulda ve çevrede etkili bir biçimde nasıl kullanılacağını çocuklara öğretmeyi amaçlamaktadır. Bilgiler ve kavramlar, sistematik bir biçimde genel bir bakıştan daha özel bir yaklaşım ile sunulmaktadır. Ayrıca, gelecekteki meslekler hakkında da bilgiler aktarılmaktadır. Çocukların seçim yapma ve karar verme becerileri üzerinde durularak çeşitli aktiviteler tasarlanmıştır. Bu aktivitelerin büyük bölümü, öğrencilerin düşünme ve yorumlama yeteneklerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Finansal okuryazarlıkla ilgili edinilecek bilgilerin en önemli vurgusunun birikim oluşturmak olduğu, gelir ve gider dengesi (bütçe) ile bilinçli harcama konularında bilgilerin anlaşılmasının beklendiği belirtilebilir. Bernheim ve arkadaşları (2001) araştırmalarında, ortaöğretim öğrencilerini ele almış ve lise programındaki finans derslerinin, bireylerin yetişkinliklerinde bilinçli harcama ve birikim yapma durumları üzerindeki etkilerini değerlendirmişlerdir. Araştırmanın bulguları, finansal eğitim alan kişilerin, eğitim almayanlarla kıyaslandığında, daha fazla birikime sahip olduklarını göstermiştir. Thung ve arkadaşları (2012) Malezya'daki üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları mali zorluklar, tasarruf alışkanlıkları ve finansal bilgi düzeyleri üzerine bir

Çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, yüksek finansal bilgi seviyesine sahip olan öğrencilerin daha az mali zorlukla karşılaştığı ve tasarruf konusunda daha olumlu tutumlar sergilediği görülmüştür. Varceo ve diğer araştırmacılar, benzer şekilde lise öğrencilerine yönelik finansal okuryazarlık derslerinin müfredata dahil edilmesinin ardından öğrencilerin finansal okuryazarlık tutumlarını incelemişlerdir. Bu incelemelerde, finansal okuryazarlık müfredatının uygulanmasının liseli öğrencilerin finansal bilgi düzeylerini artırdığını ve finansal tutumları ile davranışlarının olumlu yönde etkilendiğini tespit etmişlerdir (Varceo vd., 2005).

Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ğretim programında da beş kazanım yer almaktadır; bu da üçüncü sınıfta olduğu gibi benzer bir yapıyı göstermektedir. Bu kazanımlarla birlikte, öğrencilerin daha önce öğrendikleri kavramlar tekrarlanmakta ve bu kavramların nasıl yönetileceğine dair uygulamalara yer verilmektedir. alışmalar, finansal okuryazarlıkla ilgili en fazla öğrenme ıktısının Sosyal Bilgiler dersinde yer aldığını göstermektedir. Özellikle ilkokul seviyesinde, Hayat Bilgisi dersi ile Sosyal Bilgiler dersinin bir arada ele alınması, bireylerin finansal okuryazarlık gereksinimlerine yönelik tutarlı bir yaklaşım sunmaktadır.

Opletalova (2015), ek Cumhuriyeti'nin eğitim sisteminde mali eğitim ve finansal okuryazarlığı ele alan bir çalışmasında, mali eğitime olan ihtiyaç üzerinde durmuştur. Ülkede, mali eğitimin ilkokul düzeyinde zorunlu bir parça olduğu ancak finansal okuryazarlık ve finansal ürünlerin kullanımının gelişiminin zaman içerisinde incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, finansal okuryazarlığın okul müfredatına eklenmesinin de şart olduğu belirtilmiştir.

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi için 2018 programına göre oluşturulan kitapların finansal okuryazarlık becerilerine dair içeriklerini incelediğimizde, bilgilendirme bölümünde bu terimlerin tanımlarının yer aldığını ve örneklerle zenginleştirildiğini söyleyebiliriz. Finansal okuryazarlıkla ilgili terimlerin tanımlarının öğrencilere doğrudan aktarıldığını gözlemliyoruz. Etkinlik açısından, bu konuya dair çok sayıda düşünce ve tartışma yapalım etkinliği sunulmuştur. Uygulamalı etkinliklerle birlikte, finansal okuryazarlık becerileri temel seviyede öğrencilere kazandırılmaya hedeflenmiştir. Dersin sonunda gerçekleştirilen etkinlikler, öğrencilere aktarılan bilgilerin daha iyi anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Bu etkinlikler, öğrencilerin günlük yaşamlarıyla bağlantı kurarak konuyu içselleştirmelerine

yardımcı olacaktır. Kendi tasarruflarını bir araya getirip yatırım yaparak paralarını değerlendiren öğrencilerin daha geçerli mali değerlendirmeler yapabildikleri görülmüştür. Ayrıca verilen etkinliklerde Türkçe Matematik gibi derslerle ilişkilendirmeler yapıldığı görülmektedir. Gelen (2017) finansal okuryazarlık becerilerinin 21.yüzyıl konusu olduğunu ve disiplinler arası bir şekilde eğitim programına dahil olabilecek nitelikte bir ders olduğunu belirtmiştir.

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 2018 yılına dayanan programa uygun olarak hazırlanmış kitaplarda finansal okuryazarlıkla ilgili kavramları incelediğimizde, bu terimlerin öğrencilerin günlük yaşamlarında sıkça karşılaştıkları söylenebilir. Kavramların derinlemesine incelenmesi, öğrencinin hayallerini ve ihtiyaçlarını ayırt edebilmesinin yanı sıra, ailesiyle birlikte çevresindeki ekonomik faaliyetleri anlaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu konu biraz daha geniş anlamda ele alınmış ve öğrencinin yaşadığı yerin ekonomik faaliyetlerini anlaması amaçlanmıştır. Burada dikkat çeken bir başka nokta ise öğrencilerin üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinde işbirliği yaparak yeni fikirler geliştirme becerileridir. Bhushan ve Medury (2014), finansal okuryazarlığın, öğrencilerin günlük yaşamlarıyla bağdaştırılabilecek konuları barındırması bir fayda sunmaktadır. Bu sebeple, farklı öğretim teknikleri ve ders içeriklerinin bireylerin gündelik yaşamlarıyla bağlantı kuracak şekilde sunulması eğitim süreçlerini daha etkili hale getirecektir (Ping, 2014). Danes ve diğerleri (1999), lise öğrencilerine yönelik geliştirdikleri finansal okuryazarlık programının, öğrencilerin finansal bilgi, davranış ve öz yeterlilik üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Hazırlanan programın, öğrenciler ve öğretmenler bakımından finans eğitiminin sonuçlarıyla birlikte, finansal bilgilerini, davranışlarını ve tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varmışlardır.

Sosyal Bilgiler ders kitabındaki görselleri incelediğimizde, kazanç sağlayabileceğimiz mesleklerin örneklerinin bizimle paylaşıldığını görüyoruz. Bununla birlikte, görseller, istegin ve ihtiyacın ayrılması gerektiğini ve bireylerin öncelikli ihtiyaçlarını karşılamalı olduğu mesajını vermektedir. Genel olarak, görsellerde toplumdaki her bireyin finansal bilgi düzeyinin eşit olmadığı, bir finansal sorunla karşılaştıklarında bilgi eksikliği olan kişilerin çevrelerindeki insanlar üzerinden ya da onlara danışarak çözüm bulma çabasına girebileceği, ayrıca çocukların ailelerini izleyerek finansal bilgiler edindikleri görülmektedir. Yalçinkaya, ve Er (2019), 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim programı kazanımları incelemiş olup programda

yakın çevresi ve ülke genelindeki ekonomik faaliyetlerin farkında olmaya yönelik kazanımlara yer verildiği söylemiştir. Bireyi hayata ve sosyal yaşama hazırlayan en önemli derslerden birisi olan sosyal bilgiler dersi kapsamında finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi sayesinde bireylerin finansal farkındalık ve okuryazarlık durumlarının artacağını da öngörmüştür. Aydın (2018), finans dersleri almış öğrenciler üzerine finans eğitimi ve finansal okuryazarlıkla ilgili bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin finans derslerini aldıktan sonra finansal durumlarını yönetmeleri, uzun vadeli tasarruf yapmaları ve risk almaları konusunda çok az gelişim kaydettikleri sonucuna varmıştır. Bu bulgu, üniversitelerin finans derslerinin öğretim programlarında bazı değişikliklerin gerektiğini göstermektedir.

İki dersin kazanımları incelendiğinde öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarının farkına varmaları istendiği, paranın kullanımı ve değerlendirilmesi becerisinin kazandırılmaya çalışıldığı, öğrencilerin harcamalarına dikkat ettirilmeye çalışıldığı ve önceliklerin ihtiyaçlara verilmesi sağlanarak tasarruf kavramının kazandırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Ayrıca paranın etkili kullanımı ve tasarrufun önemi kitaplarda çeşitli etkinlikler ve görsellerle öğrenciye kazandırılmaya çalışılmıştır. Kendi tasarruflarını bir araya getirip yatırım yaparak paralarını değerlendiren öğrencilerin daha geçerli mali değerlendirmeler yapabildikleri görülmüştür. Bu durumu destekleyen araştırmalar Buccioli ve Marcella (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bireylerin geçmiş verilere dayalı olarak gerçekleştirdiği bu incelemede, sadece harçlık vermenin değil, bunun yanı sıra ailenin paranın kullanımı üzerindeki rehberliği, bütçelemenin öğretilmesi ve biriktirmenin öneminin anlatılması gibi faktörlerin öğrencilerin finansal okuryazarlıkları üzerinde büyük etkisi olduğu tespit edilmiştir. Eskişehir, Bursa ve İstanbul'da bulunan beş devlet üniversitesinde eğitim alan öğrencilerin lisans öğrenimi sürecinin finansal okuryazarlık seviyelerine etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırmada; Öğrencilerin eğitim aldıkları programlarla finansal okuryazarlık arasında bir ilişki bulunduğu ve buna bağlı olarak finansal ürünler hakkında bilgilerin farklılıklar gösterdiği ortaya konmuştur (Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez, 2014). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında finansal okuryazarlıkla ilgili kazanımlar, bilgiler, kavramlar ve etkinlikler açısından mevcut durumu incelediğimizde, literatürde yer alan özellikleri içerdiği söylenebilir.

Hayat Bilgisi dersinin programına göz attığımızda, ilkokul seviyesindeki çocukların sahip olması gereken bilgi, kavram ve becerilerin bulunduğunu ifade edebiliriz. Araştırmalar, çocukların finansal kavramları küçük yaşlardan itibaren anlayabileceklerini ortaya koymaktadır (Scheinoltz vd., 2012). Batty ve diğerleri (2017) başka bir araştırmada, tasarlanan bir finansal eğitim programının ilkokul çağındaki öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, uygulanan finansal eğitimin, öğrencilerin finansal bilgi düzeyini belirgin bir şekilde yükselttiği ve bütçe oluşturma, sosyal bağlantılar kurma ile çeşitli finansal tecrübelerde olumlu ilerlemelerin yaşandığı sonucuna varılmıştır. Bu açıdan literatür ile öğretim programlarımızın ve ders kitaplarımızın uyumlu olduğu söylenilebilir. Ülkemizde de eğitimin temel eğitim (ilkokul-ortaokul) düzeyinden itibaren başladığı görülmektedir. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri içerisinde yer almaktadır. Şimşek (2019) tarafından ilkokul programları ve ders kitaplarının incelendiği çalışmada finansal okuryazarlık becerisine literatür önerilerine uygun şekilde yer verildiği ifade edilmektedir. Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan tanımlarda, para harcama ve yönetmenin yanı sıra etkili karar verme becerisi de önem taşımaktadır (Boz, 2019).

SPK'nın 2014 yılında geliştirdiği eylem planına dayanarak, ilkokul ve ortaokul ders programlarının üniversitelere yönelik ders içeriklerinin tekrar değerlendirilmesi ve müfredata finansla ilgili konuların eklenmesi önerilmektedir (SPK, 2014).

Finke ve Huston (2014), finansal okuryazarlığa dair literatürdeki kavramsal çerçeveyi ve ölçüm yöntemlerini inceledikleri çalışmalarında teorik bir bakış açısı ile finansal okuryazarlık ile eğitim arasındaki bağlantıya odaklanmışlardır. Onlar, finansal okuryazarlığın varlık birikimi, portföy analizi ve kredi tercihlerinin belirlenmesine olumlu etkiler sağladığını ifade etmişlerdir. İncelenen araştırmaların bulguları ise finansal eğitimin, finansal okuryazarlığı ve karar verme kalitesini geliştirebileceğini göstermektedir.

Avustralya'da Southern Queensland Üniversitesi'nde, Beal ve Delpachitra (2003) birinci sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini değerlendirmeye yönelik bir anket gerçekleştirmişlerdir. Bu anket, temel kavramlar, finansal piyasalar ve ürünler, mali planlama, karar alma süreçleri ve sigorta gibi konuları kapsamaktadır. Araştırmanın sonuçları, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu ve bu durumun,

liselerdeki finansal okuryazarlık eğitiminde yaşanan eksikliklerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarından elde edilen bilgiler ışığında aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

5.2.1. Uygulayıcılara yönelik öneriler

Araştırma sonuçları finansal okuryazarlık becerisine en uygun derslerden birisinin Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersi olduğunu göstermektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi ders içeriğine finansal okuryazarlığa yönelik kazanım ve etkinliklerin artırılması önerilebilir.

Bu çalışmalar doğrultusunda finansal okuryazarlık becerisini oluşturan temel kavramların öğretimine yönelik sık sık uygulama etkinlikleri yapılmalıdır. Örnek olay, grup çalışması, istasyon ve alan gezileri gibi güncel ve farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin derse olan ilgiyi artırdığı ve finansal okuryazarlık eğitimlerinde etkili olduğunu göstermektedir. Finansal eğitim çalışmalarında bu yöntem ve tekniklerin daha sıklıkla kullanılması gerektiği ve farklı yöntem ve tekniklere öğretim programlarında daha fazla yer verilmesi gerektiği önerilebilir.

Ekonomi konularının öğretiminde uygulama etkinliklerine ve etkili öğretim yöntemlerine yer verilmelidir. Ekonomi konularının daha zevkli ve etkili öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerine ya da ekonomi ile ilişkili dersleri veren öğretmenlere eğitimler verilebilir. Ders kitapları tasarlanırken etkinlik uygulamalarına daha çok finans ve ekonomiyle ilişkili görsellere yer verecek şekilde tasarlanmalı ve bugünün ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.

Kişilere finansal okuryazarlık beceri eğitiminin kazandırılması ve geliştirilmesine yönelik bilimsel araştırma çalışmaları için öğretmenler başta olmak üzere teşvik edilebilir.

Günlük yaşamla ilişkisi olan finansal konulara (para, banka, borsa, kripto para) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Hayat Bilgisi Öğretim Programında ya da finansal konularla ilgili diğer öğretim programlarında da daha sık yer verilmelidir. Okullarla finansal konularda ön plana çıkan özel kuruluşlar öğrencilere yönelik öğretici etkinlikler yapabilirler. Bakanlık konuyla ilgili yapılacak projeleri desteklemeli ve teşvik edici olmalıdır.

5.2.2. Araştırmacılara yönelik neriler

Sınıf ğretmenlerinin öğrencilere örnek olmalarının etkisi dikkate alınarak, öğretmenlerin ve ğretmen adaylarının finansal okuryazarlık tutumları ile davranışlarının belirlendiği ve bu durumun öğrenciler üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmalar yapılabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen literatür incelemeleri, Türkiye'deki ilkokul öğrencilerine dair finansal okuryazarlık çalışmalarının oldukça sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, finansal eğitimin etkinliği hakkında çeşitli görüşlerin mevcut olduğu gözlemlenmektedir. Bu sebeple ilkokul öğrencilerine yönelik daha fazla inceleme yapılması mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- Adeleke, T. (2013). *The effects of gender and gender role on the financial literacy of college students* [Unpublished Master Thesis]. Oklahoma State University.
- AEP (2012). *Aile eğitim programı: İktisat*. <https://www.aep.gov.tr/egitim-icerikleri/iktisat/>.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018). *Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı (2018-2023)*.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020). Eğitim İçerikleri. URL: <https://aep.aile.gov.tr/egitim-icerikleri/>, Son Erişim Tarihi: 11.003.2023
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2023). Eğitim İçerikleri. URL: <https://aep.aile.gov.tr/egitim-icerikleri/>, Son Erişim Tarihi: 28.12.2023.
- Akhan, N. E. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akturah, U., Baş, T. (2017). *Nitel araştırma yöntemleri nvivo ile nitel veri analizi, örnekleme, analiz, yorum*. Seçkin Yayıncılık.
- Arıkan, İ. (2021) *Sosyal bilgiler dersinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarısına, finansal okuryazarlık becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Atkinson, A. & Messy, F. (2012). *Measuring financial literacy: results of the OECD/international network on financial education (INFE) Pilot Study*. OECD Publishing.
- Aydın, A. D. (2018). Türkiye'de finans eğitimi ve finansal okuryazarlık üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Aytan, O. A. (2021). Hareketli avcı-toplayıcı grupların yaşam biçimiyle yerleşik çiftçi toplulukların yaşam biçimi arasındaki insan-mekan ilişkisinin mukayesesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 979-1012.
- Bağcı, H., Kahraman, Y. E. (2020). The effect of gender on financial literacy. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (4), 492-503. DOI: <http://dx.doi.org/10.29106/fesa.615866>
- Batty, M., Collins, M., O'rourke, C. ve Elizabeth, O. (2017). *Experiential financial literacy: A field study of my classroom economy*. Working paper. Erişim adresi: www.ssc.wisc.edu/~jmcollin/wp/wp-content/uploads/2015/05/Boulder_MCE.pdf
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi üzerine uygulama* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Bayram, S. S. (2014). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 2(2), 105-135.
- Beal, D. J., Delpachitra, S. (2003). Financial literacy among Australian University students. *Economic Papers*, 22(1), 65-78.
- Bernheim, D. B., Garrett, D. M., Dean, M. M. (2001). Education and savings: The long-term effects of high school financial curriculum mandates. *Journal of Public Economics*, 80(3), 435-465.
- Bhushan, P., Medury, Y. (2014). An empirical analysis of inter linkages between financial attitudes, financial behaviour and financial knowledge of salaried individuals. *Indian Journal of Commerce & Management Studies*, 5(3), 58-64.

- Borsa İstanbul (2017). *Entegre faaliyet raporu*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.borsaistanbul.com/files/borsa-istanbul-2017-entegre-faaliyet-raporu.pdf
- Borsa İstanbul (2020). Borsa İstanbul finansal okuryazarlık videoları. URL: <https://borsaistanbul.com/tr/duyuru/3263/borsa-istanbulfinansal-okuryazarlik-videolari-eba-tv-lise-kanalinda>.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Boz, D. (2019). Kütahya ilinde bulunan özel eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrenci velilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 82, 147- 160.
- Buccioli, A., Marcella, V. (2013). *Teaching children to save and life time savings: What is the best strategy?* Social Science Research Network.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem Akademi.
- Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21. yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134. doi:https://doi.org/10.15869/itobiad.494286
- Cantürk, B. (2023) *Ortaöğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma: İskenderun örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İskenderun Teknik Üniversitesi.
- Child and Youth Finance International (2012). *A guide to economic citizenship education quality financial, social and livelihoods education for children and youth*. Erişim adresi: [Http://childfinanceinternational.org](http://childfinanceinternational.org)
- Child and Youth Finance International (CYFI). (2013). *Research evidence on the CYFI model of children and youth as economic citizens*. CSD Research Review No.13-04. Retrieved from: <http://www.bu.edu/bucflp/files/2014/06/CYFI-ResearchBriefResearch-Evidence-onthe-child-and-youth-finance-model-of-economiccitizenship-2.pdf>
- Child and Youth Finance International (CYFI) (2016). *Training course on: Fostering national financial education strategies*. Podgorica: CYFI and GIZ. Retrieved from: <https://childfinanceinternational.org/>
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage Publications.
- Coşkun, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal davranış ve tutumlarının belirlenmesi: Finansal okuryazarlık algıları üzerine bir araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmalar Dergisi*, 5(7), 2257–2258.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE Publications.
- Cude, B. Lawrence, F. Lyons, A. Metzger, K. LeJeune, E. Marks, L., Machtmes, K. (2006). College students and financial literacy: What they know and what we need to learn. *Eastern Family Economics and Resource Management Association*, 102–109.
- Çalık, D., Çınar, Ö. P. (2009, 12-13 Aralık). *Geçmişten günümüze bilgi yaklaşımları bilgi toplumu ve internet*. XIV. Türkiye'de İnternet Konferansı, İstanbul.
- Çelikten, L. (2020). *Marmara finansal okuryazarlık programının geliştirilmesi ve ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Danes, S. M. ve Haberman, H. (2007). Teen financial knowledge, self-efficacy, and behavior: A gendered view. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 18(2), 48-60.
- Danes, S. M., Huddleston-Casas, C. A., Boyce, L. (1999). Financial planning curriculum for teens; impact evaluation. *Financial Counseling and Planning*, 10(1), 25-37.
- Demirgüç Kunt, A., Klapper, L. (2012). *Measuring financial inclusion: The global index database*. World Bank Policy Research Working Paper 6025.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portföylerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 1-19.
- Diri, N. Ç., Arı, S. (2020). *Örneklerle finansal okuryazarlık*. Iksad Publications.
- Doğan, İ. B. (2006). *Tarih öncesi dönemde ticaretin göstergeleri ve değiş tokuş modelleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Doğanay, A. (2004, 15-17 Mayıs). Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır? I. *Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*. İzmir.
- Doğuş Grubu, (2020). Çocuklara Doğuştan İyi Bir Gelecek: 3 Kumbara, <https://www.dogusgrubu.com.tr/tr/3-kumbara>.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A., Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125.
- Er, T. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Eski, H. (2007). *Ekonominin temel ilkeleri*. Gazi Kitabevi.
- Fidan, M., Dilek, S., Esev, A. (2019). Düünden bugüne paranın tarihi ve Türkiye’de kâğıt para kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (18), 141-162. doi:<https://doi.org/10.31834/kilissbd.613107>
- Finke, M. S., Huston, S. J. (2014). Financial literacy and education. H. Kent Baker & Victor Ricciardi (ed.), *Investor Behavior: The psychology of financial planning and investing* (ss. 65-82). John Wiley & Sons.
- FODER (2016). *Finansal okuryazarlık nedir?* <https://www.foder.org/en/finansal-okuryazarlik-nedir/>
- Fox, J., Bartholomae, S., Lee, J. (2005). Building the case for financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 39(1), 195-214. doi: 10.1111/j.1745-6606.2005.00009.
- Gelen, G. (2017). P21-Program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Glesne, C. (2011). *Becoming qualitative researchers*. Pearson.
- Gutter, M. S., Garrison, S., Copur, Z. (2010). Social learning opportunities and the financial behaviors of college students. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 38(4), 387-404. doi: 10.1111/j.1552-3934.2010.00034.x
- Güven, S. (2016). Önsöz. Semra Güven, Selahattin Kaymakcı (Ed.). *Hayat Bilgisi Öğretimi (V-VI)*. Pegem Akademi.
- Güvenç, H. (2015, Haziran). Finansal okuryazarlık: PISA ve JumpStart koalisyonu bireysel finans eğitimi standartlarının karşılaştırılması. 2. *Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Ankara.
- Güvenç, H. (2016). Lise öğrencileri için finansal okuryazarlık ölçeği geliştirme çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (3), 847-863.

- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16(3), 935–948. doi:10.17051/ilkonline.2017.330233
- Hayta Bayazıt, A. (2011), *Aile finans sistemi ilişkileri*. Gazi Kitabevi.
- Hilgert, M. Hogarth, J. ve Beverly, S. (2003). Household financial management: The Connection between know ledge and behavior. *Federal Reserve Bulletin*, 89, 309-322.
- Hung, A. A. Parker, A. M., Yoong, J. K. (2009). *Defining and measuring financia lliteracy*. Rand Working Paper Series. doi:10.2139/ssrn.1498674
- John, D. R. (1999). Consumer socialization of children: A retrospective look at twenty-fiveyears of research. *Journal of Consumer Research*, 26(3), 183-213. <https://doi.org/10.1086/209559>
- Kadoya, Y., Khan, M. S. R. (2020). Financial literacy in Japan: New evidence using financial knowledge, behavior, and attitude. *Sustainability*, 12(9), 1-15.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım
- Karataş, Ç. (2017). *Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde merkez bankalarının rolü ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası için bir değerlendirme*. Uzmanlık Yeterlik Tezi.
- Kaya, H. (2019). *Finansal Okuryazarlık ve İİBF’de Verilen Muhasebe Finansman Derslerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkileri: Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Kılıç, Y., Ata, H. A., Seyrek, İ. H. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (66), 129– 150. doi: 10.25095/mufad.396535
- Kim, J. (2001). Financial knowledge and objective and subjective financial well-being. *Consumer Interests Annual*, 47(1), 1-3.
- Kirsch, S., W. (2014). *An analysis of the efficacy of financial literacy education for elementary school children, in partial fulfillment of the requirements* [Master Thesis]. California State University.
- Kodaz, K., Şen, M., Özel, N. E. (2020). *Finansal okuryazarlık*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Küçükkalay, A. M. (1997). Endüstri Devrimi ve ekonomik sonuçlarının analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 51-68.
- Labuschagne, A. (2003). Qualitative research: Airy fairy or fundamental? *The Qualitative Report*, 8(1), 100-103.
- Loh, A. M., Peong, K. K., Peong, K. P. (2019). Determinants of personal financial literacy among young adults in Malaysian accounting firms. *Global Journal of Business and Social Science Review*, 7(1), 08 – 19.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44. doi: 10.1257/jel.52.1.5
- Mandell Lewis, (2006), Financial Literacy: If It’s So Important, Why Isn’t It Improving? April 2006, Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief
- Mason, C. L. J., Wilson, R. M. S. (2000). *Conceptualising financial literacy*. Occasional paper, 7. <https://repository.lboro.ac.uk/account/articles/9494975>
- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4-5. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu. Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2009). İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- MEB (2016). Yaygın eğitim programları. <http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/?q=38&alan=Ki%C5%9Fisel%20Geli%C5%9Fim%20ve%20E%C4%9Fitim#> adresinden 22 aralık 2023 tarihinde indirilmiştir.
- MEB (2018). Hayat Bilgisi dersi (ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflar) öğretim programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2018). İlköğretim Hayat Bilgisi dersi 1-2-3. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu. Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2018). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2018). Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2019). *Güçlü yarınlar için 2023 eğitim vizyonu*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf.
- Merriam, S. B. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach*. Jossey-Bass.
- Miller, M., Godfrey, N., Levesque, B. ve Stark, E. (2009). *The case for financial literacy in developing countries: Promoting access to finance by empowering consumers*. World Bank, DFID, OECD, and CGAP Joint Note. Washington, DC: World Bank.
- Morgan, P., & Long, Q. (2020). Financial literacy, financial inclusion, and savings behavior in Laos. *Journal of Asian Economics*, 68, 1-20.
- Nar, M. (2015). Küreselleşmenin tüketim kültürü üzerindeki etkisi: Teknoloji tüketimi. *Journal of International Social Research*, 8(37), 941-954. doi: 10.17719/jisr.20153710659
- National Council for the Social Studies (1993). *The social studies professional*. National Council for the Social Studies.
- National Council for the Social Studies (2017). *Powerful, purposeful pedagogy in elementary school social studies*. <https://www.socialstudies.org/positionstatements/powerful-purposefulpedagogy-elementary-school-social-studies>
- OECD (2006). *Improving financial literacy: Analysis of issues and policies*. Financial market trends. OECD Publishing.
- OECD (2009). *Financial literacy and consumer protection: Overlooked aspect of the crisis, oecd recommendation on good practices on financial education and awareness relating to credit*, OECD Publishing.
- OECD (2013). *Financial literacy frame work, PISA 2012 assessment and analytical framework: mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy*. OECD Publishing.
- OECD (2014). *PISA 2012 results: students and money: financial literacy skills for the 21st century*. OECD Publishing.
- OECD (2018). *OECD / INFE toolkit for measuring financial literacy and financial inclusion*. OECD Publishing.
- OECD (2022). Evaluation of national strategies for financial literacy. URL: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy>.
- Opletalova, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech Education System. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.

- Orton, L. (2007). *Financial literacy: Lessons from international experience*. Canadian Policy Research Networks.
- Önal, G. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11 (1) 101-121.
- Öngen, H. B., Öngen E. (2018). Finansal okuryazarlık eğitiminin, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine etkisi: Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 66, 222-238.
- Öngün, E. (2014, Nisan). Çocuk, oyun ve öğrenme. *TRT Uluslararası Çocuk ve Medya Kongresi*. Gaziantep.
- Öztürk, E., Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 68, 113-134.
- Parlar, H. (2012). Bilgi toplumu, değişim ve yeni eğitim paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 193-209.
- Penner, J., Lainz, P., Lawrie, J. (2019). *Exploring the social and economic empowerment of children and youth six evidence based strategies*. Aflatoun International. <https://www.aflatoun.org/wp-content/uploads/2019/11/Exploring-the-social-and-economic-empowerment-of-children-and-youth-OnlineVersion.pdf>
- Ping, L. (2014). *APEC guide book on financial and economic literacy in basic education*. Asia-Pacific Economic Cooperation Secretariat Human Resources Development Working Group. Erişim adresi: <https://www.apec.org/Publications/2014/11/APEC-Guidebook-on-Financial-and-Economic-Literacy-in-Basic-Education>
- Popovic, A. (2014). *Financial education programs and strategies: Approaches and available resources*. World Bank. <https://responsiblefinanceforum.org/wp-content/uploads/2015/03/FinancialEducation-Programs-and-Strategies.pdf>
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Robb, C. A., Sharpe, D. L. (2009). Effect of personal financial knowledge on college students credit card behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 25-43.
- Russia Trust Fund. (2013). *Financial education for youth and in schools. OECD/INFE policy guidance, challenges and case studies*. https://www.oecd.org/daf/fin/financialeducation/TrustFund2013_OECD_INFE_Fin1_Ed_for_Youth_and_in_Schools.pdf
- Saraç, E. (2014). *Finansal okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Sarıgül, H., (2020). Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(1), 153-165. doi: 10.5961/jhes.2020.377
- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye uygulaması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Scheinoltz, L., Holden, K., Kalish, C. (2012). Cognitive development and children’s understanding of personal finance. D. J. Lamdin (Ed.), *Consumer knowledge and financial decisions: Lifespan perspectives* (ss. 29-47). Springer.
- Selik, M. (1980). *100 soruda iktisadi doktrinler tarihi*. Gerçek Yayınevi.

- Sohn, S., Joo, S., Grable, J. E., Lee, S., Kim, M. (2012). Adolescents' financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth. *Journal of Adolescence*, 35, 969-980. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.02.002>
- Solomon, G. E., Nhete, T., Sithole, B. M. (2018). The case for the need for personal financial literacy education in botswana secondary schools. *SAGE Open*, 8(1), 1-9.
- SPK (2014). *Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketıcının Korunması Stratejisi ve Eylem Planları*. Sermaye Piyasası Kurumu.
- SPK (2022). *Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması Raporu*. Sermaye Piyasası Kurumu.
- şarlak, Z. (2011). *Aile bütçesi ve kaynak yönetimi*. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu.
- şimşek, S. (2019). Hayat ve Sosyal Bilgiler programları ve ders kitaplarındaki finansal okuryazarlık becerisi geliştirmeye yönelik durum incelenmesi, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(42): 2618-2632.
- Işık, İ. (2011). *Dünya'da ve Türkiye'de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.
- Temizel, F., Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 73-86.
- Temizel, F., Özgüler, İ. (2015). Finansal eğitime bakış. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*. 3(1), 1-16.
- Tetik, N. (2018). *Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. Akademisyen Kitabevi.
- Thung, C. M., Kai, C. ing, Nie, F. S., Chiun, L. W., & Tsen, T. C. (2012). Determinants of saving behaviour among the university students in Malaysia. *Universiti Tunku Abdul Rahman*, 109.
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer aktarım yaklaşımları hakkındaki görüşlerine ait nitel bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 637-65.
- Tural Sönmez, M. (2022). Erken dönemlerde finansal farkındalığın gelişmesi ve finansal okuryazarlık konularının matematik dersine entegrasi. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(2), 569-589.
- Turan, Z. (2018). Kripto paralar, bitcoin, blockchain, petro gold, dijital para ve kullanım alanları. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-5.
- Tutkun, Ö. F. (2010). 21. yüzyılda eğitim programının felsefi boyutları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 993-1016.
- Türk, İ. (1998). *Maliye politikası*. Sevinç Yayınevi
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2015). Aylık bülten. TCMB web sayfasından erişildi: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d4c2f827-0004-4973-8dfd68b2f787a1a3/TCMB_Bulten_37.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWOR_KSPACE-d4c2f827-0004-4973-8dfd-68b2f787a1a3-m3fb9ej
- UNICEF (2012). *Child social and financial education*. UNICEF publications. https://www.unicef.org/publications/files/CSFE_module_low_res_FINAL.pdf
- Usal, Z. O. (2008). Dünya bankası ve IMF kapsamında uluslararası finans kuruluşları ve insan hakları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39, 231-246.
- Vitt, L. A., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K. ve Ward, J. (2000). *Personal finance and the rush to competence: Financial literacy education in the US*. Institute for Socio-Financial Studies Working Paper. Erişim adresi: <https://www.isfs.org/documents-pdfs/rep-finliteracy.pdf>

- Wagland, S. (2006, December). Financial literacy in the context of literacy in general. *Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference*. Sydney, Australia.
- Yalçınkaya, E., Er, T. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 1-24
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(7), 849-858.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S. Ş. (2009). 2005 Hayat bilgisi dersi öğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Nitel bir araştırma) [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Varcoe K.P., Martin, A., Devitto, Z., Go, C. (2005). Using a financial education curriculum for teens. *Financial Counseling and Planning* 16(1): 63–71.

EKLER

karar Tarih ve Sayısı: 13.07.2023-186494

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu
Karar Belgesi

Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Oturum Karar Sayıları
12.07.2023	7	2023/130-136

Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Prof. Dr. [Redacted] başkanlığında 12.07.2023 tarihinde 10:00-12:00 saatleri arasında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.

Karar Sayısı: 2023/133

Yüksek Lisans Öğrencisi Ayşe YALÇIN ve Dr. Öğr. Üyesi [Redacted]'ın 5 Temmuz 2023 tarihli "21. Yüzyıl Becerisi Olarak Finansal Okuryazarlık" başlıklı araştırmalarına ait ekte sunulan belgeler, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulunca değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesinin 12. maddesinin 7. fıkrasında belirtilen "Açık erişime dayalı verilerin toplanacağı ikincil veriye dayalı çalışmalarda Etik Kurul izni gerektirmez." ibaresi gereğince **Etik Kurul izni gerektirmediğine** ve sonucun sorumlu araştırmacı Yüksek Lisans Öğrencisi Ayşe YALÇIN'a bildirilmesine oybirliği ile karar verildi.

Ek:Etik Kurul Başvurusu (5 Sayfa)

Prof. Dr. [Redacted]
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Başkanı

Doç. Dr. [Redacted]
Başkan Yardımcısı

Doç. Dr. [Redacted]
Kurul Üyesi

Doç. Dr. [Redacted]
Kurul Üyesi

Doç. Dr. [Redacted]
Kurul Üyesi

Doç. Dr. [Redacted]
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. [Redacted]
Kurul Üyesi

Toplantıya Katılamayanlar

İzinli
Doç. Dr. [Redacted]
Kurul Üyesi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ayşe YALÇIN

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Kocaali Anadolu Lisesi, 2009

Lisans : Sinop Üniversitesi, 2014

Mesleki Deneyim

İş Yeri : MEB, 2017

Yayınlar